

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АДІЄВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МУЗИКОТЕРАПЕВТІВ УКРАЇНИ
БІЛОРУСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МАКСИМА ТАНКА *(Білорусь)*
УНІВЕРСИТЕТ ТЕЛЬ - АВІВУ *(Ізраїль)*
КАЗАХСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АБАЯ *(Казахстан)*
КЕЛЬНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ *(Німеччина)*
ПРЯШЕВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ *(Словаччина)*
ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ № 1 У ГЛИВИЦІ *(Польща)*

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ONLINE - КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СВІТОВІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ: СТВОРЕННЯ ТВОРЧОГО
СЕРЕДОВИЩА STEAM - НАВЧАННЯ»**

(25-27 березня 2021 р.)

Kyiv – 2021

За загальною редакцією – професора **В. П. СЕРГІЄНКА**

Редакційна колегія:

Андрущенко В. П.	член кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, доктор філософських наук, професор;
Корець М. С.	доктор педагогічних наук, професор;
Лавриненко В. Г.	кандидат історичних наук, професор;
Марченко Н. В.	кандидат педагогічних наук, доцент;
Шебень Володимир	кандидат педагогічних наук, професор (Пряшевський університет, Словаччина);
Савельєв В. Л.	доктор історичних наук, професор;
Сергієнко В. П.	доктор педагогічних наук, професор;
Слабко В. М.	доктор педагогічних наук, професор;
Торбін Г. М.	доктор фізико-математичних наук, професор;
Федоришин В. І.	доктор педагогічних наук, професор

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної online–конференції «Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання». К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2021. 134 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання», у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики неперервної освіти в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

ЗМІСТ

Атаманчук В.П., Атаманчук П.С. ЕТАЛОННІ КРИТЕРІЇ КОНТРОЛЮ ПРОГНОЗОВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
Бейлерова-Алекберова Б.Е. ВЛИЯНИЕ УРОКОВ ТЕРАПЕВТИЧЕСКОЙ МУЗЫКИ В ШКОЛАХ НА УЧЕБНУЮ МОТИВАЦИЮ ПОДРОСТКОВ.....	11
Бекетова О., Коширова К., Рудічева Н.К. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	15
Богяну К.О. ВОКАЛОТЕРАПІЯ – ЯК ОДНА З МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК.....	18
Wolfgang Weigel “CIRCULAR / FRACTAL“ LEARNING VERSUS "LINEAR" LEARNING MUSICAL EDUCATION AS A SOURCE FOR AN INSPIRED CONTEMPORARY PEDAGOGY	21
Владика Л.Р., Матвійчук О.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ДОШОК У ВПРОВАДЖЕННІ STEAM-ОСВІТИ.....	24
Власюк І.В. ПЕРЕВАГИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАНІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ STEM-ТЕХНОЛОГІЄЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	27
Гаврілова Л.Г., Кухар Л.О. РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ.....	30
Гарпуль О.З. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ МОНИТОРИНГУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	33
Зазимко Н.М. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ	36
Закарлюка І.С., Кулінка Ю.С., Масляна Д.В., Хараджян Н.А. ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ РОБОТОТЕХНІКИ.....	40
Казакова О.І. ІНСТРУМЕНТИ ТЬЮТОРИНГУ В УЧНІВСЬКИХ STEAM-ПРОЄКТАХ.....	44
Кистерна О.С., Ребенко Г.І. ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КООРДИНАЦІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА STEM ОСВІТИ НА КОРИСТЬ СУСПІЛЬСТВУ.....	46
Ковальова С.В. МУЗИКОТЕРАПІЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	50
Кондратьєва Т.С. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО: ЦІЛІ, ПРОБЛЕМИ, РЕЗУЛЬТАТИ.....	55

Конрад О.А. ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОГАРМОНІЗУЮЧОГО ВПЛИВУ МУЗИКИ БАРОКО В РОБОТІ З ЮНАКАМИ-ПІАНІСТАМИ.....	58
Костюк О.П., Кравецький В.С. РЕАЛІЗАЦІЯ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ	62
Локотош Г. РОЗВИТОК ЧУТТЯ МЕТРОРИТМУ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРАКТИК	64
Малежик П.М., Малежик М.П., Зазимко Н.М. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ	66
Мартінова І.В. ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА	70
Мельник О.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ.....	74
Ніколенко І.А. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ, СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	77
Павелко А. ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	85
Павлюк Ю.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ ТЕХНІКИ СКРИПАЛЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	87
Поліхун Н.І., Постова К.Г. ОСВІТНІ ПРОГРАМИ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ НАУКОВОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ	91
Прокоп'єва А. ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ З ДОПОМОГОЮ ТЕХНІК МОВНОЇ КРЕАТИВНОСТІ.....	94
Пятковська О. КОРЕКЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ.....	97
Семененко М.О. ТРУДНОЦІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ.....	100
Сергієнко В.П. ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	103
Šebeň V., Křučarová A., Šterbáková K. CRITICAL THINKING IN SCIENCE EDUCATION	107
Сліпухіна І.А., Чернецький І.С. ІНЖЕНЕРНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНИХ STEM-ПРОЄКТАХ.....	110
Струтинська О.В., Єфименко Т.О. ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ НАВЧАННЯ STEAM В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	113
Тороп К.С. STEAM В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	116
Турчин Т.М. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ	118
Федас О.В. ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ.....	122

Франчук В.М. АРХІТЕКТУРА ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ.....	124
Франчук Н.П. ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	126
Хмарна Л.В. КУРС «МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА» В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО».....	128
Шнурова Ю.А. ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ ТА ФОРМ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» СТУДЕНТАМИ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	130

Атаманчук В. П.,

доктор філологічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу організації наукових досліджень
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна;

Атаманчук П. С.,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізики
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЕТАЛОННІ КРИТЕРІЇ КОНТРОЛЮ ПРОГНОЗОВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Концепцією Нової української школи, що активно впроваджується в освітню практику, серед ключових чинників ефективної модернізації загальної середньої освіти визначається запровадження нового змісту навчання [3; 6; 8; 10; 13], зорієнтованого на формування в учнів компетентностей та світогляду, необхідних для успішної самореалізації в житті, створення новітнього освітнього середовища, що забезпечує необхідні умови, засоби та технології навчання, а також підготовку інноваційного, творчого, вмотивованого вчителя, спроможного сприймати конструктивні зміни та реалізовувати їх у професійній діяльності [1–10]. Звісно, що в умовах сучасної парадигми навчання [1; 3; 5; 7; 9; 12] необхідно створювати та розробляти адекватні інструменти та критерії діагностики готовності вчителів до реалізації концепції нової української школи в системі підвищення кваліфікації.

Актуальність попередніх наших досліджень [1–6] співвідноситься з необхідністю підвищення рейтингу професій природничо-наукового та фізико-технологічного характеру, який сьогодні катастрофічно низький (ТОП-10 популярних для нинішніх абітурієнтів професій – яскраве тому підтвердження). Лише в умовах схваленої (06.08.2020 р.) «Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM – освіти)» можна очікувати на сутнісне підвищення компетентнісно-світоглядного рівня майбутнього педагога, що в свою чергу стане запорукою підготовки компетентної молоді, здатної до реалізації важливих державних програм.

Ми свідомі того, що формування найвищих рівнів професійних компетентностей і світогляду (вміння, навички, переконання, готовність до вчинку, звичка, авторське педагогічне кредо) можлива лише в умовах впровадження STEM-освіти, в галузях природничої науки, технологій, інженерії та математики. А це можливо через безперервне формування природничо-наукової грамотності студента (учня) на усіх етапах його підготовки, починаючи з молодшої загальноосвітньої школи, подальшого навчання в закладах вищої освіти і завершуючи закладами післядипломної освіти:

1) впровадження освітніх інтеграційних тенденцій в якісне навчання молоді (проекти – **STEM-** (Science, Technology, Engineering and Mathematics) або **STEAM-освіти** (Science, Technology, Engineering, Art and Mathematics));

2) забезпечення тотальної природничо-наукової грамотності учнівської та студентської молоді (проект – **УЦОЯО (Український центр оцінювання якості освіти)**) та **«Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM – освіти)»**.

Оптимістичний прогноз: Інтеграція України в загальноєвропейський освітній простір усе більш явно ставить у центр вітчизняної системи освіти пріоритети особистості. Цим зумовлюється перехід від типових педагогічних технологій навчання до особистісно-орієнтованих. Сьогодні створено ряд теоретичних концепцій такого навчання. Враховуючи такі окреслені передумови, мабуть, необхідно торувати шляхи до створення ефективних дидактико-філософських моделей менеджменту результативного, дієвого і якісного природничо-наукового навчання усіх.

Головні орієнтири для такого оптимізму:

використання основних тенденції побудови освітнього прогнозу (**глобальна мета → стандарт освіти (план) → управління**) і вдосконалення структурно-логічної схеми освітнього стандарту в їх головних частинах, що охоплюють змістовну, організаційну та операційну складові навчально-пізнавальної діяльності суб'єкта [1–10];

доведення «працездатності» дидактичної схеми управління навчанням індивіда, особливо, в аспекті забезпечення поступового переходу в режими самоконтролю, самоуправління та самоосвіти;

створені за ознаками цільової бінарності (навчальна дисципліна + методика навчання цієї дисципліни) підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації і вказівки для закладів вищої освіти.

Природничо-наукова грамотність є запорукою результативної і якісної освіти для всіх студентів (учнів). Іншими словами, наукова грамотність, є відповіддю на питання: що молодим людям важливо знати, уміти робити, і, що стає пріоритетним в ситуаціях, пов'язаних із наукою й технологіями?

Доказову ілюстрацію механізмів формування і вимірювання 3-х прогнозованих рівнів компетентності [13, с. 10–12] в забезпеченні якісної природничо-наукової грамотності індивіда, знаходимо в роботі – **«PISA: природничо-наукова грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко, С. А. Новікова; перекл. К. Є. Шумова. К. : УЦОЯО, 2018. 119 с.»**, – де переконливо окреслено теоретичні та методологічні положення рамкового документа міжнародного порівняльного дослідження PISA для оцінювання природничо-наукової грамотності 15-річних осіб [13].

Якщо проблему результативного навчання розглядати з позицій компетентнісного, світоглядного та ціннісного підходів [1–5], – (**компетенція – це потенціальна міра інтелектуальних, духовно-культурних, світоглядних та креативних можливостей індивіда; компетентність (світогляд) – виявлення цих можливостей через дію: розв'язування проблеми (задачі), креативна діяльність, створення проекту, обстоювання точки зору тощо**), – то цей

процес прогнозується як цілісний цикл. І вже на підставі осмислення факту невідворотності протікання (а, отже, й певної міри результативності) процедури формування предметних і професійних компетентностей, світогляду, морально-етичних цінностей [1–9], приходимо до висновку, що в основі менеджменту якості підготовки фахівців має бути об'єктивний контроль результатів навчання та реальне управління (прогнозування, зіставлення, коригування, регулювання) процедурою його становлення [1–10; 13].

Репродуктивна активність суб'єкта ще якось здатна себе виправдовувати на раціонально-логічному рівні пізнавальної діяльності, однак, пошукова та креативна активність немислима без поєднання обох сторін пізнавального акту – раціонально-логічного та емоціонально-ціннісного (духовного) [5–10; 13]. Тільки внаслідок такого поєднання впливів на пізнавальну активність індивіда поступово (*фактор часу, надані кредити та адекватні технології і методики навчання*) формується його обізнаність від рівня буденних знань до прогнозованих вищих рівнів компетентності та світогляду [1–10] (див. таблицю):

Еталонні компетентісно-світоглядні вимірники якості знань

Рівень	Ознаки компетентності	Позначення	Ціннісні новоутворення (компетентності)
Нижчий	Завчені знання	ЗЗ	Учень, студент, майбутній фахівець механічно відтворює зміст пізнавальної задачі в обсязі та структурі її засвоєння
	Наслідування	НС	Той, хто навчається, копіює головні моторні чи розумові дії, пов'язані із засвоєнням пізнавальної задачі, під впливом внутрішніх чи зовнішніх мотивів
	Розуміння головного	РГ	Учень, студент, майбутній фахівець свідомо відтворює головну суть у постановці і розв'язуванні конкретної пізнавальної задачі
Оптимальний	Повне володіння знаннями	ПВЗ	Учень (майбутній спеціаліст) не тільки розуміє головну суть пізнавальної задачі, а й здатний відтворити весь її зміст у будь-якій структурі викладу
Вищий	Навичка	Н	Майбутній фахівець здатний використовувати зміст конкретної пізнавальної задачі на підсвідомому рівні, як автоматично виконувану мисленнєву чи моторну операцію щодо розв'язання конкретної навчальної проблеми (це єдина якість обізнаності, виявлення якої регламентується в часі та супроводжується категоричною забороною використання будь-яких навчальних джерел чи консультацій)
	Уміння застосовувати знання	УЗЗ	Суб'єкт свідомо застосовувати набуті знання в нестандартних навчальних ситуаціях (творче перенесення)
	Переконання	П	Міра обізнаності незаперечна для особи, у якій вона впевнена та готова її обстоювати, захищати, в рамках дії механізму діалектичного сумніву (нові наукові факти можуть скоригувати точку зору, яка обстоювалась)
	Звичка	Зв.	Автоматизована поведінкова дія, що виступає психологічним елементом структури вчинку

Про механізм впровадження освітніх пріоритетів у реальних умовах навчання можемо вести мову як про наслідок керованої інтеграції (поєднання) раціонально-логічного та емоціонально-ціннісного стилів діяльності індивіда. На цій підставі обґрунтовано дидактичну модель [3–5] та розроблено технологічну схему управління формуванням компетентностей і світогляду індивіда [1–13] в умовах особистісно заданих цілеорієнтацій (інтелектуальне, світоглядне, методологічне, духовно-культурне збагачення досвіду внаслідок пізнання реального світу). Відомо [8, с. 10–11], що успіх будь-якої діяльності, в тому числі і навчально-пізнавальної, визначається вмотивованістю цього процесу. Людині завжди притаманний орієнтувальний рефлекс «Чому?». І саме тому одна з важливих функцій педагога зводиться до створення сприятливих умов для підтримки і розвитку властивої кожному суб'єкту допитливості, через поглиблення емоційності та вмотивованості навчання, які, як правило, зумовлюються змістом навчального матеріалу, формами і методами організації процедури навчання та стилем спілкування з тими, хто навчається.

(Сьогодні, сформованість **«вчинкових звичок»** ще важко віднести до розряду реалій). Таким чином, для вичерпного опису прогнозованих компетентнісних, світоглядних та морально-етичних ціннісних орієнтирів достатньо використати лише **сім критеріальних ознак** (*Завчені знання, Наслідування, Розуміння головного, Повне володіння знаннями, Навичка, Уміння застосовувати знання, Переконавання*), якими об'єктивно (*як міра, зразок, еталон*) охоплюється будь-яке діяльнісне поле суб'єкта.

У здійсненому огляді європейського досвіду (**PISA**) наведено обґрунтоване авторське тлумачення трьох основних компетентностей [13], – **Компетентність 1: наукове пояснення явищ; Компетентність 2: оцінювання й розроблення наукового завдання; Компетентність 3: наукова інтерпретація даних і доказів;** – які можуть слугувати специфічними критеріями для об'єктивного контролю навчально-пізнавальної діяльності індивіда.

Однак, легко бачити, що окреслені науковцями компетентності [13, с. 10–12] співрозмірні з обґрунтованими нами ще раніше компетентнісно-світоглядними характеристиками індивіда (еталонними вимірниками якості знань та світогляду, рівнями обізнаності тощо) [1 – 10], а саме: **компетентність 1 – уміння застосовувати знання (УЗЗ), компетентність 2 – навичка (Н), компетентність 3 – переконання (П).**

Таким чином, цілком вичерпними орієнтирами для забезпечення об'єктивного контролю навчально-пізнавальної діяльності індивіда [9, с. 20–35] та управління (менеджменту) готовністю вчителів до реалізації концепції нової української школи [1 – 13] виступає фактично сім, – 7, – окреслених вище компетентнісно-світоглядних характеристик (див. таблицю: *«Еталонні компетентнісно-світоглядні вимірники якості знань»*): **завчені знання (ЗЗ), наслідування (НС), розуміння головного (РГ), повне володіння знаннями (ПВЗ), уміння застосовувати знання (УЗЗ), навичка (Н), переконання (П).**

Загалом же маємо підстави констатувати: *інноваційність та прогнозованість результативного навчання індивіда здійснима через призму дієвого поєднання двох феноменальних дидактичних ліній:*

1) впровадження освітніх інтегративних тенденцій в якісне навчання молоді (проєкти – STEM- або STEAM-освіта);

2) забезпечення тотальної природничо-наукової грамотності молоді (проєкти – УЦОЯО).

Отже, Концепція Нової Української Школи спонукає освітньо-наукову галузь до запровадження нових стандартів змісту навчання та навчального середовища, налаштовує усю науково-педагогічну громадськість на створення необхідних умов, засобів і технологій навчання з метою підготовки інноваційного, творчого, вмотивованого вчителя, спроможного сприймати конструктивні зміни та реалізовувати їх у професійній діяльності.

Література:

1. Атаманчук В. П., Атаманчук П. С., Засанова-Гофман І. В. Образовательные доктрина и среда как важнейшие предпосылки действенного управления в обучении. Материалы за VII Международна научна практична конференция «Динамикатана съвременна наука». София: Бял ГРАД-БГ ООД., 2012. Т.7. Педагогически науки. С. 12 – 20.
2. Атаманчук П.С. Еталонні вимірники якості знань учнів з фізики. Фізика та астрономія в школі, 1997. № 2. С. 11 – 14.
3. Атаманчук П.С.. Управление процесом становлення будущего педагога. Методологические основы: монография. Издатель: Palmarium Academic Publishing ist ein Imprint der, Deutschland, 2014. 137 p. (ISBN:978- 3-639-84513-6).
4. Атаманчук П. С. Інноваційні технології управління навчанням фізики : монографія. Кам'янець-Подільський: К-ПДП, 1999. 172 с.
5. Атаманчук В. П., Атаманчук П. С. Прогноз як основа управління в навчанні: materialy VII mezinarodni vedecko-prakticka conference «Moderni vymozenosti vedy – 2012». Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o. Dil. 16. Pedagogika. Pp. 15 – 23.
6. Атаманчук В. П., Атаманчук П. С. Компетентнісний статус природничо-наукової обізнаності майбутнього вчителя. Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. Pp. 309 – 319. URL: <http://sci-conf.com.ua>.
7. Атаманчук П.С. Професійний стандарт – яким йому бути?... (до обговорення проєкту «професійного стандарту» на посади «асистент», «викладач», «старший викладач», «доцент», «професор») / Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х томах. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 19. Т. 2. С. 28 – 31.
8. Атаманчук П.С. Формування природничо-наукових компетентностей учнівської та студентської молоді. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна / [ред.кол.: С.В. Оптасюк (голова, наук. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020.

- Випуск 26. Концепція управління процесами формування природничо-наукової компетентності майбутнього педагога фізико-технологічного профілю в Stem-орієнтованому навчальному середовищі. С. 7 – 13. DOI:10.326626/2307-4507.2010-26.7-13
9. Атаманчук П.С. Менеджмент формування природничо-наукової компетентності майбутнього педагога (глава 1.) / Наукові дослідження в умовах глобалізації сучасного світу. Книга 1. Частина 2: Серія монографій / [авт. кол.: П. С. Атаманчук, Я. О. Львович, А. П. Преображенський, О. М. Селедцов, Т. Д. Чубіна та ін.]. Одеса: Купрієнко С. В., 2020. 194 с.: іл., табл. (Серія «Наукові дослідження в умовах глобалізації сучасного світу», Книга 1). С. 13 - 37. DOI:10.30888/978-617-7880-02-7.2020-01-003.
10. Дидактика физики: избранные аспекты теории и практики : коллективная монография / П. С. Атаманчук, А. А. Губанова, О. Н. Семерня, Т. П. Поведа, В. З. Никорич, С. В. Кузнецова. Каменец-Подольский – Кишинев: Каменец-Подольский: «Друк-Рута», 2019. 360 с. DOI: 10.32626/978-617-7626-53-3/2019-336.
11. Савченко О. Проблеми розробки державних стандартів загальної середньої освіти в Україні і і: Доповідь на загальних зборах Академії пед. наук України 28-29 січня 1997 р. Освіта України. 1997. № 7.
12. Сергієнко В. П., Кашина Г. С. Організація тренінгів з підготовки вчителів інформатики до викладання курсів на вибір. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / НАПН України. Київ: АТОПОЛ ГРУП, 2017. Вип. № 3(32). С. 45 – 58.
13. PISA: природничо-наукова грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко, С. А. Новікова; перекл. К. Є. Шумова. К. : УЦОЯО, 2018. 119 с.

Бейлерова-Алекберова Б.Е.

психолог, музиколог, музикальний терапевт

Старший научный сотрудник, диссертант *Института Образования*

Азербайджанской Республики

г. Баку, Азербайджан

ВЛИЯНИЕ УРОКОВ ТЕРАПЕВТИЧЕСКОЙ МУЗЫКИ В ШКОЛАХ НА УЧЕБНУЮ МОТИВАЦИЮ ПОДРОСТКОВ

Нет науки без культуры, как и культуры без науки. Наука – культура, культура – наука. Без искусства не можем видеть искусства в науке, без науки не заметим науки в искусстве. Популярная в век технологии программа STEM (since, technology, engineering, mathematics), содержащее в себе искусство (art) расширяется до STEAM-а.

Без искусства в образовании нет одного из жизненно важных сосудов. Исследования показывают, что в современной системе образования, подтверждается важность музыкального образования. И действительно, музыка

имеет огромное положительное влияние на развитие других интеллектуальных областей. Это подтверждено:

- В 1998 году в некоторых школах Чикаго в образовательную программу включено «искусство». После этого включения в программу в оценках учеников по математике наблюдалось 20% возрастание;

- В процессе исследования влияния создания оперы на развитие, сотрудники образовательного факультета Гарвардского университета попросили группу учеников начальных классов написать оперу. У этих учеников по сравнению с остальными, которые не писали оперу, результаты достижений на других уроках были на 17% больше.

- В проведенном в 2013 году в Мичиганском Государственном Университетом исследовании вычисляется процентное соотношение людей реализовавшихся в инновативных процессах, а также в патентировании и предпринимательстве с образованием STEM, которые занимались в детском возрасте различными видами искусства. По наблюдениям эти проценты, относительно общей массы превышали в 8 раз. Исследователи отмечают, что самым важным фактором является длительное занятие видами искусства.

- По результатам исследований проведенных, Робертом Ботом Бернштейном и его сотрудниками в 2008 году, ученые получившие Нобелевскую премию, по сравнению с теми кто её не получал, это те кто занимался различными видами искусствами¹

Автор теории многогранного интеллекта Гарнер в 1997 году в статье под названием «Моя музыкальная мечта» (“The Musical Mind”) отмечал, что музыка по сравнению с другими интеллектуальными областями особо отличается своей эмоциональностью и тяготением к культуре. Он показал, что музыка позволяет людям думать, принимать правильные решения, и самое главное, музыка является средством, которое составляет основу развития других интеллектуальных областей.

Главной целью исследования является выявление положительного влияния музыки на обучающую мотивацию подростков, а также их развитие психолого-педагогическими методами. Кроме того, целью исследования является формирование в учащихся музыкального вкуса, национального духа и эстетического воспитания.

В исследовании было выявлено, что на обучающую мотивацию подростков, роль музыки не случайно, на учащихся очень хорошо влияет именно музыка. К тому же, было исследовано отношение учащихся к музыке, которая отвечает высоким эстетическим принципам, добродетели, которая в силу своего строения позволяет переживать высокие эмоциональные чувства, иными словами, высокоэстетические композиторские и народные произведения в сравнении с музыкальными экземплярами без идеи и принципа, по своему музыкальному строю не создающую положительных эмоций, иными словами, неэстетической музыкой. Здесь также нашло отражение исследование их музыкального восприятия на эмоциональную сферу и психологическое состояние. Также была исследована роль музыки в жизни учащихся, а также

влияние прослушиваемой ими эстетической и неэстетической музыки на их будущие мечты.

Музыка, которую вы слушаете определяют ваши мечты, они же в свою очередь определяют вашу жизнь. Интенсивная в последнее время жизнь людей полна эмоционального напряжения. Люди в связи с этим обращаются к различным видам арттерапии.

Музыка – это сложная искусство, содержащее в себе сложную структурную совокупность математики, гармонии, акустики. Его основа содержит в себе акустический материал и умственную мысль. Музыка, объединяя два этих компонента – форму и содержание, образует целостную структуру².

Музыкальная терапия – это профессиональное использование музыки и её элементов в медицинских, образовательных и повседневных условиях для

воздействия на отдельных людей, группы, семьи или сообщества, которые стремятся повысить качество своей жизни и улучшить своё физическое, общественное, коммуникативное, эмоциональное, умственное и душевное здоровье и благополучие. Научно-исследовательская работа, образование и клиническая стажировка музыкальных терапевтов основываются на профессиональных стандартах, обусловленных культурным, общественным и политическим контекстом⁴. Эстетическая музыка – это музыка, которая воплощает в себе прекрасные чувства для слушателя.

В результате эксперимента было выявлено психологическое влияние музыки на формирование обучающей мотивации подростков, их музыкального вкуса и музыкального чувства. Результаты количественного и качественного исследования показали, что влияние музыки на обучающую мотивацию не зависит от их академических достижений и демократических показателей. Лишь в гендерном аспекте есть различия. Применяемая музыкально-терапевтическая методика повлияла на качественное изменение структуры обучающей мотивации учеников и положительно повлияла на их поведение.

Используемый на этапе эксперимента исследования методика «Музыкально-обучающая мотивация» содержит:

Ученики записывают ожидания от уроков, что на следующих уроках нами было зафиксировано. Ученики слушая музыку рисуют, пробуют воду на вкус, поют; смотрят презентации о влиянии музыки на мозг, мышление и другие психические процессы; обусажются ритму; методика «Чья музыка»; находят колорит эстетической и неэстетической музыки с одинаковым содержанием (Цветотест М. Люшера). Все это было исследовано, результаты обработаны.

Содержание, стратегия и методы современного образования должны положительно влиять на учеников, на их мечты, связанные с образованием.

В первой части исследования из 350 учеников 7, 8, 9 классов, было выбрано для экспериментальной группы 250 случайных учеников, из них 130 девочек и 120 мальчиков, и 100 учеников для контрольной группы. Была выявлена начальная стадия обучающей мотивации.

Вторая часть состояла из того, что в экспериментальных группах в течении 1 учебного года, еженедельно по 45 минут, проводилась методика «Музыкально-

обучающая мотивация», состоящая из психологической диагностики, групповой терапии, музыкальных занятий и др.

Третий этап, осуществился в конце учебного года. Здесь были исследованы результаты как экспериментальной так и контрольной группы и применены методики «Обучающая мотивация у подростков», «Мотивы обучения» и «Диагностика школьной мотивации у подростков». Для обработки полученных данных и подведения итогов была разработана 22 версия программы SPSS-22 - IBM SPSS (Statistical Package for the Social Science). Далее был произведен анализ результатов.

В контрольной группе результаты начальной и конечной стадии тестов не отличались. Однако в экспериментальной группе, обучающая мотивация учеников в результате примененной методики значительно увеличилась.

Описываемая методика не только влияет на мотивацию учащихся, но и влияя на ценности выявило актуальность образования не для результатов и внешнего показа, а для внутреннего мотива и развития. В результате ценностная иерархия учащихся потерпела значительные изменения.

Повышаясь, социальные мотивы также повышают внутренние мотивы. И наоборот, желание добиваться успехов в школе несет за собой социальные мотивы. Был установлен статистически позитивный рост внутренних и внешних мотивов.

Между желанием подростков отличиться в школе и ставить личные цели, на основе исследований была выявлена позитивная связь. Это значит, по мере возрастания у исследуемых желания к обучению, у экспериментируемых также возрастают личные и социальные мотивы.

В экспериментальной группе в пре-тесте 37,2% у учеников внешние мотивы превышали внутренние. Это обучение показывает как предотвращение неудач, так и отсутствие в обучающем мотиве поведения. После применения методики «Музыкально-обучающей мотивации», этот показатель снизился до 17,6%

В пре-тесте у 48,8% учеников внутренние и внешние мотивы были одинаковы. В пост-тесте – этот показатель снизился до 46,8%

И наконец, у 14% учеников в пре-тесте внутренние мотивы превышали внешние. Это говорит о желании обучаться больше чем добиться успеха. Этот показатель в пост-тесте увеличился вдвое до 35,6%

У контрольной группы в пре-тесте 45% у учеников внешние мотивы превышали внутренние. В пост-тесте этот результат - 39%

В пре-тесте у 32% учеников внутренние и внешние мотивы были приблизительно одинаковы. В пост-тесте – этот показатель повысился до 34%

У 23% учеников в пре-тесте внутренние мотивы превышали внешние. В пост-тесте - 25%

Внутренние и внешние показатели поменялись. Мотив «принятия себя» снизился (8.6% - 6%) и мотив «обучения» повысился (1.9% - 3.5%).

В итоге методика «Музыкально-обучающая мотивация» влияет не только на мотивацию, но и систему ценностей школьника, который выбирает обучение не ради внешних достижений, а ради личных мотивов. Методики, применяемые

для мотивації обучения подростков были ефективними, и могут быть применены в учебных заведениях как преподавателями-предметниками, учителями музыки, так и школьными психологами, а также родителями в социальном, воспитательном и обучающем процессе.

Литература:

1. Мумим Секман, Др. Бахар Эриш «Как дети становятся успешными» 2017. С. 186-187.
2. Улрич Мишел, Гунтер Вогел “Музыкальный атлас”. АЛФА 2015. С. 11.
3. Бейлерова-Алекберова Б.Е. “Музыка - как средство психологического воздействия, делающее процесс обучения эффективным”. Журнал психологии 2018 №3 С.48 – 56.
4. Что такое музыкальная терапия? <https://www.wfmt.info/wp-content/uploads/2014/05/What-is-MT-Russian.pdf>.

Бекетова О.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2-ого року навчання факультету початкового навчання
*Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Коширова К.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2-ого року навчання факультету початкового навчання
*Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Рудічева Н.К.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової і професійної освіти
*Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів – важливе завдання сучасної початкової школи, для якої пріоритетом є формування в учнів життєвих компетентностей для успішної соціалізації, взаємодії з іншими людьми. У Державному стандарті початкової освіти, Концепції Нової української школи наголошено на важливості розвитку ключових компетентностей й наскрізних вмінь, серед яких «вміння конструктивно керувати емоціями». Розвинене «вміння конструктивно керувати емоціями» допоможе школяру розуміти і проявляти власні емоційні переживання, управляти своїм емоційним станом та поведінкою, покращити спілкування з однолітками, розв’язувати складні життєві ситуації і конфлікти у майбутньому житті.

Емоційний інтелект є однією з головних складових у досягненні успіху в житті і відчуття щастя.

Вивченням питання розвитку емоційного інтелекту та емоцій займались педагоги і психологи, серед них: А.А. Бодальов, А.В. Брушлинський, Л.С. Виготський, Г.Г. Гарскова, Д.В. Люсін, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, О.П. Саннікова, О.К. Тихомиров, М. Шпак

Доцільно більш детально розкрити поняття «емоції» та «емоційний інтелект». Емоції – це суб'єктивні стани людини й тварин, що виникають у відповідь на вплив зовнішніх і внутрішніх подразників і проявляються у формі безпосередніх переживань. За своєю природою емоції виникають у наслідок активації спеціалізованих структур мозку. Збудження однієї структури мозку – викликає прояв позитивних емоційних станів, а іншої – негативних. Звісно, під час переживання позитивних емоцій організм прагне посилити, продовжити або повторити їх, а під час відчуття негативних, навпаки, намагається усунути або послабити вплив тих факторів, що стали їх першопричиною [1].

У словнику педагогічних термінів дано таке визначення поняття. «Емоції – процеси, що відображають особистісну значущість і оцінку зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини у формі переживань, відбивають суб'єктивне ставлення людини до світу і самої себе. Емоції відіграють важливу роль у розумінні навколишнього світу, почуттів людей та власної внутрішньої регуляції психічних процесів [2, с. 13].

Емоції, як зазначають психологи та педагоги, займають одне з важливих місць у формуванні особистості дитини, а емоційний розвиток є складовою частиною емоційного інтелекту особистості. За визначенням Д. Люсіна, «емоційний інтелект – це здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними» [3, с. 4].

Емоційний інтелект – це неодмінна складова психічного комфорту людини, здатність керувати власними емоціями та розуміти почуття інших. У молодшому шкільному віці емоційний інтелект починає набувати особливої важливості, бо відбуваються активні емоційні та психологічні зміни по відношенню до себе та інших. Розвиток емоційного інтелекту дитини – це цілий ланцюжок: спершу дитина вчиться розуміти свою поведінку і реакції на різні ситуації, потім приймати свої емоції, а після вже керувати ними і поважати власні бажання та прагнення. Згодом починаю розуміти емоції інших людей.

Підґрунтя для розвитку емоційного інтелекту дитини-малюка закладають батьки: створення сприятливої атмосфери для розвитку дитини, вміння батьків проявляти емоції та керувати своїм емоційним станом, спілкуватись з іншими людьми, розв'язувати конфліктні ситуації тощо. Сім'я своїми ціннісними орієнтаціями, особливостями міжособистісних відносин, всім укладом і стилем життя прямо або опосередковано, більшою чи меншою мірою впливає та готує дитину до її майбутнього життя.

У закладах дошкільної освіти створюються передумови для формування нової соціальної ситуації розвитку. Дитина розширює своє спілкування за межами своєї сім'ї, відтворюючи вже засвоєні способи взаємодії на контакти з іншими людьми: дорослими, однолітками.

Найбільш сприятливим періодом для розвитку емоційної сфери особистості є молодший шкільний вік, період позитивних змін і перетворень. Емоції у житті молодшого школяра відіграють важливу роль у розумінні навколишнього світу, вони є головним механізмом внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки, яка спрямована на задоволення власних потреб. Дослідниця М. Шпак зазначає, що у молодших школярів найменш розвинена здатність до розуміння емоцій як власних, так і чужих [5, с. 74]. Значна більшість молодших школярів мають низький рівень розвитку емоційного інтелекту. В цьому віці школярі не вміють розуміти і висловлюватись щодо власних емоцій, переживань. Для кращого виявлення, «виплеску» емоцій необхідно пропонувати виявити їх через рухи, кольори, звуки тощо.

Одним із дієвим засобів розвитку емоційного інтелекту молодших школярів є мистецтво: музичне, художнє, театральне тощо.

Кожен вид мистецтва має вагомий вплив на розвиток емоційного інтелекту, залучаючи учнів до розмови про побачене, до діалогу про зміст почутого.

Робота з літературними творами спонукає учнів фантазувати, творити. Крім того, слухаючи казку, учні має змогу прожити ті емоції, які проживає герой: «Як Ви гадаєте, що відчуває в цій ситуації герой?», «Які почуття охоплюють його?» тощо. Залучення учнів до створення казок може допомогти учителю початкових класів у попередженні і корекції емоційних станів учнів [4].

Образотворча активність розвиває зорову пам'ять, спостережливість, просторову уяву, вміння концентруватися, почуття ритму і гармонії, стимулює повноту і синтез сприйняття життя.

Хореографія – це мистецтво вираження думок і почуттів мовою рухів тіла – в основному розкриває красу і гармонію людського тіла, поєднання естетичних і моральних джерел, породжує концепцію жіночності і мужності.

Музика не вчить, музика захоплює до емоційно-чуттєвої взаємодії з оточуючим середовищем. Стимулом для виявлення почуттів, своєрідним емоційним фоном життєдіяльності стає зміст музики.

Поєднання одночасно різних видів мистецтва допоможе розширити розуміння власних почуттів і переживань, скоригувати поведінкові прояви негативних емоцій (роздратування, страх, образи, злість тощо).

Учитель початкових класів має можливість залучати учнів до світу мистецтва під час ранкових зустрічей, на уроках та у позаурочний час. Відомо, що існують закономірні зв'язки між емоційним станом і мисленням: спокій, здивування, задоволення, інтерес, натхнення, радість, захоплення супроводжуються виникненням у крові гормону мобілізації – норадреналіна, що сприяє більш швидкому і ефективному розв'язанню пізнавальних завдань.

Найбільш дієвий вплив має ранкові зустрічі, бо створення позитивної атмосфери співпраці і поваги, творчої активності і натхнення на початку освітнього процесу сприятиме кращому засвоєнню навчальної інформації на уроках. Під час ранових зустрічей учитель може запропонувати створити казку і придумати до неї супровід через певні рухи, які вигадують учні; відтворити емоції головного героя через ритмічний малюнок (проплескати в долоні, простукати, проспівати на ла-ла-ла) тощо.

Таким чином, емоційний інтелект – це важлива складова розвитку особистості, яку можна розвивати упродовж життя. Казка і гра, рух під музичний супровід і малювання фарбами почутої музики дозволяють учителю початкових класів розширити палітру емоцій молодшого школяра, скоригувати емоційні прояви та опанувати позитивними моделями поведінки у спілкуванні з однолітками, дорослими. Розширюючи сферу спілкування з мистецтвом молодші школярі набувають досвід переживання різноманітних почуттів, що значно активізують їх емоційний світ, допомагає розуміти власні емоції, управляти вираженням своїх почуттів.

Ефективність діяльності учителя початкових класів з розвитку емоційного інтелекту молодших школярів залежить від створення умов у родині, закладах дошкільної освіти. Залучення молодших школярів до спілкування з різними видами мистецтва сприяє максимальному розкриттю не тільки творчих здібностей, а й зниженню негативних емоцій, рівня тривожності, розвитку емоційного інтелекту.

Література:

1. Гинойн Р.В., Хомутов А.Е. Физиология эмоций. Нижний Новгород : Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского. 2010. 66 с.
2. Короткий словник актуальних педагогічних термінів. Київ : КНУТД, 2013.
3. Люсин Д.В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник ЭМИн. *Психологическая диагностика*. 2006. № 4. С. 3 – 22.
4. Рудічева Н.К. Використання казкотерапії для корекція сором'язливості молодших школярів. *Інноваційні арт-терапевтичні технології* : збірник статей I Всеукр. наук. інтернет- конф., м. Переяслав-Хмельницький, 12 березня 2019 р., Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 52 – 57. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/89898989/4276/29%20Кузьменко%20Т.М.%20ПХДПУ.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.02.2021).
5. Шпак М.М. Вікові особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (68), Issue: 164, 2018 Maj. С. 71-74. URL: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpdoi.org10.31174send-pp2018-164vi68-17.pdf> (дата звернення: 20.02.2021).

Богяну К. О.

аспірантка кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Україна

ВОКАЛОТЕРАПІЯ – ЯК ОДНА З МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК

Поряд з медичною реабілітацією, що є комплексом медичних, психотерапевтичних і соціальних завдань спрямованих на максимальне відновлення порушень фізіологічних функцій організму і психоемоційного стану

пацієнта, важливе місце повинна займати музикотерапія. Американський науковець Дейвіс визначає поняття музикотерапія – як процес міжособистісного спілкування, та структурує її з різних сторін впливу – фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального, естетичного і духовного, з метою покращення чи збереження здоров'я учнів. За допомогою таких музичних практик, як вільна імпровізація, спів, композиція, слухання, обговорення музики чи рух під музику, музикотерапевт допомагає у досягненні ряду терапевтичних цілей: активізування пізнавальних процесів, моторика, емоційний розвиток, набуття комунікативних навичок [5].

Сучасні дослідження об'єктивно підтверджують позитивний вплив мистецтва на дітей з різними відхиленнями у розвитку, та виокремлюють такі оздоровчі ефекти музичної терапії, як: підвищення неспецифічної резистентності (стійкості до несприятливих факторів); оптимізація процесів життєдіяльності і відновлення; інтелектуально-сенсорний розвиток особистості; підвищення толерантності до фізичних навантажень і стресів; активізація реакцій соціальної адаптації [1]. У процесі занять музикою, співом, у дітей активізується мислення, формується цілеспрямована діяльність, стала увага. Заняття мистецтвом сприяють сенсорному розвитку дітей, диференціації сприймання, повільної уваги, комунікації, мови.

Метод вокалотерапії (лікування співом) активно використовується в усьому світі для лікування і профілактики як фізичних, так і психічних розладів: неврозів, фобій (нав'язливі, хворобливі страхи перед чим-небудь), депресії (особливо якщо вона супроводжується захворюваннями дихальних шляхів), бронхіальної астми, головного болю та ін. Робота з голосом і голосовим самовираженням ведеться в вокально-руховій терапії (P. Newham); гештальттерапії (I. Булюбаш); онтотерапії (A. Менегетті); акустичній передачі емоцій (P. Ostwald), мелодико-інтонаційній терапії (R. Spares); фізвокаліз терапія, терапія звуком, музиковокалотерапія (С. Шушарджан); вокаломузикотерапія (S. Uhlig); вокалопсіхотерапія (D. Austin); трансперсональна голосова терапія (В. Нікітін) та ін.

Дія співу на людину, ще в давнину використовувалось у багатьох народів для боротьби з найрізноманітнішими недугами (наші далекі предки інтуїтивно відчували наявність в співі величезною оздоровчої сили, але не вміли науково пояснити цей феномен). Наприклад, В Стародавньому Єгипті за допомогою хорового співу лікували від безсоння. У Стародавній Греції Демокрит звеличував спів як специфічний засіб для лікування деяких видів сказу, а Аристотель і Піфагор рекомендували спів при лікуванні душевних недугів і божевілля.

С. Шушарджан розглядаючи лікувальні звуки і звукосполучення з позицій музикотерапії (тобто не стільки в плані їх проговорення, скільки в плані їх розспівування), пропонує наступні специфічні рекомендації:

Голосні звуки (окрім Є):

А – знімає будь-які спазми, лікує серце і жовчний міхур;

І – лікує очі, вуха, тонкий кишечник, стимулює серцеву діяльність, «прочищає» ніс;

О – сприяє кращій діяльності підшлункової залози, сприяє усуненню проблем з серцем;

У – покращує дихання, стимулює і гармонізує роботу нирок, сечового міхура, передміхурової залози (у чоловіків), матки і яєчників (у жінок);

И – лікує вуха, покращує дихання;

Е – покращує роботу головного мозку.

Приголосні звуки:

В, Н, М – покращують роботу головного мозку;

К, Щ – лікують вуха;

Х – звільняє організм від відпрацьованих речовин і негативної енергії, покращує дихання;

Ч – покращує дихання;

З – лікує кишечник, серце, легені;

М – лікує серцеві захворювання;

Ш – лікує печінку.

Звукосполучення:

ОМ – знижує кров'яний тиск;

АЙ, ПА – знижують болі в серці;

АП, АМ, АТ, ІТ, УТ – виправляють дефекти мови;

УХ, ОХ, АХ – стимулюють викид з організму відпрацьованих речовин і негативної енергії [3].

У вокалотерапії найголовнішу роль відіграє дихання. Використовуючи на заняттях вокалотерапії нижне-діафрагмальне дихання дозволяє нам задіяти самі нижні, практично не включені в роботу (при поверхневому диханні) частини легенів, що сприяє насиченню організму киснем і створює внутрішній кисневий баланс, та посилює релаксаційний момент, безпосередньо пов'язаний з видихом (розслабленням) як антонімом вдиху (напругою).

Керівник науково-дослідного Центру музичної терапії та медико-акустичних технологій С. Шушарджан виявив, що правильна постановка дихання (без чого неможливий вокал) призводить до різкого підвищення всіх резервних можливостей людського організму. Спів активізує в людині енергетичні центри, які, в свою чергу, впливають на пов'язані з ними життєво важливі органи і системи. Спів благотворно діє на нирки, на залози внутрішньої секреції, масажує гортань, щитовидну залозу, серце [2].

В процесі співу діафрагма виробляє м'який еластичний масаж внутрішніх органів, і покращує роботу шлунково-кишечного тракту [4]. При розвитку вокальних можливостей розвивається і кардіо-респіраторна система – глибоке дихання призводить до плавного розширенню кровоносних судин на фазі вдиху і звуження їх на фазі видиху, що значно зміцнює стінки судин.

Відомо, що звук, який зароджується під час співу, тільки на 15-20% йде у зовнішній простір, інша частина звукової хвилі поглинається внутрішніми органами і приводить їх в стан вібрації [4]. Виникає вібраційний масаж внутрішніх органів, котрий стимулює їх роботу.

Отже, вокалотерапія – це поєднання дихальної гімнастики з психоемоційною адаптацією, а також вібраційна стимуляція внутрішніх органів,

яка виникає внаслідок співу. Кожна людина має свій звук, звук, який схожий на його індивідуальну еволюцію виразу його душі, станом його почуттів і думок. Тільки знаючи, який ритм необхідний для конкретного індивідуума можна сподіватися на повне зцілення за допомогою музики.

Література:

1. Подъячева А. Н (2017) Рецептивная музыкотерапия и вокалотерапия в медицинской реабилитации. *Инновационные технологии в медицинском образовании и лечебно-реабилитационной практике, материалы научно-практической конференции с международным участием*. Республика Удмуртия, Россия, 75 – 77.
2. Шушарджан С. В. (2005) *Руководство по музыкальной терапии*. Медицина, Москва, 450.
3. Шушарджан С. В. (1995) *Опыт применения вокалотерапии в клинике внутренних болезней*. Санкт-Петербург, С. 62.
4. Шушарджан С. В. (1996) *Физиологические особенности воздействия вокалотерапии на организм человека* (автореф. дис. ... кан. мед. Наук). Москва, 16.
5. Davis, Gfeller Thaut An Introduction to Music Therapy Theory and Practice-Third Edition: The Music Therapy Treatment Process. Silver Spring, Maryland. 2008. pg. 460 – 468

Wolfgang Weigel
Guitarist, performer, lecturer

“CIRCULAR / FRACTAL“ LEARNING VERSUS "LINEAR" LEARNING MUSICAL EDUCATION AS A SOURCE FOR AN INSPIRED CONTEMPORARY PEDAGOGY

We live in a world of permanent upheaval. What is valid this morning is already being questioned this evening. A world that is changing at breakneckspeed - not least stimulated by artificial intelligence - demands a breathtakingly fast adaptation process from all of its residents. (see THE VOYAGER Y.N.Harari)

But how do we learn to deal with this world? Learning means: asking a question about an unknown subject, object or fact, answering it through observation, collecting information, deduction, experiment and repetition, in order to receive this answer as available knowledge in the future. Continued learning and the networking of knowledge and insights create education.

The methods of our learning - especially in the context of public schools - come to a large extent from times when we were out on foot, on horseback or in a carriage. Letters were written by hand on parchment (if one was able to write!) And transmitted by messenger.

Let's take a little trip back in time. A small village somewhere.

Two peasant children, let's call them Joseph and Maria. They grow up in a world that is unlikely to require knowledge of French grammar, English poetry, integral

equations or amino acids. Rather, it was the knowledge of herbs that the goats are not allowed to touch or that stop bleeding, knowledge of how milk is made into butter, skills such as sewing and baking bread, which were vital. All of this knowledge is based on tradition and living experience. They were in constant contact with everyday life and had to be learned in order to survive.

The boy and the girl were born in a village with - let's say - 60 souls. What was their world like? What did they have to learn to find their way around this world? What was their future that learning was preparing her them? What was meant by profession? What role did the church and religion play in this? Which skills (today we call them competencies) could or had to be learned in order to get along in and with the world? Everything they needed to know was provided by the everyday experience and knowledge of the older generations.

What has changed since then?

Our environment and our fellow world determine our spirit. We learn what we need. Goose-fed, goatherd, farmer, housewife, mathematician, architect, logistician, firefighter, engine driver, politician or IT specialist, every area of life and activity has its canon of knowledge and skills. The only difference is that today's areas of life are far more complex and are changing at breakneck speed.

The role of music in the history of development must be examined more closely.

Music acted as the vehicle for transcendence in every phase of human development. Only through music can everyone perceive their own inner being and the soul is stimulated. Music penetrates into areas of the subconscious that are otherwise inaccessible. Even the shepherd boy or the laundress at the village fountain knew this effect.

Music has served as a shaman's instrument since pre-religious times. Music was a ritual. Shamans or priests were the first professional artists. The society delegated the practice of its ritual music, as a professional, specialized task, to professional shamans, i.e. artists. Artists - priests became people of reference to society who had learned the craft and the transcendent art and were thus available to society as psychologists, healers, comforters.

Musical learning takes place in two stages:

in learning physical transactions for the purpose of making an instrument or voice available.

in learning those processes that are necessary for the so-called interpretation of music.

Fractal and circular learning processes are inherent in musical learning. Learning in this sense means to circle a problem or a task by means of different disciplines, to generate a mind map of the result and to work on the realization in a circulating way. Fractal means: the big whole is like the small parts. So: in every detail of a piece of music there is the unique whole, just like our unique person is contained in our DNA.

Musical learning makes use of thought models and methods that can be transferred to other learning areas. Example: Language, history, natural science, social science, economics, psychology revolve around a main topic: What connects the history of the Moorish invasion of Spain in the 8th century with the current problem of radical Islamism?

Or:

What do the collapse of the medieval Franconian Empire and the German / French friendship have to do with each other?

We come to results and possible solutions through multilateral considerations and studies.

Linear learning, on the other hand, as it has unfortunately been practiced since the Enlightenment as a method of cognitive information accumulation, cannot adequately reflect the requirements of a world like ours. The perspective always remains monodimensional. Descartes "causality thinking"

- actio / reactio - cannot grasp and describe our reality. Children who grow up in this educational climate are not able to see through complex problems and develop solutions. As a result, even as adults, they will be incapable of being responsible for solving problems such as that of emergency migration.

Through musical training, we enable children and young people to approach networked and global thinking as early as possible and to develop methods that see the world and thus all of its parts as a whole, instead of breaking it up into fragments.

Learning is determined by the world in which we live. Therefore, we need adapted methods at all times in order to learn for a lifetime what the world is demanding of us. The current example: just like children for online lessons, old people today have to learn to use a tablet, Zoom or Skype, as these are the media that enable them to contact their children and grandchildren when the pandemic all other paths prevented.

In conclusion, we have to conclude that contemporary learning can receive the most valuable stimuli from engaging in musical learning and will enable our children to solve contemporary problems by contemporary means.

Making music doesn't make people more intelligent, it teaches them to think in other, more varied categories and thus to get closer to the reality of life. I therefore appeal to you to regard STEAM as a necessary initiative and to give music education as much space as possible. Our future lies in the education of the young generation and their ability to face the challenges of their time with courage and education. They, too, our children, will educate their children for the future. Let's make sure that they have the appropriate tools to hand.

WOLFGANG WEIGEL

guitarist, performer, lecturer

As a performing artist Wolfgang Weigel travels around the world since more than 40 years. As the main topic of his work it turned out his engagement for the music of his contemporary fellow composers, particularly for the music from post Franco Spain. In numerous recording publications he represents a vast repertoire of compositions, composers and styles of the 20th and 21st century.

He acted as a jury member for eminent international competitions.

Between 1983 and 2006 Weigel – as a prominent lecturer for international students - conducted a class for artistic and pedagogic formation for professional musicians at the Music University of Muenster in Germany. He prepared generations of students for their role as performers and music teachers.

In 1984 he was co-founder of the European Guitar Teachers Association (EGTA). In masterclasses and seminars all over the world he engaged in the permanent innovation of musical education.

Владика Л. Р.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
2-ого року навчання фізико-математичного факультету
*Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*
м. Київ, Україна

Матвійчук О. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної фізики і фізики твердого тіла
*Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*
м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ДОШОК У ВПРОВАДЖЕННІ STEAM-ОСВІТИ

Швидкий розвиток технологічних засобів і розробка нових програмних продуктів обумовлює народження нового технологічного покоління суспільства, обов'язковою умовою існування якого є сучасні парадигми життя, в основу яких покладено використання інноваційних інформаційно-комп'ютерних технологій. Стрімкий прогрес останніх пов'язаний з комплексним удосконаленням технологічних засобів і програмного забезпечення внаслідок наукового відкриття нових властивостей і особливостей використовуваних матеріалів, а також підсилення обчислювальної потужності ЕОМ. Оскільки функціонал технологічних засобів і програмних продуктів щоразу збільшується і покращується, підвищується рівень взаємозалежності сучасного суспільства від їх використання, зростає обсяг доступної інформації для отримання нових знань і навичок не зважаючи на вік, місцезнаходження та соціальний статус. Звідси впливає зв'язок якісної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

STEAM-орієнтований підхід навчання являється одним із найактуальніших напрямів розвитку освіти, оскільки базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для популяризації інженерно-технічної сфери, високої мотивації вивчення дисциплін, які становлять фундамент STEAM-освіти: природничі науки, технології, інженерія, мистецтво та математика [1].

Забезпечення активізації уваги, розвиток творчого і критичного мислення, продуктивності можливе лише за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій, які включають засоби наочності та інтерактивності.

На нашу думку найкращими інструментом для розробки елементів інфографіки та інтерактивних вправ є віртуальна дошка. Її перевагою серед інших засобів стає можливість використання не тільки під час аудиторного навчання, а й дистанційного.

Віртуальна дошка виглядає як аркуш паперу, що дозволяє замінити традиційну дошку в аудиторії. Окрім вже звичної – робити записи, віртуальна дошка включає додаткові можливості: вставка і редагування графічних зображень, трансформація креслень користувача у більш досконалі завдяки штучному інтелекту, набір інструментів для креслення найпростіших геометричних фігур.

За останні роки кількість і якість віртуальних дошок зростала, тому кожен викладач зможе вибрати ту, яка найбільше до вподоби. Розглянуто віртуальну дошку Microsoft Whiteboard, яка часто використовуються для вивчення фізики, в поєднанні з програмним середовищем для взаємодії Microsoft Teams.

Для користування Microsoft Whiteboard студентам і викладачу необхідно підключити будь-які комп'ютерні пристрої (комп'ютер, смартфон, планшет) до мережі Інтернет, завантажити додаток та авторизуватись за допомогою електронної пошти. Пізніше викладач має створити дошку і надіслати посилання на неї усім студентам або додати усі студентів вручну, використавши їхні електронні адреси.

У Microsoft Whiteboard створена дошка має вигляд нескінченного аркуша, зовнішній вигляд якого можна змінювати. Вона включає в себе базовий набір інструментів:

- набір фонів сторінки (крапка, лінійка, клітинка, старий папір);
- кілька видів інструментів (олівець, ручка, текстовий маркер тощо) та їх кольорів;
- гумка для стирання записів;
- відмінити/повернути дію;
- вставлення тексту;
- вставлення PDF, Word та PowerPoint документів;
- вставлення кольорових нотатків.

Важливо, що всі згадані об'єкти можна відредагувати в Microsoft Whiteboard, наприклад, змінити розмір, повернути, розмалювати та стерти непотрібні деталі. Для структуризації матеріалу, акцентування на основних ідеях використовують різнокольорові стікери. Використовуючи їх, можна вводити текст навіть без цифрового пера. Окрім цих функцій у Microsoft Whiteboard наявні: рулетка, яка дає змогу вправно виконувати рисунки з точністю до одного градуса, ласо – об'єднує виділені об'єкти, що дозволяє редагувати всі одночасно. Студенти і викладачі мають змогу показати свою позитивну реакцію на кожен із прикріплених об'єктів, натиснувши на нього і кнопку «like» у Microsoft Whiteboard.

У Microsoft Whiteboard викладач може конвертувати дошку у файл OneNote або опублікувати посилання на неї для студентів у Teams. Усі дошки автоматично зберігаються у хмарному середовищі та залишаються доступними для повторного використання чи перегляду на усіх пристроях, де виконана

авторизація. Доступ до віртуальної дошки здійснюється за посиланням або запрошенням.

Використовувати віртуальну дошку можна на різних етапах STEAM-уроку. Зокрема Microsoft Whiteboard використовують для розв'язування фізичних задач (рис. 1), мозкового штурму, створення ментальних карт у навчальному процесі (рис. 2), а також у житті - організації розпорядку дня чи тижня, саморозвитку, постановки цілей.

2. Який розмір матиме 20-метрова ракета відносно інерціальної системи відліку в напрямку руху, якщо швидкість руху ракети відносно цієї системи становить $2,4 \cdot 10^8$ м/с?

Дано
 $l_0 = 20$ м
 $v = 2,4 \cdot 10^8$ м/с
 $c = 3 \cdot 10^8$ м/с
 $L = ?$

$$L = l_0 \sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$$

$$L = 20 \text{ м} \sqrt{1 - \frac{2,4^2 \cdot 10^{16} \frac{\text{м}^2}{\text{с}^2}}{9 \cdot 10^{16} \frac{\text{м}^2}{\text{с}^2}}}$$

$$= 20 \text{ м} \sqrt{1 - 0,32} = 20 \cdot 0,8 \text{ м} = 16 \text{ м}$$

Рис. 1. Розв'язування задачі з використанням Microsoft Whiteboard

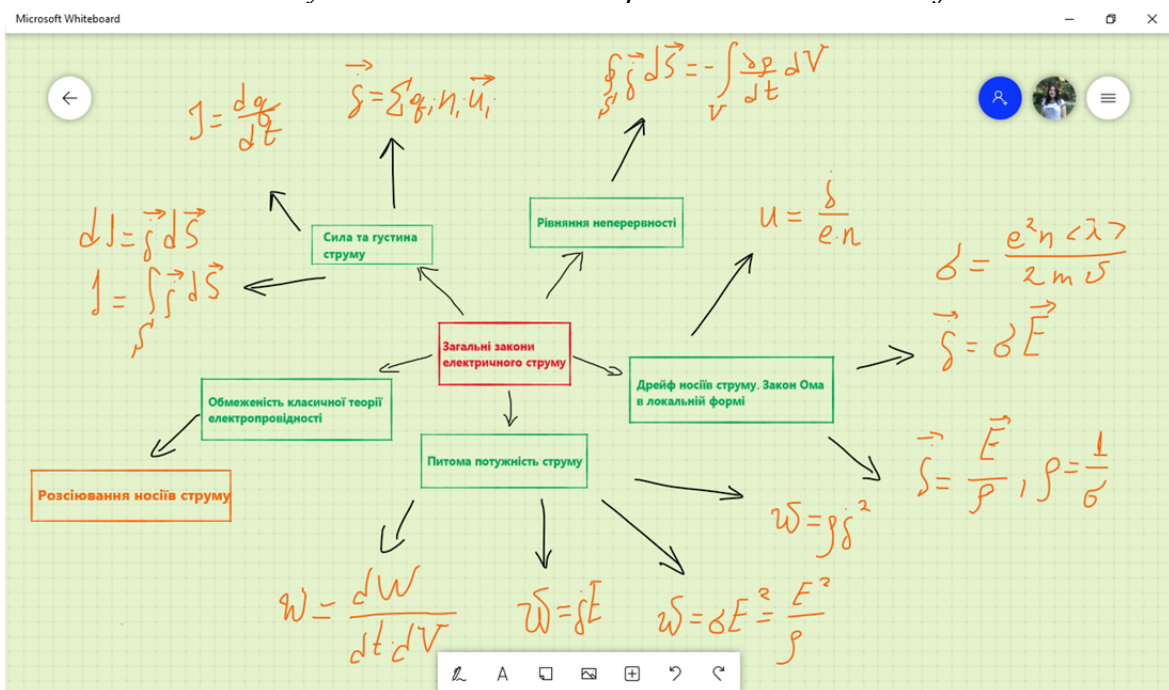

Рис. 2. Карта знань до теми «Електричний струм»

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема віртуальної дошки в освітній процес стане ефективним інструментом тільки у випадку правильного їх впровадження. Такий підхід дає можливість активно залучати здобувачів освіти до вивчення природничих дисциплін, розвивати

інтерес до сфери технологій та інженерії, не залишає осторонь творчих особистостей, розвиває інтелект та формує необхідні компетентності.

Література:

1. STEAM-освіта: інноваційна науково-технічна система навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ippo.kubg.edu.ua/content/11373>.

Власюк І.В.

аспірант кафедри англійської філології
*Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,*
вчитель англійської та німецької мов
*Тернопільського навчально-виховного комплексу
"Школа-колегіум патріарха Йосифа Сліпого"
м.Тернопіль, Україна*

ПЕРЕВАГИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАНІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ STEM-ТЕХНОЛОГІЄЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

На сьогодні STEM є однією з найважливіших тенденцій в освітній політиці в багатьох сучасних розвинених країнах світу. Цей напрямок в освіті дозволяє посилити наукову складову в навчальній програмі. Якість підготовки визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності вчителя. Тому важливо розвивати професійну компетентність майбутніх учителів у сферах та проблемах навчання STEM під час навчання у педагогічному університеті.

В Україні спостерігається підвищений інтерес до навчання STEM. Сьогодні підходи STEM застосовуються у багатьох українських школах та позашкільних закладах.

Сьогодні STEM є однією з найважливіших тенденцій в освітній політиці в багатьох розвинених країнах світу. Цей напрямок в освіті дозволяє посилити наукову складову в навчальній програмі. Якість освіти визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності вчителя. Тому важливо розвивати професійну компетентність майбутніх учителів у сферах та проблемах навчання STEM під час навчання у педагогічному університеті.

Основні компетенції концепції «Нової української школи» та спілкування державною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентність у галузі науки та техніки, інформаційна та цифрова компетентність, здатність до навчання протягом усього життя, соціальна та громадянська компетентність, підприємництво, загальна культура, екологічна компетентність та здоровий спосіб життя гармонійно інтегровані в систему освіти STEM та складають основу для успішної самореалізації особистості - як як фахівця, так і як громадянина [5].

Освіта STEM (англійська наука, технологія, інженерія, математика, що означає наука, технологія, інженерія та математика) - це серія або послідовність курсів або навчальних програм, що спрямовують студентів на успішне працевлаштування, на післяшкільну освіту або на підготовку цього а інший

вимагає різних і технічно більш складних навичок, особливо з використанням математичних знань та наукових концепцій [5].

STEM-освіта - це створення умов для збалансованого гармонійного формування науково орієнтованої освіти, заснованої на інтеграції природничих та гуманітарних освітніх профілів на основі критичного мислення та дослідницьких навичок учнів.

Навчання STEM-технологій в початковій школі розвиває такі навички в дітей:

- Вчаться створювати власні прототипи. На уроках діти вчаться будувати, розробляти, проектувати власні вироби, наприклад радіокерованого робота конструктора.
- Розвивається інтерес до технічних наук. Діти за власними задумами і проектами будують машини, ракети, літаки, створюють свої власні електронні ігри.
- З'являються навички критичного мислення. Коли діти будують машини, літаки і ракети, леґо-конструкції, у них виникають проблеми, які спонукають їх вдосконалювати і модернізувати. В подальшому це вчить дітей приймати складні рішення в безвихідних ситуаціях.
- Вивчення англійської мови. Засвоєння більшості технологій неможливе без знайомства з англійської мови. Діти в ігровій формі починають оволодівати іноземною мовою.
- Набуває професійні навички. Спеціалізоване навчання з використанням інноваційних технологій допомагає в майбутньому визначитися з вибором професії [4, с. 62].

STEM пропонує широкий спектр професійних можливостей та забезпечує студентам доступ до технологій. Сьогодні, коли комп'ютерні мережі охоплюють світ, діти широко створюють, обмінюються та використовують цифровий вміст. Вони ведуть веб-сайти, знімають фільми на своїх телефонах та роблять власні ігри.

Технології STEM вимагають від учнів великих навичок критичного мислення, здатності працювати як у команді, так і самотійно. У сучасній українській школі, де вивчалось багато дисциплін та англійська мова, вже зроблено перші кроки щодо запровадження системи навчання STEM - як у класі, так і в позакласній роботі. Навчання STEM вимагає від викладачів інтеграції навчальних предметів та забезпечення тісного взаємозв'язку суміжних наук у процесі навчання. Інтегровані заняття сприяють розумінню та пошуку причинно-наслідкових зв'язків, розвитку логіки, міркувань та навичок спілкування.

Саме інтегровані уроки є особливою формою наскрізного вивчення STEM і спрямовані на створення міждисциплінарних зв'язків, що сприяють формуванню цілісного, системного світогляду у учнів та актуалізації особистого ставлення до тем, які вважається уроком. Комплексне викладання може здійснюватися двома способами: поєднання подібних предметів з кількох навчальних предметів; формування інтегрованих курсів або окремих спеціальних курсів шляхом поєднання навчальних програм з таких предметів [1, с. 94].

Інтегроване навчання служить зразком для активізації інтелектуальної діяльності та розвитку методів навчання. Це зобов'язує використовувати різні форми навчання та має значний вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу.

На уроках іноземної мови учні не є пасивними спостерігачами, а пошуковими системами, творцями чогось нового, а тому краще пам'ятають, що вони «відкрили» самі.

Іноземна мова як конкретний навчальний предмет вимагає тривалого, систематичного та послідовного вивчення. Відомо, що процес викладання англійської мови як іноземної має свої особливості, не характерні для інших освітніх галузей. Це пов'язано з тим, що уроки ґрунтуються на комунікативній мовній базі з використанням іноземної мови.

Отже, спілкування - це і засіб, і мета навчання. Загальний мовний розвиток учня визначається якісним рівнем його мовної активності, що виявляється в аудиторній діяльності та інших ситуаціях спілкування. Формування мотиваційної сфери, розвиток мовних навичок. А розвиток мовних навичок та культури спілкування визначає володіння мовою учня.

Володіння мовою, навпаки, є складним поняттям. Виходячи з володіння мовою, вона включає систему мовних навичок (ведення діалогу, сприймання, відтворення та створення усних та письмових монологічних та діалогічних висловлювань різних типів, типів та жанрів), необхідних людині в різних життєвих ситуаціях. Лінгвістична компетентність особистості проявляється у розвитку вміння користуватися усною та писемною мовою та багатства її виразних засобів залежно від цілей та специфікацій висловлювання та суспільного життя [5].

На уроках англійської мови на базі STEM студенти планують, розробляють моделі сучасної промисловості, створюють проекти та намагаються запропонувати власну модель. Вони аналізують, роблять висновки, пов'язують їх із життєвими ситуаціями, із власними знаннями іноземної мови. Це дає їм можливість більше впевнитися у власних силах, навчитися досягати своїх цілей та долати перешкоди.

Особливою формою наскрізного навчання STEM є інтегровані уроки, спрямовані на: встановлення міждисциплінарних зв'язків, які сприяють формуванню цілісного, системного світогляду в учнів; актуалізація особистого ставлення до питань, розглянутих на уроці.

Основою ефективності таких уроків є чітке визначення мети та планування всебічного обстеження певного об'єкта, концепції, явища з використанням засобів навчання різних предметів. Особливістю планування та проведення інтегрованих бінарних уроків є те, що їх може викладати один вчитель або декілька. Через труднощі координації діяльності вчителів, інтегровані уроки потрібно планувати заздалегідь за участю всіх вчителів паралельно [2, с. 14-15].

Можна організувати «тематичні дні», коли всі уроки за розкладом спрямовані на реалізацію однієї теми, для досягнення конкретного результату. У практичній діяльності доцільно розширювати коло організаційних форм, методів

та способів навчання, як у процесі екскурсій, квестів, конкурсів, фестивалів, майстер-класів тощо.

Отже, поєднання STEM та англійської мови підвищує мотивацію у різних учнів - від небажаних читачів до тих, хто має проблеми з грамотністю чи вадами розвитку, може бути більше зацікавлений у вивченні англійської мови за допомогою науки, технологій, мистецтва та математики. І чим більше у процесі навчання використовують підхід STEM у своїй навчальній програмі, тим краще студенти її зрозуміють.

Література:

1. Бордакова О. М. Вивчення іноземних мов як основа міжкультурної комунікації. Педагогічні науки: збірник наукових праць. - Випуск 47. Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. - С. 94 - 98.
2. Веніг Н. М. Формування мовленнєвої компетенції старшокласників: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2001. - 16 с.
3. Гончарова Н. О. Професійна компетентність вчителя у системі навчання STEM. Наукові записки Малої академії наук України. - № 7. - 2015. - С. 141 - 147.
4. Кікоть Г. В. STEM-освіта як засіб формування критичного мислення учнів на уроках англійської мови. Таврійський вісник освіти. - 2019. - № 1. С. 62 - 69.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Гаврілова Л.Г.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Кухар Л.О.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерної інженерії та освітніх вимірювань
факультету інформатики
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

Цифровізація освіти на сьогодні є одним із пріоритетних напрямів цифрового розвитку України, що цілком відповідає загальносвітовим процесам глобалізації та інформатизації (цифровізації) економіки та суспільства, а також інтеграції вітчизняної освіти до європейського простору.

Серед базових документів, які визначають магістральні напрями цифровізації можна виділити такі:

- ✓ Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2013 № 386-р.[4];

- ✓ Проект „Цифровий порядок денний для України” (2016) [5];
- ✓ Проект Закону України Про внесення змін до Закону України „Про Національну програму інформатизації” (2017) [2];
- ✓ Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації, схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. [3];
- ✓ Рамку цифрової компетентності для громадян України (2021) [1].

Процеси впровадження інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій в усі ланки суспільства, у тому числі в галузі освіти, наразі вирішуються на державному рівні, національна нормативно-правова база у сфері інформатизації освіти узгоджується із європейськими стандартами.

Реалії сьогодення вимагають не лише від педагогів та учнів, а й від усіх громадян належного рівня цифрової компетентності.

Наразі Рамка цифрової компетентності для громадян України містить 4 виміри (рис. 1), 6 сфер, 30 компетентностей та 6 рівнів володіння цифровими навичками.

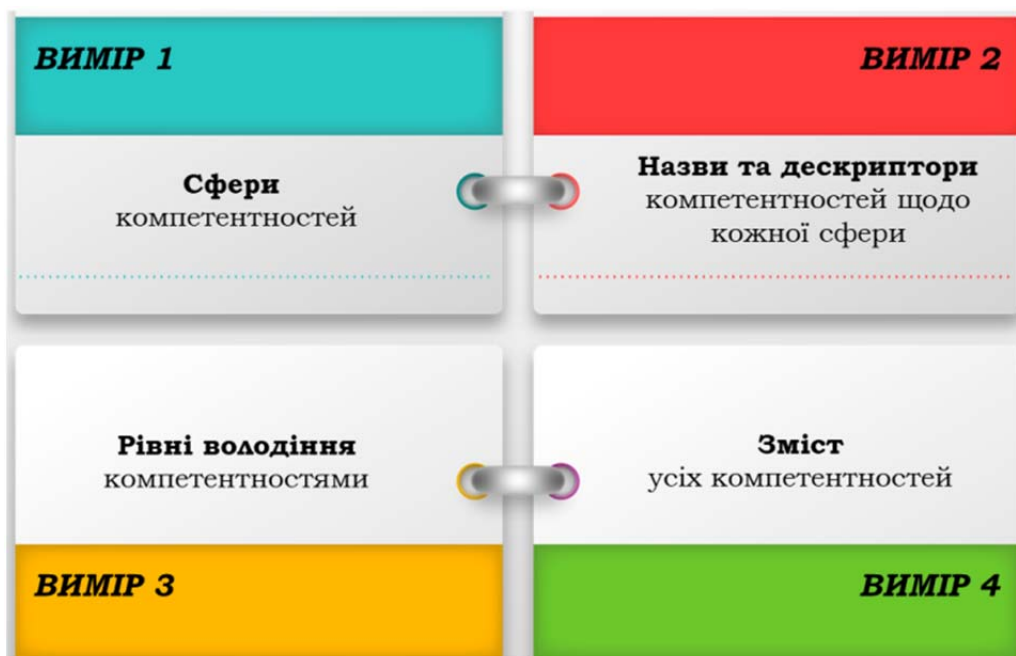

Рис. 1. Виміри рамки цифрової компетентності для громадян України (2021)[1]

Усі сфери компетентностей, пропонувані у першому вимірі мають безпосереднє відношення до професійної діяльності сучасного педагога:

- Сфера 1. Основи комп'ютерної грамотності;
- Сфера 2. Інформаційна грамотність, уміння працювати з даними;
- Сфера 3. Створення цифрового контенту;
- Сфера 4. Комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві;
- Сфера 5. Безпека у цифровому середовищі;
- Сфера 6. Розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання упродовж життя.

Володіння усіма компетентностями, що належать до кожної сфери є невід'ємною складовою діяльності учителів в умовах дистанційного навчання в умовах пандемії, формування яких забезпечується в рамках вивчення курсу

«Сучасні комп'ютерні та мережево-цифрові технології в системі освіти» у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

Впровадження до програми підвищення кваліфікації учителів цього курсу відповідає сучасним тенденціям інформатизації освіти та забезпечує якісну підготовку фахівців з новим типом мислення, сприяє ефективності їхньої наукової та науково-педагогічної діяльності.

Інформатизація та цифровізація освіти вимагають оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, створення й використання специфічного електронного освітнього середовища.

В якості методичного забезпечення вивчення курсу авторським колективом (Гаврілова Л.Г., Кухар Л.О., Мельник О.М. за редакцією професора Сергієнка В.П.) було розроблено навчально-методичний посібник для слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації освітян, який складається з 5 розділів, присвячених таким питанням:

Розділ 1. Цифровий розвиток освіти України в умовах загальноосвітніх процесів глобалізації та цифровізації.

Розділ 2. Офісні додатки та хмарні сервіси в освіті (Google, Office 365).

Розділ 3. Організація дистанційного навчання в ЗСО (Google Classroom, iCloud).

Розділ 4. Робота з онлайн сервісами для створення ЕОР (ребуси, інтерактивні плакати, презентації та вправи, карти знань, дошки оголошень, хмари слів).

Розділ 5. Ресурси для організації вебінарів та інтернет-конференцій (Skype, Zoom, Meet).

Отже, цифровізація наразі є ключовим чинником модернізації вітчизняної освіти, що відповідає сучасним процесам інформатизації суспільства й цілком узгоджується з освітньою політикою країн Європейського Союзу. Цифрові технології як сучасна форма інформаційно-комунікаційних (мультимедійних, електронних) технологій стають невід'ємною частиною практично всіх сфер інформаційного суспільства.

Література:

1. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf.
2. Про внесення змін до Закону України „Про Національну програму інформатизації. Закон України від 13.09.2001 № 2684-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2684-14>.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n23>.

4. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>.
5. Цифрова адженда України – 2020. URL : <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

Гарпуль О.З.

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри математики та інформатики і методики навчання
*Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Пріоритетним напрямком сучасного світу є розвиток особистості, перед якою відкрита можливість саморозвитку та самореалізації, входження до сучасного суспільства. Реалізація принципів побудови освіти в новому контексті, модернізація її складових перетворюється на першочергову потребу. Відповідь на поставлені завдання може надати висока якість освіти, як визначальний принцип інноваційної освітньої системи. Основою усіх зрушень в якій, є створення платформи для розкриття потенційних можливостей дітей, прогнозування моделей і потреб для розвитку особистості. Інструментом здійснення якісної освітньої моделі є моніторинг якості освіти, головною складовою якого є моніторинг навчальних досягнень учнів [1, с. 42].

Швидкий розвиток та зміни в цифрових технологіях є реальністю сучасного освітнього середовища. Окрім того, що ці зміни впливають на сам навчальний процес, вони ставлять перед освітянами нові можливості та виклики.

Інтернет, хмарні обчислення та поширене використання мобільних пристроїв дозволяють практикувати у глобально пов'язаному середовищі проведення оцінювання навчання та отримання даних про стан навчального процесу, які можна використовувати для контролю якості систем та результатів досягнень учнів. Регулярний моніторинг навчально-виховного процесу може виявити зміни з часом і поставити у відповідність до бажаного покращення результатів дітей або першочерговим завданням, описати можливості щодо зворотного зв'язку та надати додаткові дані для прийняття освітніх рішень [2, с. 68]. Навчальні дані у поєднанні з іншими вимірами якості, такими як контент, середовище викладання та навчання, характеристики учня, можуть виявити фактори, які найбільше впливають на результати навчання. Ця інформація може бути використана для системного аналізу, покращеного розподілу ресурсів, модернізації методів та технологій у освітньому процесі [3].

Вчитель у класі стежить за процесом навчання та виховання, використовуючи поряд з традиційними методами навчанням учнів і неформальні засоби, такі як вікторини та ігри, опитування, формативні тести, тощо. Всі ці дані можуть бути використані для оцінки успішності учня, його сильних, слабких

сторін та навчального прогресу. Додаткова інформація про окремого учня дозволить діагностувати можливі причини низької успішності та застосувати інші методи навчання. Дані також можуть бути використані для самооцінки, щоб визначити, де і яким чином вчителі можуть вдосконалити свої педагогічні або управлінські якості в класі.

Для ефективного використання даних вони повинні бути дієвими, доступними для всіх, хто може їх використати, і представлені у відповідній формі для кожної групи зацікавлених сторін. В цьому випадку застосування цифрових технологій та інтегрованих середовищ є обґрунтовано доцільним. Ці інструменти можуть забезпечити доступність та зручність для тих, хто розробляє та створює контент, проводить експерименти за допомогою мобільних пристроїв та маніпулює параметрами в моделюванні [4]. Різного роду тестування можуть бути розміщені в реальному середовищі, де учні виконують завдання, або включати в багатоетапні сценарії інтегрованих середовищ. Вчителі можуть отримати доступ до інформації про успіхи та навчання учнів протягом усього навчального дня, що дозволяє їм адаптувати інструкції для персоналізації навчання або втручатися у вирішення певних недоліків у навчанні. Тестування, створені за допомогою цифрових інструментів, допускають різноманітні типи запитань, окрім обмежених варіантів множинного вибору, правдивого чи хибного, заповнення порожнього місця, тощо. Такі завдання дозволять учням демонструвати більш складне мислення та показати своє розуміння матеріалу, що раніше було важко оцінити за допомогою традиційних засобів.

Зокрема, оцінювання, що формуються за допомогою цифрових технологій, розроблені таким чином, що учні повинні виконати низку складних навичок, які вимагають від них синтезу інформації з різних джерел, аналізу цієї інформації та обґрунтування своїх висновків. На основі отриманих результатів можна виміряти навички когнітивного мислення учнів та їх здатність застосовувати свої знання для вирішення складних прикладних завдань.

Нижче пропонуємо розглянути особливості роботи з онлайн інструментами та середовищами для створення ресурсів оцінювання знань та вмінь учнів (табл.1).

Таблиця 1.

Ресурси для самостійної розробки онлайн-тестів, анкетувань, вікторин

Інструмент	Опис та призначення
Google Classroom Інструкція з використання	Віртуальний клас з можливістю додавання завдань і перевірки виконаних робіт, налаштування розрахунку оцінок, збирання письмових робіт, проведення тестувань в google-формах, публікування матеріалів.
Google Форми Інструкція з використання Quizizz Інструкція з використання	Інструмент для створення тестів з автоматичної перевірки або вручну. Сервіс для створення вікторин. Вікторина може бути проведена в дистанційному режимі. Результати успішності можна перенести в електронні таблиці.
SurveyMonkey Інструкція з використання	Служба для створення простих і невеликих опитувань, для масової розсилки. Сервіс дозволяє швидко створювати опитування, налаштовувати їх зовнішній вигляд, міняти місцями питання, проводити А / Б-тестування, додавати опитування на сайти і в

«Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання»

	соціальні мережі тощо.
Formative Інструкція з використання	Сервіс для створення оціночних завдань. Доступно різні типи завдань (малюнок, текстовий блок, відео, аудіо відповідь, есе, множинний вибір, вибір кількох вірних відповідей, введення числа / формули тощо)
PollEverywhere Інструкція з використання	Інструмент для оцінювання студентів під час дистанційного навчання. Дозволяє вбудовувати інтерактивні дії безпосередньо в презентацію. Відповіді можна формувати в Інтернеті або за допомогою SMS-повідомлень на телефонах. Обмеження – 25 людей в одній групі.
Socrative Інструкція з використання	Безкоштовний веб-сервіс для оцінювання за допомогою підготовлених завдань або питань в стрічці. Обмеження – 50 людей в одній групі.
Wooclap Інструкція з використання	Платформа Wooclap використовується університетами для навчальних занять і доступна на 6 мовах. Є безкоштовний доступ (максимальне підключення 1 000 студентів). Миттєвий зворотній зв'язок дозволяє аудиторії відповідати на питання в режимі реального часу.
Flippity Інструкція з використання	Сервіс для створення інтерактивних вправ для навчання. Сервіс безкоштовний, інтерфейс англійський, реєстрації не потрібно, деякі вправи можна роздруковувати, може бути використаний як розширення для Google таблиць.
Online Test Pad Інструкція з використання	Безкоштовний багатофункціональний сервіс для проведення тестування і навчання. (створення тестів, опитувань, кросвордів, логічних ігор). Сервіс безкоштовний.
Kahoot! Інструкція з використання	Можлива участь в проектах в ігровій формі, створених викладачем на підставі пройденого матеріалу, самостійна творчість в створенні навчальних ігор на платформі.
Майстер-тест Інструкція з використання	Безкоштовний освітній сервіс, орієнтований на створення тестів та проведення онлайн тестування з навчальною метою, для організації тематичного та контрольного оцінювання знань. Інтерфейс ресурсу представлений українською, англійською, російською мовами.
Online test pad Інструкція з використання	Безкоштовний багатофункціональний сервіс для проведення навчання і тестування онлайн. Представлено у загальному доступі велика кількість завдань з основних шкільних предметів. Інтерфейс представлений кількома мовами, серед яких – українська.
Classmarker Інструкція з використання	Можна робити опитування з різними форматами відповідей - крім звичних варіантів, є навіть есе. Для початку роботи потрібно створити віртуальний клас і розіслати запрошувальні коди учням. ClassMarker зберігає результати всіх проведених тестів, ведучи статистику успішності. Якщо у викладача є власна веб-сторінка, він може вбудовувати тестові завдання на неї.

Тестування, створені за допомогою таких сервісів, пропонують звіти про результати в режимі реального часу, на основі яких можна зрозуміти сильні та слабкі сторони, оцінити навички та розвиток ключових розумінь в учнів, а також дозволяють вчителям надавати зворотний зв'язок за допомогою вбудованих коментарів (через відео, аудіо чи текст), брати участь в онлайн-чатах, надсилати відгуки електронною поштою безпосередньо сім'ям та учням і підключати учнів до додаткових ресурсів для практичних занять.

Для більш глибокого аналізу отриманих результатів тестувань можна застосовувати методи математичної статистики використовуючи статистичні

оцінки параметрів та статистичні критерії, розрахунки яких проводячи за допомогою електронних таблиць.

Отже, комп'ютерне тестування полегшило здатність оцінювати знання учнів, набуті в процесі навчання за короткий проміжок часу, використовуючи алгоритми для регулювання складності питань під час оцінювання на основі попередніх відповідей. Оскільки адаптивні тести націлені на зміст та тестові завдання, узгоджені з рівнем здібностей кожного, адаптація призводить до отримання більш точних результатів для всіх респондентів протягом відносно малого інтервалу часу. Отримані дані тестувань можуть бути зібрані в централізованому інформаційному середовищі, що дозволить більш інтегровано проаналізувати результати навчальної діяльності дітей.

Література:

1. Ачкан В.В. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: курс лекцій: навч. Посіб. Бердянськ. 2013. С. 62.
2. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. – К.: ЦП «КОМПРИНТ». 2016. С. 583.
3. Режим доступу - <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/issue-briefs/monitor-learning/developing-a-monitoring-framework-0>
4. Режим доступу - <http://www.panworldeducation.com/2017/03/23/benefits-of-digital-learning-over-traditional-education-methods/>

Зазимко Н.М.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
заступник директора Навчально-наукового інституту неперервної освіти
*Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Широкомасштабні перетворення в усіх сферах українського суспільства не оминули і систему освіти. В цих умовах післядипломна педагогічна освіта стає локомотивом удосконалення передового педагогічного досвіду і забезпечення відповідних темпів розвитку освіти в цілому. Адже розбудова національної освіти передбачає неперервний розвиток професіоналізму, збагачення духовної культури, вдосконалення особистісних якостей педагогів. Це, у свою чергу, висуває нові вимоги до розвитку післядипломної педагогічної освіти, яка еволюціонує в бік варіативної, особистісно орієнтованої моделі, що ґрунтується на засадах неперервності, диференціації, індивідуалізації навчання, спрямованого на врахування інтересів, запитів, власної траєкторії професійного зростання педагогів.

В контексті державних завдань реформування освітянської галузі нами здійснюється цілеспрямована робота з питань сучасного ефективного науково-методичного супроводу діяльності педагогів, розвитку та вдосконалення їх фахової майстерності. Серед пріоритетних напрямів діяльності визначено запровадження системи освіти дорослих за наскрізними навчальними планами та

програмами підготовки і перепідготовки (друга вища освіта), спеціалізації, підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних кадрів через очну, заочну, дистанційну, а також змішану форми навчання у тому числі тренінги в межах окремих модулів за накопичувальною системою протягом п'яти років; проведення науково-дослідних робіт; апробація та використання результатів наукових досліджень в навчальному процесі; підготовка учнів до ЗНО, олімпіад, конкурсів МАН тощо.

У рамках запровадження компетентнісного підходу оновлено зміст курсів для різних категорій фахівців. Все це сприяє формуванню інформаційно-комунікаційного підґрунтя відкритої освіти. Також використовуються методики інклюзивної освіти, ментальної арифметики тощо, в основу яких покладено ідеї дитиноцентризму та педагогіки добра.

Курси підвищення кваліфікації вчителів передбачають розвиток й удосконалення їх професійної компетентності, необхідних для забезпечення освітньої діяльності в умовах сучасного державного або приватного закладу освіти. Вчителі оволодівають основними положеннями нормативно-правових документів у галузі освіти, сучасними підходами у педагогіці та віковій психології, інноваційними технологіями виховання. Результатом роботи на курсах є розроблення власних проєктів, моделей оновлення освітнього процесу та освітнього простору в закладах освіти.

Метою програми підвищення кваліфікації учителів є підвищення рівня їх професійної компетентності щодо реалізації завдань Державних стандартів (див. табл.1). Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України [1] забезпечено їх індивідуально-особистісне та професійно-діяльнісне самовдосконалення на основі активізації базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду, індивідуально-особистісних інтересів, соціальних запитів держави щодо ефективного виконання ними функціональних обов'язків.

Переосмислення соціальної і професійної місії вчителя Нової української школи актуалізує необхідність підготовки фахівців, адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і шаблонів, засвоювати нові професійні ролі і функції, забезпечувати випереджувальність розвитку країни, реалізовувати освітні проєкти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг тощо.

Очікувані результати навчання охоплюють:

Знання і розуміння - сучасних тенденцій розвитку освіти взагалі; соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; особливостей процесів викладання і навчання школярів; основних механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання; способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні школярів; концепції інклюзивної освіт.

Розвинені вміння - організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проєктування, оцінювання тощо); конструювати та реалізувати сучасні програми навчання молодших школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; діагностувати освітній

процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора; керувати проектною діяльністю школярів; організувати культуромовне освітньорозвивальне середовище; проектувати власну програму професійноособистісного зростання.

Диспозиції (цінності, ставлення) - дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх учнів; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики

Зміст програми, зокрема цілісний та системний добір модулів і тем, визначається вимогами суспільства знань щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямками державної політики у галузі освіти; Національною рамкою кваліфікацій, освітніми стандартами, вимогами до компетентностей педагогічних працівників, має практичну спрямованість (практико орієнтовану) та охоплює ресурсну (методичну) складові підвищення кваліфікації учителів. Програма передбачає обов'язкову і вибіркочу частини обсягом 150 годин (5 кредитів ECTS). Обов'язкова частина складається з очних сесій (50 годин) та дистанційного курсу (70 годин) і охоплює фахові навчальні модулі. Вибіркова частина передбачає вільний вибір модулів в очному, очно-дистанційному або дистанційному форматах з урахуванням індивідуальних потреб педагогів загальною кількістю годин - 30 академічних годин.

Вибіркові модулі пропонуються слухачам за очною, дистанційною і змішаною формами навчання. Дистанційна форма навчання реалізована з використанням системи Moodle та відображена на сайті Інституту <http://www.do.ippk.npu.edu.ua>.

Очна форма навчання передбачає проведення:

- ✓ тренінгових занять,
- ✓ інтерактивних лекцій,
- ✓ практичних занять (майстер-класів),
- ✓ дискусій (тематичних, подіумних),
- ✓ конференцій (з обміну досвідом, підсумкових, наукових, інтернет-конференцій тощо),
- ✓ самостійної роботи у вигляді моніторингу та оцінювання результатів
- ✓ пропорованих освітніх змін із забезпечення консультування провідними фахівцями у відповідних галузях знань.

Також розроблено програми підвищення кваліфікації учителів із інноваційних методик навчання, зокрема навчання дітей ментальної арифметики.

В цілому за підходами, відображеними нами в науковій праці [2], модернізація системи підвищення кваліфікації учителів в умовах інноваційних перетворень визначається вимогами дієвості та забезпечення її ефективності відповідно до Європейських стандартів та рекомендацій нового покоління (ESG, 2016 р.) з врахуванням головних тенденцій розвитку (рис. 1). Нагальною є потреба урізноманітнення джерел фінансування системи на основі справедливого для освітянина балансу бюджетних, спонсорських, інституційних,

індивідуальних та інших витрат, зокрема через упровадження ваучерів професійного розвитку.

Головні тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації учителів

Рис. 1. Головні тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації учителів

Таким чином, запропонована модель модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, а також досвід її впровадження у Навчально-науковому інституті неперервної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова, сприяють реалізації основних напрямів розбудови й функціонування системи організаційно-методичної допомоги з неперервного підвищення їхньої кваліфікації.

Література:

1. Наказ МОН України від 15.01.2018 р. № 36 Про затвердження типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1mG7U91TLtuHS7aEaBW1B_MuTP5fdglis/view
2. Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку. [колективна монографія] / За заг. редакцією Рідей Н.М., Сергієнка В.П. – Вид-во НПУ імені Драгоманова, 2017. - 639 с.
3. Вокер Т. Як навчають у Фінляндії. Найкраща шкільна освіта / Пер. з англ. Н. Лавської. – К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2018. – 232 с.

Закарлюка І.С.

асистент кафедри інформатики та прикладної математики,
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна

Кулінка Ю.С.

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна

Масляна Д.В.

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта. Психологія»
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна

Хараджян Н.А.

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри фізики та методики її навчання
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна

ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ РОБОТОТЕХНІКИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спонукає до розвитку нових умінь та навичок і нових підходів до їх формування та закріплення. Не стоїть осторонь і дошкільня. Реформа освіти в Україні надає можливість використовувати останні досягнення освітніх технологій, залучати апробовані світові методики та створювати власні. З'являються нові підходи в освіті, які задовольняють розвиток практичних умінь і навичок шляхом застосування проєктного підходу до навчання.

Згідно з Програмою розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкільня” для дітей різного дошкільного віку виділяють освітні лінії та основні теми [1]: *Особистість дитини; Дитина в соціумі; Дитина у природному довкіллі; Дитина у світі культури; Гра дитини; Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; Мовлення дитини.* Самі через ці освітні лінії відбувається розвиток компетентностей, зокрема STEM.

Отже, розглянемо методику роботи над формуванням STEM-компетентностей учнів молодшого та дошкільного віку у формі гри за допомогою наборів для кодування від компанії Matatalab [2], що є одним із світових лідерів виробництва безекранних наборів для кодування для дітей віком від 4 років.

MatataLab сприяє: розвитку мовлення; формуванню і розвитку наочно-дієвого мислення, просторового мислення; формуванню мотивації до пізнавального інтересу; формуванню і розвитку вольової та емоційної сфер; формуванню і розвитку комунікативних навичок.

«Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання»

До складу набору входить модуль зі спеціальним полем, на якому розташовуються керуюча вежа з вбудованою камерою і велика кнопка запуску програми. Програма складається за допомогою пластмасових блоків, на які нанесені інтуїтивно зрозумілі символи (стрілки, ноти і т.п.). Блоки розташовуються на спеціальному полі в зоні видимості камери.

Програма виконується роботом, що входить в комплект. Цей робот перед виконанням програми розташовується на спеціальному полі із завданням. При натисканні на кнопку старт, керуюча вежа зчитує складену програму за допомогою камери. Після цього, з затримкою в 3 секунди, робот починає виконувати дії за програмою. Склад набору та зовнішній вигляд представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Склад набору Matatalab та зовнішній вигляд

Назва	Кількість	Зовнішній вигляд
Робот (Мататабот) Керуюча (командна) башта Панель управління	1	
Блоки "Вперед", "Назад", "Вліво", "Вправо"	4 кожного виду	
Блок "Початок циклу" Блок "Кінець циклу"	2 кожного виду	
Блок "Функція" Блок "Виклик функції"	1 та 3 шт.	
Блок "Встановлена мелодія" Блок "Встановлений танець" Блок "Випадковий рух"	По 1 кожного виду	
Блоки з цифрами "2", "3", "4", "5", "Випадкова цифра від 1 до 6"	2 кожного виду	
Блок "Кут 30°", "Кут 36°", "Кут 45°", "Кут 60°", "Кут 72°", "Кут 108°", "Кут 120°", "Кут 135°", "Кут 144°", "Кут 150°"	2 кожного виду	
Пластмасовий бар'єр	8	
Пластмасові прапори	3	

Музичні блоки для альтового ключа Музичні блоки скрипичного ключа	16 кожного виду	
Музичні блоки	10 блоків з різними мелодіями	
Ігрове поле	1 поле (2 карти)	
Книги завдань	3 книги, різного рівня складності	
Картки мелодій	3 картки (6 мелодій)	
Картки малюнків	3 картки (6 малюнків)	
Фломастер	3 шт	

З використанням набору Matatalab можна: пояснити поняття алгоритм, виконавець алгоритму та команди виконавця, вчити складати алгоритми в процесі гри; вчити цифри і застосовувати їх на практиці; вчити ноти та складати з них мелодії; складати програми для малювання; розвивати фантазію, креативність, творчість.

В якості прикладу наведемо власні дидактичні матеріали (рис.1).

До карти рис 1.в - можна дібрати наступні завдання:

Ли-ли-ли – урок почали; Ли-ли-ли – дні осінні пройшли; Ки-ки-ки – всі говорять залюбки; Са-са-са – укусила ніс оса; Са-са-са – смачна ковбаса; Сі-сі-сі – вся травичка у росі; Ра-ра-ра – дуже рада дівтора; Ар-ар-ар – ми поїдем в зоопарк; Ру-ру-ру – в зоопарку кенгуру; Ме-ме-ме – снігу намете; Му-му-му – молока кому?

Рис.1. Карти для вивчення відповідних тем за допомогою запрограмованих дій робота

Або скласти слово за рахунком. (Нумерація згори вправо). За допомогою фішок для переміщення вгору-вниз, вправо-вліво, скласти наступні слова. Дітям озвучуємо лише номери букв. Діти за допомогою складеного алгоритму повинні переміститися за номерами комірок і скласти слова.

$2+1+5+3=$ МОРЕ; $12+8+4=$ ЛАК; $13+6+4+8=$ МУКА; $5+6+4+8=$ РУКА; $7+11+15=$ СІК; $5+9+15=$ ПАК; $5+14+15=$ РОК; $15+14+13+9=$ КОМА; $2+9+4=$ МАК; $5+11+4+8=$ РІКА; $15+11+10+14=$ КІНО; $4+5+16+12+14=$ КРИЛО; $12+14+13=$ ЛОМ; $10+11+7=$ НІС.

Як показала практика на початковому етапі діти дуже люблять працювати з картками, на яких прописані готові алгоритми. Крім стандартних (що йдуть у наборі) ми створили і продовжуємо створювати власні роздаткові матеріали (рис.2-3).

Рис.2 Малювання кола

Рис. 3 Малювання зірки

Простота створення дидактичних матеріалів дозволяє використовувати набір при вивченні будь-якої освітньої лінії та теми.

Отже, використання даного набору сприяє: формуванню критичного мислення; розвитку логічного мислення; пізнавально-мовного; творчого потенціалу; соціально-комунікативному; формуванню і розвитку комунікативних навичок; формуванню мотивації до пізнавального інтересу; розвитку інтелектуальних і фізичних здібностей; формуванню і розвитку просторового мислення; вольової та емоційної сфери; наочно-дієвого мислення.

Література:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. – 256с. – 2017 р. –Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdozhkillja_2017.pdf
2. MatataLAB робототехнический набор для детей от 4-х лет и старше - Режим доступу: <http://matatalab.pro/> - Назва з екрану.

аспірантка кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ТЬЮТОРИНГУ В УЧНІВСЬКИХ STEAM-ПРОЄКТАХ

Природничо-математична освіта стає одним з пріоритетів розвитку сфери освіти, складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, що відповідає запитам сьогодення та потребам суспільства [7,8].

В умовах сьогодення значення наукової освіти та її якість є напрочуд актуальною, і активне запровадження STEAM-підходів в освіті це вже не тренд, а вимога часу [4]. Значущими соціальними наслідками впровадження STEM-освіти є формування у молоді раннього професійного вибору, усвідомлення його значущості на особистісному і суспільному рівні, популяризація інноваційної інженерної діяльності, підтримка обдарованої молоді тощо [9].

В той же час актуальним залишається питання індивідуалізації навчання для уможливлення розкриття потенціалу кожного учасника навчального процесу, і однією з таких технологій є тьюторинг – системний індивідуальний супровід підопічного [2]. У зв'язку з переходом на переважно дистанційні форми навчання у середніх та вищих навчальних закладах потреба тьюторського супроводу стала ще більш актуальною [1]. Практики тьюторства є вже затребуваними для студентів вищих навчальних закладів і в Україні активно ведуться дослідження та розробки в даному напрямку такими науковцями як Бойко А.М., Дем'яненко Н.М. та ін. [12]. Разом з цим, в загальноосвітніх навчальних закладах, в тому числі приватних, вже йдуть активні впровадження тьюторських практик [6].

Для успішності STEAM-проєкту важливо, щоб він відповідав цілям та принципам сталого розвитку [цілі]. Для учнів їх зручно подавати за категоріями впливу на здоров'я, суспільство, економіку та навколишнє середовище. Для того, щоб від локального погляду на проблему перейти до розуміння цілей сталого розвитку та достатньої мотивації для вирішення задач STEAM-проєкту, підходять тьюторські інструменти на визначення цінностей з подальшим їх використанням як відправної точки. Послідовний рух за питаннями «чому це важливо?», «як це має бути реалізовано?», «що має бути отримано?» передбачають послідовну розбудову мотивації та розуміння учнями не просто кінцевої мети у вигляді певного продукту й розробки, але й проактивного уявлення про вплив та значення їхньої діяльності у відповідності до власних потреб та для сталого розвитку в локальному та глобальному розрізі [10].

Одним з найбільш успішних у застосуванні для STEAM-проєктів є методика постановки та досягнення цілей SMART (аббревіатура від критеріїв відбору мети - Simple, Measurable, Achievable, Realistic, Time bound). Мета проєкту, як і процедура її реалізації, буде зрозумілою, якщо вона сформульована просто, виглядає реалістично, має часові рамки і її досягнення може бути виміряне у певний спосіб [3].

Зв'язати теорію шкільних програм з безпосередньою реалізацією STEAM-проєкту допомагає класична висхідна схема обговорення з підопічним в тьюторингу: мета – задачі – ресурси [5].

Література:

1. Безкровна К. С. Роль викладача у післядипломній підготовці фахівців фармації за дистанційною формою навчання / К. С. Безкровна, Л. І. Шульга // Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки : матеріали І Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 27 листопада 2020 р. - Київ, 2020. - С. 269-271. - URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/24530/1/269-271.pdf> (дата звернення 11.03.2021).
2. Васильова Т.М. Тьюторство. Що це, як допомагає учням і чи можливе в Україні. Нова Українська школа: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/view/tyutorstvo-shho-tse-yak-dopomagaye-uchnyam-i-chy-mozhlyve-v-ukrayini/> (дата звернення 11.03.2021).
3. Грамоткін Ф. І. Використання методології управління проєктами в створенні системи фізичного захисту ядерних установок / Ф. І. Грамоткін, І. Я. Кузмяк, В. І. Кравцов // Ядерна та радіаційна безпека. – 2015. – №3. – С. 65 –71. - URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/105010> (дата звернення 11.03.2021).
4. Гриневич Л. М. Освіта після пандемії. Частина 2. Тренди майбутнього шкільної освіти. Нова Українська школа: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/view/osvita-pislya-pandemiyi-chastyna-2-trendy-majbutnogo-shkilnoyi-osvity/> (дата звернення 11.03.2021).
5. Казакова О.І. STEAM-проєкти з формуванням підприємницької компетентності – від ідеї до реалізації: Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції «На Урок» 17 жовтня 2020 р: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hktUaJ4q7pw&t=2346s> (дата звернення 11.03.2021).
6. Про завершення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою “Тьюторський супровід у системі змішаного навчання”: Наказ МОН від 31.07.2020 № 988. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zavershennya-doslidno-eksperimentalnoi-roboti-vseukrayinskogo-rivnya-za-temoyu-tyutorskij-suprovid-u-sistemi-zmishanogo-navchannya> (дата звернення 11.03.2021).
7. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 13 січня 2021 р. № 131-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-sh-a131r?fbclid=IwAR0wAdPwkgIGHfqBvwQphNLBys7zn8hvAfHLgXh6g-kZIynYXJuwTluUclw> (дата звернення 11.03.2021).
8. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) Розпорядження Кабінету міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 960-р. - URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-a960r> (дата звернення 11.03.2021).
9. Стрижак О. Є. STEM-освіта: основні дефініції [Електронний ресурс] / О.Є. Стрижак, І. А. Сліпухіна, Н. І. Поліхун, І. С. Чернецький // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2017. - Т. 62, № 6. - С. 16 - 33. - URL:

https://www.researchgate.net/publication/331469555_STEM-OSVITA_OSNOVNI_DEFINICII (дата звернення 11.03.2021).

10. Тьюторинг. Практики впровадження / Т. Швець; упоряд. Ж. Сташко. – Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2017. – 119 с.
11. Цілі сталого розвитку та Україна // Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення 11.03.2021).
12. Kravchenko I. Tutoring as a pedagogical technology of individualization of studying at the MA course /Iryna Kravchenko // European humanities studies : State and Society. - 2019. – Issue 1(II). - P. 246 – 257. - DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2019.1-II.18> (дата звернення 11.03.2021).

Кистерна О. С.

кандидат вет. наук, доцент кафедри терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії;

Ребенко Г.І.

кандидат вет. наук, доцент кафедри епізоотології та паразитології
факультету ветеринарної медицини
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна

ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КООРДИНАЦІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА STEM ОСВІТИ НА КОРИСТЬ СУСПІЛЬСТВУ

STEM-освіта – це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, освіти після школи або для того й іншого. Вона вимагає набуття різних, технічно складніших навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять, поглиблення міждисциплінарних зав'язків. Метою впровадження STEM-освіти в школах є соціалізація, адаптація, розвиток комунікативних компетентностей дітей, пристосування до суспільства і краще розуміння процесів, що нас оточують.

Вивчаючи матеріали STEM інтеграції, ми, люди зі сфери ветеринарної медицини, бачимо достатньо багато моментів, які можуть стати в нагоді для формування соціально адаптованої особистості через обізнаність дитини соціальними питаннями, наприклад: гуманне поводження з тваринами, необхідність їх вакцинації, стерилізації, тощо, а також небезпека зараження зоонозами - хворобами, спільними для людей і тварин. Питання, які ми підіймаємо, на наш погляд, недостатньо відображені у проекті STEM освіти, що наразі пропонується. Отже, школярі залишаються недостатньо підготованими до прийняття рішень щодо життєвих моментів, пов'язаних з тваринами, що нас оточують. В результаті чого виникають серйозні конфліктні ситуації, загроза здоров'ю людини або тварини. Також, ми вважаємо, що у ветеринарній медицині є багато прикладів (рис. 1-8), які можуть дати школярам мотивацію для навчання та продемонструвати практичне застосування знань з фізики, математики, хімії,

«Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання»

біології, основ здоров'я та інших предметів, поєднавши при цьому шкільні науки з цікавим світом, що нас оточує. Тобто, проект (описаний нижче) та приклади, що ми пропонуємо, мають за мету амбітні плани, що можуть стати корисними суспільству.

Рис. 1-2 - хірургічна голка та особливості форми поперечного перерізу тіла голки (математика).

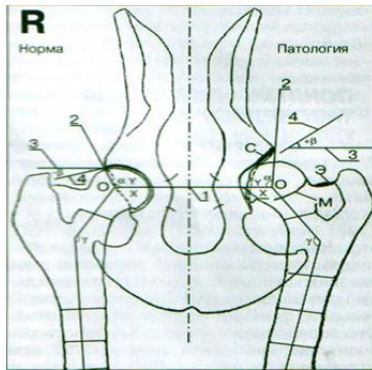

Рис. 3-4. – визначення кутів при дисплазії тазостегнового суглобу

Рис. 5 – тиск газу, його вибухонебезпечність (фізика)

Рис. 6 – візуалізація тканин на екрані, щільність, світло, промінь (фізика)

Рис. 7 – принцип роботи крапельниці - контроль тиску в ємкостях; швидкість і об'єм краплі (фізика)

Рис. 8 – сепарація молока, сметани (фізика, хімія)

1. Мета проекту:

Пізнавальна

Пізнавальна – надбання знань, що поєднують теоритичу складову шкільних предметів з життєвими питаннями, розкриваючи зв'язок навчальних предметів з навколишнім світом.

Соціально-виховна

Соціальна - полягає у формуванні в учнів розуміння гуманного поводження з тваринами, популяризація елементарних знань, що допоможуть в майбутньому за різних життєвих ситуацій. Популяризація природничих професій, які допомагають в житті, мають соціальну значимість та не можуть бути замінені роботами.

Практично-адаптивна

Практично-адаптивна – формування практичних навиків та розуміння своїх дій та поведінки, пов'язаних з контактом з тваринами; набуття елементарних навичок щодо оцінки безпечності та якості продуктів тваринного походження для споживання.

2. Механізми реалізації проекту:

Пізнавальні лекції та демонстрації

Майстер класи

Літня пізнавальна ветеринарна школа

3. Планування реалізації проекту:

Уроки природознавства, біології, хімії, основи здоров'я

Класні години, батьківські збори

Факультет вет. мед СНАУ; екскурсії до ветеринарної клініки

4. Варіанти для представлення проекту:

Пізнавальні лекції та демонстрації

Майстер-класи

Канікули, вихідні

5. Виконавці проекту:

Автори проекту

Викладачі кафедр факультету ветеринарної медицини,

Студенти-волонтери після занять та під час навчальної практики набувають досвіду просвітницької роботи з населенням з метою покращення протиепізоотичних заходів в країні, донесення положень Закону "Про гуманне поводження з тваринами" та інші питання

6. Факультет ветеринарної медицини Сумського НАУ пропонує пізнавальні лекції та демонстрації для школярів:

«Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM-навчання»

- ✓ Урок доброти (про гуманне та відповідальне ставлення до тварин) – 4 жовтня кожного року офіційна дата Всесвітнього дня захисту тварин.
- ✓ Домашня експертиза продуктів. Що ми їмо?
- ✓ Збережемо бджіл – збережемо світ !
- ✓ Міфи і факти про стерилізацію (кастрацію) тварин.
- ✓ Міфи про те, що у Вас «домашні тваринка» та їх вакцинацію.
- ✓ Небезпечні ліки для тварин і людей.
- ✓ Перша допомога домашнім улюбленцям до звернення у клініку.
- ✓ Сказ. Якщо Вас покусала тварина, алгоритм поведінки.
- ✓ Соціальне виховання. Що і як можна зробити для безпритульних тварин.
- ✓ Хвороби спільні для людей та тварин. Як вберегтися.

Кожний майстер-клас включає: пізнавальну лекцію, демонстрації, вікторини та активні ігри-завдання.

7. МАЙСТЕР-КЛАСИ для школярів у літніх ветеринарних школах

№	Сфера застосування знань у предметах, формування практичних навичок, знайомство з професією
1.	Анатомія. Знайдіть та ідентифікуйте археологічні розкопки окремої частини тіла тварин різних видів
2.	Анатомія. Назви частин тіла корови, коня, свині, кози, kota, собаки
3.	Безпека людини. Алгоритм поведінки, якщо підібрав тваринку на вулиці чи придбав (взяв) на ринку
4.	Безпека людини. Алгоритм поведінки, якщо був укус або інше пошкодження тіла незнайомою твариною (або знайомою)
5.	Безпека людини. Поводження людини (дитини) з незнайомою тваринкою
6.	Безпека людини. Поводження людини (дитини), якщо розбився ртутний термометр
7.	Візуальне пізнання. Відвідування музеїв акушерства, паразитології, патанатомії, ветеринарної експертизи, фармакології
8.	Біологія. Практичні навички. Аускультация серця тварин різних видів. Основні моменти оцінки здоров'я
9.	Біологія. Практичні навички. З тваринкою щось не так? Оцінка здоров'я тварини по зовнішньому вигляд
10.	Біологія. Практичні навички. Як доять козу чи корову
11.	Біологія. Що не можна їсти тваринам (собакам, котам), обери із запропонованого.
12.	Експертиза. Що ми їмо? Домашня експертиза продуктів. Сметана. Кока-кола. Шоколад. Жувальні цукерки. Чіпси. Перга. Мед.
13.	Мікробіологія. Виготовлення мазків з рук школяра до та після миття. (Мазок з рук, фарбування за Грамом, Цилем-Нільсеном)
14.	Хімія. Фармакологія. Вплив кофеїну на організм на прикладі вимірювання тиску (використовуємо чай, каву, енергетичний напій, після чого вимірюємо тиск)
15.	Фізика, математика. Порівняння визначення приблизної ваги різних речовин чайними, столовими ложками ш т.п. та за допомогою

	зважувальних приладів
16.	Математика. Елементарна математика. Як розрахувати дозу препарату від гельмінтів (антигельмінтику) для kota, собаки
17.	Основи здоров'я. Оберіть препарати першої допомоги для тварин при отруєнні та пошкодженні шкіри
18.	Основи здоров'я. Практичні навички. Виготовлення настоїв та відварів з лікарських рослин
19.	Основи здоров'я. Практичні навички. Правила нанесення препаратів проти бліх і кліщів на тіло тварини
20.	Основи здоров'я. Секрети ветеринарного лікаря. Як безпечно задати тваринкам (котам, собакам) «таблетку від глистів». Фіксація тваринок
21.	Хімія в природі. Якісні реакції, що допомагають в житті людини
22.	Цитологія. Як виглядають легені курця та здорової людини, печінки, статеві клітини, різні тканини під мікроскопом

Література:

1. STEM- навчання на уроках біології як важливий чинник соціалізації учнів. <https://vseosvita.ua/library/elementi-stem-navcanna-na-urokah-biologii-ak-vazlivij-cinnik-socializacii-ucniv-132510.html>
2. STEM – світ інноваційних можливостей. http://yakistosviti.com.ua/userfiles/file/stem-svit_mozlyvostey.pdf.
3. Хочу стати ветеринаром. <https://thepoint.rabota.ua/hochu-staty-veterynarom-pro-navchannya-na-korivkah-ahresyvnyh-patsiyentiv-schodenni-vidkryttya-ta-inshi-osoblyvosti-profesiyi/>.
4. Урок доброти для школярів ЗОШ № 4 м. Суми від 04.10.2019 р. до Всесвітнього дня захисту тварин. <https://sites.google.com/site/zagalnoosvitnaskola4/novini-2020/novini-2019>.

Ковальова С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти
*КНЗ КОР "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів
м. Біла Церка, Україна*

МУЗИКОТЕРАПІЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження. Сучасний етап реформування і якісні зміни вітчизняної освіти пов'язані із реалізацією концептуальних ідей та змісту Нової української школи на засадах компетентнісного підходу, що, як відомо, залежить від учителів, здатних до професійного розвитку, готових до впровадження інноваційних технологій, активних творчих дій, генерування продуктивних оригінальних ідей у нових змінних життєвих і професійних ситуаціях. З огляду на це, посилюється інтерес науки і практики до розв'язання проблем збереження психологічного здоров'я педагогів, використання тих технологій профілактики

синдрому «емоційного вигорання», які створюють комфортні об'єктивні і суб'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечують емоційну стабільність особистості та є важливими чинником у досягненні успіхів тощо.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу науково-практичних і теоретичних напрацювань із проблеми та визначенні універсальних можливостей музикотерапії у збереженні психологічного здоров'я педагогів.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Зростаючий потік інформації, прискорені темпи суперечливого життя сучасної людини, інтенсивність комунікативних зв'язків безперечно впливають на психологічне здоров'я людини, якість її життя, душевний баланс і благополуччя, рівновагу й гармонію, здатність до подолання стресу, підтримку працездатності у різних сферах життя і професійної діяльності.

Здійснений аналіз загальної і спеціальної наукової літератури свідчить про те, що в сучасних дослідженнях відсутнє однозначне трактування категорії «психологічне здоров'я», а також існують різноманітні наукові дискурси, підходи щодо відносного розмежування понять психічного та психологічного здоров'я, їх співвідношення, співзалежності чи автономності, визначення критеріїв тощо.

Глибокий аналіз проблеми психологічного здоров'я особистості здійснила Н. Ярема [9]. Дослідниця зазначає, що в науковий обіг поняття «психологічного здоров'я» ввела І. Дубровіна в 1991 році, яка пояснює його сутність як динамічну сукупність психічних властивостей, що забезпечують гармонію між різними сторонами особистості людини, а також між людиною та суспільством, можливість повноцінного функціонування людини в процесі життєдіяльності [1]. *(Вимоги щодо обсягу викладу змісту дослідження обмежують розгляд багатьох позицій і підходів науковців щодо розкриття змісту проблеми, окресленій у публікації).* Зосередимо увагу лише на деяких із них.

Так О. Завгородня виокремлює три основні підходи до трактування категорії: 1) психологічне здоров'я та психічне здоров'я вживають як синоніми, не визначаючи, у чому полягають відмінності; 2) психологічне здоров'я розглядають як аналог індивідуально-психологічних властивостей особи в контексті соціально-психологічної адаптації, самосвідомості, суб'єктивного благополуччя; 3) психологічне здоров'я трактують як аналог особистісної зрілості, своєрідний ідеальний гіпотетичний стан досконалості [4].

Нам імponує думка представника гуманістичного напрямку психології

А. Маслоу, який у теорії мотивації особистості розкрив образ самоактуалізованої, психологічно здорової творчої особистості, підкресливши її автономність, спонтанність, чутливість, володіння почуттям гумору, нестандартним мисленням і здатність до містичних (пікових) переживань, емпатійного сприймання себе та інших [9].

Отже, вважаємо що психологічне здоров'я є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості, активізації всіх її психічних, фізіологічних і духовних процесів. У ньому фіксується суто людський вимір, що є науковим еквівалентом духовного здоров'я. Ми підтримуємо думку І. Галецької, яка переконливо доводить, що психологічне здоров'я є втіленням соціального,

емоційного та духовного благопоуччя (як ресурсу та стану), оскільки це провідна потенційна передумова забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної й оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням [2].

В означеному контексті постає необхідність у пошуку й використанні саме тих технологій, форм засобів, ресурсів, які адекватно впливають на збереження і відновлення психологічного здоров'я педагогів, здатних самостійно регулювати свої фізичні, емоційно-психологічні стани, знімати напругу і втому, протистояти стресовим ситуаціям тощо.

У чому ж виявляються універсальні можливості впливу музикотерапії? Яким чином впливає музика на емоційну, психо-моторну та інтелектуальну сфери особистості, здатної до співчуття, співпереживання, емпатії тощо?

Теоретичний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників засвідчує існування різних напрямків досліджень щодо впливу музикотерапії на організм та самопочуття людини. Відомо, що музикотерапія має досить тривалий період історії свого розвитку, і нині визнана в багатьох країнах. Вона вважається одним із найефективніших видів корекційно-розвивального впливу на особистість і збереження психологічного здоров'я (І. Брусіловський, В. Петрушин, Г. Побережна, С. Шушарджан та ін.) [3].

Вагомий внесок у дослідження окресленої проблеми здійснила

Г. Побережна [6]. У працях ученої здійснено аналіз та переосмислення праць педагогів, психологів і психотерапевтів (С. Генік, В. Драганчук, О. Жарінова, Л. Лебедева, Л. Паньків, В. Петрушин, Г. Тарасов, Т. Флоренська та ін.). Ми розділяємо думку Г. Побережної, яка вважає, що музикотерапія є універсальною виховною системою, завдяки якій суспільство може значно просунутись у розв'язанні проблем кризового стану, спроможна оптимізувати процес особистісного розвитку людини у складних умовах сучасного суспільного буття. «Музика як носій сакральної інформації і музична терапія як могутній інструмент впливу спроможні допомогти людині гармонізувати себе і свої стосунки зі світом... Саме поєднання педагогічних, психотерапевтичних методів із керованим музичним впливом може зробити переворот у долі як окремої людини, так суспільства загалом» [6, с. 16]. Схожі думки знаходимо у працях М. Норбекова, який доводить, що психологічне здоров'я залежить від емоційного центру людського організму. Дослідник підкреслює, що хаос не у світі, він усередині нас. І саме музика є психомоторним ресурсом гармонізації емоційної сфери людини [8].

Осмилення природи і закономірностей феномену музикотерапії базується на важливих думках К. Щедролосєвої щодо біорезонансного сполучення музичних звуків із вібраціями окремих органів і систем організму. Поділяємо думку дослідниці, що саме звук є носієм інформації та моделює біоритми людини. Вібрації музичних звуків активізують вегетативні механізми вищої нервової діяльності, викликають особливі вібраційні відповіді в підсвідомості людини [7]. Це пояснюється тим, що музика, як ритмічний подразник, стимулює фізіологічні процеси організму, що відбуваються як у руховій, так і вегетативній сфері. Ритмічні рухи є єдиною функціональною системою, руховим стереотипом.

Механізм такого впливу музики пов'язаний із діяльністю центральної нервової системи людини, у якій темпоритм є співробітником почуття, механічним збудником пам'яті [3]. Як свідчить практика, наші учні, яким сьогодні не вистачає живого активного руху і спілкування, із задоволенням на уроках музичного мистецтва грають на музичних інструментах, виконують музично-ритмічні, танцювальні рухи, імпровізують, сприймають і переживають музику через диригування. На нашу думку, сучасний урок музичного мистецтва має здоров'язберезувальний музикотерапевтичний ефект, оскільки стимулює психомоторику, емоційну сферу дітей через їхню активну участь у різних видах музичної діяльності, пов'язаної зі сприйманням, виконанням, створенням і комунікацією.

В. Гриньова вважає, що музикотерапія – це “процес міжособистісного спілкування, у якому кваліфікований музикотерапевт застосовує музику та всі сторони її впливу – фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну і духовну – з метою покращення чи збереження здоров'я” [3, с.20].

Як бачимо, узагальнений аналіз наукової літератури свідчить про те, що механізм впливу музикотерапії пов'язаний із музикою, музичним звуком, який володіє стимулюючою дією на настрій, емоції, почуття і переживання людини, оскільки він є одним із основних носіїв інформації, найбільш могутній за силою впливу на мозок людини.

Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі музикотерапії довели, що емоційний вплив музичного мистецтва на інтелектуальний, психологічний і фізіологічний стан людини, адекватно сприяють розвитку педагогічних здібностей (комунікативності, перцептивності, креативності, сугестивності, емоційної стабільності), вмінню керувати власним емоційно-психічним станом, активізації творчого потенціалу з виходом за межі ситуацій. Ми розділяємо думку із К. Щедролоєвої, яка підкреслює, що музикотерапія є засобом формування емоційної стабільності у професійній діяльності, керування психічним станом вчителя і відповідно впливає на збереження психологічного здоров'я [7]. Адже, як зазначав Л. Виготський, музичне мистецтво, бере свій матеріал із життя, володіє здатністю до складного перетворення почуттів. Найсумніші, найтяжчі, украй негативні переживання, переплавлені у витворі мистецтва, справляють позитивний емоційний вплив, дають особливу насолоду, глибоке естетичне задоволення, гармонізують і урівноважують емоційно-психологічні стани.

Висновки. 1. Музикотерапія є важливим ресурсом у збереженні та відновленні психологічного здоров'я людини. Однак вона ще не посіла достойне місце у практиці роботи з педагогічними працівниками. І якщо на сучасному етапі у психолого-педагогічній науці значно зріс інтерес до вивчення її релаксо-педагогічних і психотерапевтичних властивостей, а також існує глибокий науковий фундамент для дослідження різних аспектів проблеми, цього не можна сказати про практику професійної діяльності, у якій недостатньо використовуються унікальні можливості музикотерапії у створенні позитивного емоційно-психологічного середовища, самозбереженні та саморегуляції емоційних станів, використанні музикотерапевтичних тренінгів тощо.

2. Можливості впливу музикотерапії на цілісний емоційний та інтелектуальний розвиток особистості пов'язані із психо-емоційно-моторною природою музики, а також психо-емоційно-моторною природою музичних здібностей людини, її зв'язком з активністю психічних процесів. Дія музичної терапії спрямована на розвиток навичок міжособистісного спілкування, створення позитивного, емоційного, комунікативного середовища, зниження та регуляцію нервово-психічної напруги, стабілізацію функціонального стану вчителя, включення рефлексивних механізмів активізації мисленнєво-пізнавальних процесів [5].

3. У музикотерапевтичній практиці збереження психологічного здоров'я педагогів необхідно не тільки розуміти природу музичності та природу музичного мистецтва, враховувати психофізіологічні властивості музичного звуку, особливості музичного сприйняття, природу музичного мистецтва, її фізичні характеристики, але й обирати ті форми, методи і засоби, які адекватно сприяють позитивним якісним динамічним змінам.

4. Музикотерапія має стати життєвою і професійною потребою, необхідною кожній людині, незалежно від її віку, професії, музичних уподобань, досвіду, особистості, яка здатна і прагне до пізнання глибин своєї душі, самозбереження здоров'я.

5. У системі післядипломної освіти, зокрема й підвищенні кваліфікації, необхідно створювати безпечні психолого-педагогічні умови для збереження психологічного здоров'я та профілактики професійного вигорання педагогічних працівників, упроваджувати здоров'язбережувальні музикотерапевтичні технології, які сприяють розвитку професійних компетентностей.

6. Наступне дослідження окресленої проблеми буде присвячено розкриттю особливостей впровадження музикотерапевтичних технологій у практику підвищення кваліфікації педагогів у курсовий, міжкурсний та самоосвітній періоди їхнього навчання і професійного розвитку.

Література:

1. Дубровина И. В. Школьная психологическая служба : вопросы теории и практики. Москва : Педагогика, 1991. 232 с.
2. Галецька І., Сосновський Т. Психологічне здоров'я. Психологія здоров'я : теорія і практика. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 89 – 122.
3. Гриньова В. Музикотерапія як складова здоров'язбережувальної технології виховання студентської молоді. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Випуск 16. С. 20 – 27.
4. Завгородня О.В. Проблема психологічного здоров'я : спроба теоретичного аналізу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 55–60.
5. Ковальова С. В. Музикотерапія як ресурс збереження здоров'я та попередження синдрому «професійного вигорання» в педагогічних працівників. *Народна освіта*. 2018. В. 1. С. 15 – 22. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5236.
6. Побережна Г. І. Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку. *Вища освіта України*. 2010. № 3. С. 87 – 97.

7. Щедролосева К. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості.
1. URL: www.kspu.edu/ashx/Щедролосева%20К.О.doc?id.
8. Шанских Г. Музыка как засіб корекційної роботи. *Мистецтво в школі*. 2003. № 5. С. 28 – 31.
9. Ярема Н. Психологічне здоров'я особистості. *Юридична психологія*. №2. 2015. С.106 – 113.

Кондратьєва Т. С.
кандидат мистецтвознавства
зав. відділом музично-теоретичних дисциплін
КПСМНЗ «Дитяча музична школа №6 ім. М. В. Лисенка»
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО: ЦІЛІ, ПРОБЛЕМИ, РЕЗУЛЬТАТИ

«Високе мистецтво, яким володіє вчитель, - це вміння давати можливість відчувати радість від творчого вираження та отримання знань. Я ніколи не вчу своїх учнів. Я тільки створюю умови, у яких вони зможуть навчатися».

Альберт Ейнштейн

Цей вислів, на мій погляд, має стати професійним кредо кожного вчителя, адже дитина, що ходить на заняття з радістю, неодмінно засвоїть матеріал краще.

Замислюючись над цим питанням я дійшла такого висновку: «У сучасній школі, для сучасних дітей має проводитися сучасний урок». Сучасний же урок ніяк не обійдеться без використання сучасних технологій, до яких, в першу чергу, можливо віднести різноманітні гаджети (ноутбук, інтерактивна дошка, синтезатор, телефон)¹.

На сольфеджіо, як і на будь-якому іншому предметі, глобальною метою використання інтерактивних технологій є осучаснення учбового процесу. З цього витікає ще декілька більш локальних цілей, а саме: поживлення ведення уроку, підвищення інтересу до предмету, підвищення концентрації уваги дітей на уроці, мотивація до праці вдома, і, як слідство, підвищення результативності вивчення предмета. Завдання ж на уроці сольфеджіо, незалежно від рівня сучасності викладання, залишаються незмінними. До них відносимо:

- ✓ вдосконалення навичок сольфеджування та інтонування;
- ✓ розвинення слухового сприйняття;
- ✓ розвинення метро-ритмічного почуття;
- ✓ контроль рівня знань з музичної грамоти.

¹ Слово гаджет має декілька ознак приналежності: невеликий пристрій (цифровий, електронний, цікава технічна новинка), призначений для полегшення і вдосконалення. Виходячи з того, що, і інтерактивна дошка, і синтезатор мають всі ознаки (окрім розміру), я також відношу їх до категорії гаджетів.

Говорячи про матеріали, які можливо подавати дітям за допомогою інтерактивної дошки, ще раз підкреслю її величезний потенціал. Всі базові форми роботи, що повинні бути присутні чи не на кожному уроці сольфеджіо, можуть бути викладені за допомогою інтерактивної дошки. До них відносимо:

- ✓ теоретичний матеріал (його пояснення та закріплення);
- ✓ сольфеджування;
- ✓ інтонування;
- ✓ диктант (будь-які різновиди);
- ✓ слуховий аналіз.

Підкреслю, що частота проведення різних форм роботи на інтерактивній дошці буде різною, а також відрізнятиметься і рівень інтерактивної взаємодії² учнів з дошкою. Наприклад, в освоєнні теоретичного матеріалу будуть високими частота використання та рівень інтерактивної взаємодії. Сюди можливо віднести різноманітні завдання на будову чи визначення окремих музичних елементів (гам, інтервалів, акордів тощо), виправлення навмисне допущених вчителем помилок, додавання звуків, яких не вистачає, пошук закладеної у акордовому чи інтервальному ряду закономірності.

Такі форми роботи як диктант та слуховий аналіз мають безліч варіантів подачі та різний рівень інтерактивної взаємодії. Наприклад, якщо диктант ритмічний і до заданої мелодії необхідно підписати тривалості, то можливо вирішити дану задачу кількома способами:

а) кожен у своєму зошиті, а потім хтось один на дошці (низький рівень взаємодії);

б) кожен по одному такту на дошці (високий рівень взаємодії).

Так само і з слуховим аналізом.

Сольфеджування та інтонування звісно ж матимуть низький рівень інтерактивної взаємодії, тому що сама форма роботи передбачає вокалізацію написаного на дошці, а не його пересування чи виправлення.

Кожна з форм роботи, що проходить у новому форматі, тобто із використанням інтерактивної дошки, викликає у учнів ширший інтерес і захоплення, а також бажання виконати це завдання ще раз. Вчитель же, як керівник навчального процесу, повинен чітко контролювати збереження конструкції уроку в цілому та приблизний таймінг кожної форми роботи. Маючи під рукою багато цікавого та корисного практичного матеріалу, існує можливість (бажання) значно подовжити час виконання якоїсь з вище перелічених форм роботи. Необхідно пам'ятати, що розширення одного завдання неодмінно призведе до скорочення іншого. А це, в свою чергу, дасть послаблення одного з основних навиків, розвитку яких і присвячений урок сольфеджіо.

Наступна проблема, що може виникнути при роботі з інтерактивними технологіями, звучить так: «Невірна вікова трактовка (подання) практичного матеріалу», яка може бути зумовлена бажанням урізноманітнити постійні форми роботи. Мова йде про ті випадки коли, наприклад, диктант-пазл (популярний вид диктанту у початкових класах) використовується на уроках сольфеджіо у

² Під інтерактивною взаємодією мається на увазі безпосередній (тактильний) контакт учня з інтерактивною дошкою.

четвертому та старших класах. Інтернет наповнений відеороликами де учням шостого, та навіть випускного класів, пропонується скласти диктант-пазл. Не заперечуватиму, що він має всі мелодичні та ритмічні труднощі, які вивчаються у старших класах, але саме подання матеріалу у вигляді готових блоків(тактів) вважаю недопустимим. Якщо ж немає часу на повноцінний диктант, можливе написання тільки першого речення, але воно повинно бути написано самостійно: від визначення тональності і розміру до багаторазового проспівування та записування кожного мелодико-ритмічного звороту.

Ще одна проблема, про яку необхідно сказати, пов'язана із навичками нотописання. Інтерактивна дошка не передбачає малювання нот, вони подані вже у вигляді готових голівок, чи навіть нотних груп зі штилями. Також можливе їх поєднання у будь-який інтервал чи акорд. Тобто, коли Ви щось будете, більше не потрібно малювати, достатньо лише перетягнути із заготовки на потрібне місце. З одного боку – це істотно заощаджує нам час, побудували швиденько акордовий ланцюжок і співаємо його, а з іншого – маємо велику небезпеку втратити, чи зовсім не набути, навичку швидкого та каліграфічного нотописання. Вихід доволі простий – продовжуємо використання робочих зошитів, у яких і будемо компенсувати відсутність малювання на дошці.

Останнє, на мій погляд, проблемне питання пов'язане саме з підготовкою матеріалів до проведення уроку з використанням інтерактивної дошки. Для цього існує спеціальна програма, з якою вчитель працює безпосередньо на своєму комп'ютері. Підкреслю, що чим частіше Ви створюєте якісь інтерактивні сторінки чи малюнки, тим більше збережених шаблонів маєте. Тобто, створивши нотні стани один раз, Ви їх зберігаєте і користуєтеся ними постійно. Зробивши сторінки-шаблони для будови (визначення) інтервалів або акордів, диктанту чи слухового аналізу, Ви зможете відкривати їх у потрібний час. Можливе, також, створення цілого блоку сторінок присвячених низці тем, наприклад, теми першої чверті для другого класу, згруповані в одному документі, і. т. ін.

Важливо зауважити на те, що робота із програмним забезпеченням до інтерактивної дошки можлива і без дошки, тобто тільки з ноутбуком чи комп'ютером, а значить може зробити яскравими та цікавими і online уроки також.

Після проведеного аналізу роботи з інтерактивною дошкою на сольфеджіо представляється можливим зробити такі висновки:

- ✓ сучасне життя неможливе без гаджетів і сучасний урок теж;
- ✓ згадуючи вислів А. Ейнштейна про те, що дитині для навчання треба лише створити потрібне середовище підкреслимо, що інтерактивна дошка – це необхідне осучаснення учбового середовища, яке допоможе пом'якшити різницю між високотехнологічним оточенням і музичною школою;
- ✓ створивши цікаве для учнів середовище можливе одразу вирішення багатьох існуючих раніше проблем: регулярність відвідування, виконання домашніх завдань, мотивацію піти до дошки, бути сконцентрованим на уроці тощо;

✓ разом із вирішенням одних проблем додається можливість отримати інші.

А саме:

- ✓ можливість порушити структуру уроку, а з цим і отримати нерівномірний розвиток базових навичок;
- ✓ невірна вікова трактовка (подання) практичного матеріалу;
- ✓ можливість поступової втрати каліграфічного та швидкого нотописання (можливе вирішення за допомогою плідної праці у робочих зошитах);
- ✓ підготовка інтерактивних сторінок та шаблонів;
- ✓ саме проведення уроку з використанням інтерактивних технологій.

Резюмуючи зазначу, що кожна людина завжди намагається, в той чи іншій мірі, бути сучасною, модною та відповідати духу епохи. З цієї точки зору урок також, неминуче, повинен відповідати високотехнологічній епосі. Однак, кожному викладачу треба пам'ятати про ті проблеми та небезпеки, які можливо виникнуть при використанні гаджетів на уроці. Треба чітко контролювати структуру та часові рамки форм роботи, не допускаючи при цьому зниження компетентності і якості подання нового теоретичного чи практичного матеріалу. Із стовідсотковою впевненістю скажу, що при перших спробах роботи з інтерактивною дошкою Вас неминуче чекають труднощі, помилки, заміна чекаемого результату іншим. Однак, знаючи про це, їх можна мінімізувати.

Підводячи підсумок хочеться підкреслити, що за доволі короткий час використання інтерактивної дошки предмет «сольфеджіо» просто розквіт на очах. Діти приходять на уроки з щирою зацікавленістю. До дошки йдуть один поперед одного.

Основним постулатом при використанні інтерактивних технологій на уроках сольфеджіо є ретельна підготовка та неухильне слідування плану уроку. Це, звісно ж, потребує великих часових затрат, однак повністю виправдовує себе на етапі отримання результатів.

Конрад О.А.

кандидат філософських наук, викладач спеціального фортепіано
Музичної школи "Елегія"
м. Берлін, Німеччина

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОГАРМОНІЗУЮЧОГО ВПЛИВУ МУЗИКИ БАРОКО В РОБОТІ З ЮНАКАМИ-ПАНІСТАМИ

Радикальні та непрогнозовані зміни у сучасному соціумі, невизначеність і непередбачуваність майбутнього призводять до переживання всіма членами суспільства постійної емоційної напруги, тривоги і невизначеності, але особливо це впливає на юнаків, психіка яких зазнає колосального навантаження через проживання періоду дорослішання. Саме тому музичні педагоги наполегливо шукають засоби створення оптимальної комфортної психологічної атмосфери на уроках, яка б сприяла ефективному навчальному процесу, могла б підвищити

настрій, відвернути від негативних переживань, допомогти сконцентруватися на роботі, скоригувати обумовлену віком психічну дисгармонію старшокласників музичних шкіл та студентів молодших курсів спеціальних музичних навчальних закладів. Лабільність психічних процесів, незбалансованість процесів збудження/гальмування, нестабільність та швидкоплинність інтересів, пов'язана із пошуком самоідентифікації – фактори, які ускладнюють роботу з юнаками у фортепіанному класі.

Підтвержений роботами Л.С. Брусилівського, В.Я. Ткаченко, В.І. Петрушина, Г. П. Шипуліна, В. М. Елькіна та іншими науковцями та практиками факт широкого використання у корекційних цілях у різних напрямках психології, педагогіки та медицини музичної терапії [2, с. 29] наводить нас на думку, що збагачення виконавського та педагогічного репертуару різноманітними творами музичного Бароко може стати одним з простих, доступних та ефективних засобів покращення педагогічної ситуації.

Про зростання важливості та корисності музичної терапії говорять численні експерименти у напрямку вивчення впливу окремих музичних інструментів на живі організми; дослідження впливу на організм людини традиційної народної музики; розвиток напрямку перинатальної музикотерапії [2]. Але нас, перш за все, цікавить напрямок дослідження впливу окремих творів композиторів на індивіда та можливість застосування доробок цього напрямку у фортепіанному класі.

Методики музикотерапії передбачають використання музики в якості головного (прослуховування музичних творів, індивідуальне та групове музикування), та додаткового чинника впливу з метою його підсилення (музичний супровід у психопрофілактиці та корекції) [4, с. 77].

Музична терапія доводить, що вдало підібраний музичний фон не тільки піднімає настрій, посилює радість, поліпшує самопочуття, а й допомагає зосередитися на роботі, дає заряд енергії, сприяє підвищенню інтелектуальної активності, гнучкості мисленневих процесів та легкості оволодіння новою інформацією.

Найкращі показники в дослідженнях такого психогармонізуючого впливу демонструє класична музика та музика особливого напрямку музики 1600-1750 років – Бароко, притаманного, перш за все, композиторському стилю великого в географічному сенсі західноєвропейського регіону.

Музика Бароко відрізняється спокійним темпом композицій (близько 60 ударів в хвилину; ритми цих творів збігаються із середньою частотою серцебиття людини) і наявністю високочастотних гармонійних обертонів – додаткових нот, які підкріплюють мелодію і додають у музику відтінків екстравагантності і емоційної наповненості. В той же час музика деяких творів цієї доби стримана, яскрава, не прагне захопити всю вашу увагу і почуття, під неї можна зосереджуватися на чому завгодно – і вона цьому сприяє.

У добу Бароко, власне, і починається розвиток наукової думки про застосування музики з терапевтичної метою («ятромусика»). Німецький теолог, учений-енциклопедист, винахідник, музикознавець та теоретик музики XVII ст. Атанасій Кірхер (нім. Athanasius Kircher), автор відомої роботи 1650 р.

про звук, музику і теорію афектів «Musurgia universalis», запропонував механістичну теорію, згідно якої музика, викликаючи фізичні і хімічні процеси в організмі, сприяє оздоровленню людини. В роботі 1673 р. “Phonurgia nova” мислитель висуває ідеї, схожі до ідей теорії про гармонію сфер: musica mundana (небесна музика) створює гармонію небесних тіл, в той час як musica humana (людська музика) покликана узгоджувати душу і тіло людини.

Видатний представник музичного мистецтва доби Бароко Г.Ф. Гендель вказував на те, що він не хоче лише розважати слухачів своєю музикою, а хоче зробити їх краще.

Стимулюючий роботу мозку вплив творів одного з найяскравіших представників композиторів епохи бароко А. Вівальді, відмічає білоруський музичний критик, викладач Марина Гелемент. Перевіряючи вплив барокової музики на настрій, дослідниця зазначає, що неспішний ритм такої музики призводить до заспокоєння, але при цьому не паралізує розумові процеси [3].

В 2007 році дослідники зі Стенфорда, в яку входили співробітники Школи медицини і Музичного факультету, провели експеримент “Music moves brain to pay attention”, в процесі якого перевірялися здібності досліджуваних до концентрації, запам'ятовування і складання прогнозів. З'ясувалося, що при прослуховуванні музики Бароко пікова активність мозку фіксується в короткі моменти тиші між музичними частинами. Це пов'язано з тим, що музиці Бароко притаманна певна ступінь непередбачуваності: слухач поринає у процес прогнозування і аналізу очікуваних мелодійних комбінацій в наступному музичному фрагменті [3, с. 2]. Схожий ефект виникає при прослуховуванні не тільки Вівальді, а й Баха, Генделя, Альбіноні і дозволяє тренувати мозок та заряджати його на активну роботу. Така музична терапія скоріше повинна не супроводжувати розумову діяльність, а передувати їй [3, с. 4].

І.М. Мельник та А.Є. Усікова також констатують позитивний вплив музики барокових композиторів Генделя і Вівальді на емоційний стан та розумову активність в умовах учбової діяльності, на покращення самопочуття підлітків та пов'язують це не тільки з оздоровчим ефектом від даної музики, а й з тим, що музика в стилі Бароко знижує активність, а “отримана юнаками в процесі прослуховування барокової музики мускульна релаксація підвищує розумову концентрацію, відкриває їй шлях,, [4, с. 77]. Таке призупинення рухових реакцій та “переведення їх у внутрішній план,, завдяки використанню музики композиторів Бароко із властивими їй специфічними розмірами та ритмами, сприяють синхронізації тілесних та розумових сторін людини, та, на відміну від ритмічної трансової музики, яка часто застосовується у музичній терапії, не стимулює бажання танцювати та рухатися [4, с. 78]. Очікуване зниження активності після прослуховування барокової музики відповідає характеристикам впливу на людину даних творів. У своєму дослідженні І.М. Мельник та А.Є. Усікова зазначили також, що упереджене негативне ставлення до класичної музики може призвести до неприємних змін у організмі людини, появи напруги, головного болю тощо, у той час як нейтральне або позитивне – до змін у позитивну сторону [4, с.78].

Представники новітніх течій музичної терапії також помітили, що люди можуть однаково реагувати на музичний вплив на рівні фізіології, але майже ніколи не реагують однаково в емоційному плані, що виходить з концепції унікальності пацієнта [2].

Деякі музичні твори доби Бароко мають надзвичайну силу акустичного впливу, здатні цілком поглинати людину та перетворювати її свідомість, завдяки потужній єдності звуку та простору, що вкладається в притаманну релігійним уявленням цієї доби маніфестацію сакрального та концепцію заповненого звуком приголомшливого простору. На це вказує Ніколаус Арнонкур (1929-2016), австрійський дослідник Бароко [1, с. 101]. На його думку, якщо спробувати відтворити звучання, яке було аутентичним для Монтеверді, Баха, Генделя (пригадаємо поліхоральну фактуру), то можна повернути всю міць впливу такої музики на сучасного слухача та виконавця.

Таким чином, активне використання музичних скарбів Бароко в роботі з юнаками-піаністами – прослуховування творів цієї Доби в запису та безпосередньо в концертах, ознайомлення із традиціями аутентичного барокового звучання, робота з юнаками над вивченням клавірних творів барокових композиторів, може сприяти не тільки підвищенню ефективності уроків спеціального фортепіано завдяки гармонізуючому психофізіологічному впливу звучання цього виду старовинної музики, її особливій спроможності силами самого музичного мистецтва знижувати психологічну напругу, але і сприяє формуванню в юнаків стійкого активного інтересу до занять. На нашу думку, сучасні музичні педагоги можуть сміливо застосувати хоча б елементи індивідуальних та групових форм музичної терапії: рецептивної, інтегративної (малювання під музику Бароко, пластичної драматизація під музику цієї Доби), що буде сприяти не тільки активній творчій роботі учнів, а й допоможе формуванню в них очікуваних навчальних установок, навичок психічної саморегуляції, стійкості до стресів, артистичної витривалості тощо.

Література:

1. Арнокур Р. Музыка Барокко: Путь к новому пониманию / Р. Арнокур. – Москва: Пальмира, 2019. – 247 с.
2. Апанасенко Г. Л., Савельева-Кулик Н. А. Музыкальная терапия: история, современность и перспективы развития [Електронний ресурс] / Г.Л. Апанасенко, Н. А. Савельева-Кулик // Український медичний часопис № 4 (90). – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.umj.com.ua/article/10694/muzykalnaya-terapiya-istoriya-sovremennost-i-perspektivy-razvitiya>.
3. Гелемент М. Как классическая музыка влияет на настроение и умственную деятельность [Електронний ресурс] / Мария Гелемент. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://lifehacker.ru/classical-music-for-brain/>.
4. Мельник І.М., Усікова А.Е. Вплив музики на емоційний стан та розумову активність підлітків в умовах учбової діяльності / І.М.Мельник, А.Е. Усікова // Вісник Харківського національного університету. Серія “Психологія”. – 2014. –№ 1095. – С. 76 – 79.

РЕАЛІЗАЦІЯ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ

Для освітньої системи ХХІ ст. пріоритетними напрямками визначені інноваційні процеси. В. Кремень підкреслює важливість системи освіти, завдяки якій є можливість формувати інноваційну людину – з інноваційним мисленням, інноваційною культурою [1]. У практиці підготовки дизайнерів необхідною умовою постає проблема проєктно-творчої діяльності. З однієї позиції цей процес розглядається як суто технічне явище, з іншої – може бути розглянуто як прояв внутрішньої творчої потреби індивіду. Очевидною вимогою є питання комплексного підходу до мети відкриття принципово нового дизайн-продукту з генерацією суб'єктивно оригінальних ідей, смислів, що може бути реалізовано через STEAM-технологій.

STEAM передбачає комплексне поєднання науково-технічних й творчих напрямів (мистецтва), які повинні не тільки збагачувати загальний зміст освіти, але й впливати на удосконалення внутрішньої визначеності гармонійно-розвинутої особистості, що надає можливість формувати інноваційну людину, з одного боку, з логічним мисленням, з іншого, з інтуїтивним й креативним. Метою дослідження є аналіз й визначення вимог щодо реалізації STEAM-технологій у практиці підготовки дизайнерів.

У сучасних умовах у практиці підготовки дизайнерів для вирішення проблеми існування «інноваційної людини у світі» пріоритетні не конкретні аспекти, а їх комплексна взаємодія. Сьогодні у деяких країнах (США, Австралія, Великобританія, Ізраїль, Канада, Китай, Сінгапур та ін.) набула популярності так звана концепція STEM, що оснований на ідеї освіти як комплексної взаємодії: science – наука, technology – технологія, engineering – інжиніринг, mathematics – математика) [2].

Пізніше, як перспективний розвиток моделі STEM, з'являються так звані STEAM-технології, що розширюють окреслені напрями. За своєю аббревіатурою STEAM передбачає включення у свою структуру творчих дисциплін (Arts – мистецтва), які не тільки збагачують загальний зміст освіти, але й впливають на удосконалення внутрішньої визначеності гармонійно-розвинутої особистості. На нашу думку, саме комплексне поєднання технічних наук з мистецтвом як фундаментальний принцип концепції STEAM виявляє пріоритетний напрям у практиці підготовки дизайнерів.

У словниковому визначенні Dising має декілька значень: задум, ескіз, проєкт, конструкція та ін. та визначає вид діяльності, що пов'язана з

проектуванням предметного світу. Дизайнери створюють зразки раціональної побудови предметного середовища враховуючи естетичні властивості дизайн-продукту. Як до суто технічного явища, до терміну *Dising* вживається: конструювання, ескізування, технічний проєкт.

У продовженні дослідження зауважимо, що у практиці підготовки дизайнерів необхідною умовою є творча діяльність, що об'єднує науково-технічні досягнення з видами мистецтва. Доба загальної комп'ютеризації вимагає не стільки здатність накопичувати технічну інформацію як у домінуючому вмінні оперувати цією інформацією, тобто творчо використовувати сукупність шаблонних ідей, моделей та ін. Варіанти таких напрямів, на нашу думку, можуть бути наступні: евристика, інновація, оригінальність, креативність.

Евристика вивчає творчу діяльність, виявляючи неочевидні проблеми у відкритті нового в процесі відходження від традиційних ідей. Мета евристики – це побудова моделей процесу у розв'язанні нової задачі. Інновація як комплексна ідея у створенні новітнього дизайн-продукту, враховує аспекти використання передових досягнень науки, техніки, попереднього досвіду. Оригінальність у створенні дизайн-продукту свідчить про ступінь незалежності дизайнера, що створено в результаті самостійної творчості, що не було запозичене. Креативність передбачає творчу діяльність, що характеризується здатністю в утворенні принципово нових ідей й просування їх до конкретного практичного використання. Умовами створення креативного дизайн-продукту, як правило, виступають проблемні ситуації, в яких відбувається процес від відхилення за традиційними схемами мислення до інтелектуальної активності у здатності породжувати незвичайні ідеї власної діяльності.

Отже, визначимо наступні вимоги щодо реалізації STEAM-технологій у практиці підготовки дизайнерів:

- проєктування й впровадження інноваційних технічних методів, технік, методик, прийомів;
- застосування досягнень науки і техніки, сучасних технологій, нанотехнологій, нововведень у дослідженні природничо-наукових й прикладних напрямів;
- використання професійного технологічного обладнання, інструментів, пристосувань, що створені за новітніми науко-технічними характеристиками;
- використання інноваційних професійних засобів;
- визначення ергономічності, врахування вихідних особливостей моделей, шаблонів, попереднього досвіду у конструюванні, технічному проєктуванні, ескізуванні;
- тлумачення суспільно-культурного значення створеного дизайн-продукту, що пов'язано з оточенням, оптимальною формою, естетикою, культурою;
- вираження художньо-композиційного моделювання через евристичність, інновацію, оригінальність, креативність.

Таким чином, реалізація STEAM-технологій у практиці підготовки дизайнерів можливе як проєктна-творча діяльність, що вирішує питання

комплексного підходу до мети відкриття принципово нового дизайн-продукту з генерацією суб'єктивно оригінальних ідей, смислів.

Література:

1. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
2. Фролов А. В. Роль STEM-образования в «новой экономике» США / А.В. Фролов // Вопросы новой экономики. – 2010. – № 4 (16). – С. 80 – 90.

Локотош Г.,

викладач теоретичних дисциплін *Турківська ДМШ*

РОЗВИТОК ЧУТТЯ МЕТРОРИТМУ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРАКТИК

Відчуття метроритму є однією з головних навичок музиканта, а тому робота над його розвитком є обов'язковою на всіх уроках музичної грамоти. Метроритм це складений термін, що утворився від поєднання двох простіших – метру і ритму. Метром у музиці називають відлік часу що визначає долю такту. Ритм – це упорядковане чергування довгих та коротких звуків, організованих за допомогою метру. Отже, метроритм – це поняття про чергування і співвідношення звуків і долей.

Чому ж оце співвідношення таке важливе для нас? Тому, що відчуття метроритму це закладений природою процес, який сприяє гармонізації всіх фізичних процесів людини. Це ритм дихання, активності і відпочинку (сну), чергування часу доби та пір року. Всі ці процеси мають свій ритм, який так чи інакше впливає на людський організм. Крім цього метроритм також проявляє себе у всьому комплексі виражальних засобів музики, а саме: у побудові мелодії, акордових послідовностях, ладо-тональних зв'язках та ін.. Праця над ритмом розвиває в учнях розуміння активного і пасивного, дає можливість краще координувати рухи, тренує пам'ять та увагу.

Для розвитку відчуття метроритму є багато рекомендованих вправ, та на мою думку його також добре розвивати за допомогою музикотерапевтичних практик.

Музикотерапія – це процес міжособистісного спілкування, у якому музикотерапевт застосовує музику як вплив на фізичну, емоційну, інтелектуальну, та інші сфери людського життя – з метою покращення здоров'я та самопочуття клієнта. За допомогою таких музичних практик, як вільна імпровізація, спів, композиція, слухання, обговорення музики чи рух під музику, музикотерапевт допомагає клієнтові, а у нашому випадку учневі, досягти ряд цілей: активізувати пізнавальні процеси, моторику, емоційний розвиток, набути нові комунікативні навички тощо. Сьогодні музикотерапія як оздоровча дисципліна поширена у всьому світі та застосовується у багатьох галузях психології та педагогіки.

Пропоную розглянути декілька технік що допоможуть нам у поставленому завданні:

1.«Дует»

Мета: розвиток відчуття метроритму, розвиток ансамблевого виконання, набуття навички взаємодії та комунікації з іншими учасниками групи.

Завдання: спочатку один учень вистукує свій ритмічний малюнок в заданому розмірі, потім інший вистукує свій ритм. Після цього потрібно постаратись відтворити спільно ці 2 мелодії метрично рівно.

Ця техніка допомагає розвинути в учнях імпровізаційність, впевненість в собі, музичний слух, відчуття ритму, а також вчить взаємодіяти в парі.

2.«Рух по колу»

Мета: розвиток ритмічної пам'яті, метроритму, уваги.

Завдання: перший учасник групи простукує один такт ритму в заданому розмірі, наступні учасники повторюють ритми попередніх учасників додаючи свій варіант такту. І так рухаючись по колу варіантів ритму стає все більше. Кожен учасник має вистукати ритми попередників та додати свій.

Техніка допомагає сфокусувати увагу, розвиває пам'ять, композицію, імпровізаційність, а також посилює комунікативні навички.

3.«Тримай ритм»

Мета: фокусування уваги, розвиток стресостійкості, розвиток відчуття метричної долі.

Завдання: керівник пропонує групі варіант ритму який потрібно відтворити всім разом, група повторює його декілька раз синхронізуючись і підлаштовуючись під заданий ритм, потім ритм міняється і група знову швидко підлаштовується під новий ритм. Повтор варіанту ритму краще здійснювати 4-5 раз щоб учні мали час освоїти та відтворити цей ритмічний малюнок.

Інший варіант цієї вправи полягає в подачі метричної пульсації в обраному розмірі а учні повинні накласти на пульс свій ритм і втримати його впродовж 1-2 хвилин.

Ця техніка допомагає сфокусувати увагу дитини на певному завданні, вчить швидко адаптуватись до навколишніх змін, формує відчуття чіткої пульсації долей. Також вона підходить для тестуванні дитини при вступі в музичну школу.

4. «Емоції – музика»

Мета: налаштувати учня на робочий настрій засобами метро ритмічної імпровізації

Завдання: простукувати, проплескати чи виконати на шумовому інструменті ритмічний малюнок що якнайкраще підходить для вираження вибраної негативної емоції з переосмисленням її в позитивну.

Ця техніка дозволяє учневі прожити в музиці негативні емоції (сум, злість, печаль, зневіра) та переосмислити їх в позитивному руслі (радість, піднесення). Таким чином ми допомагаємо дитині знайти ресурс для подальшої роботи на уроці але вже у гарному настрої.

Для кращого розвитку відчуття метро ритму та використання цих музико терапевтичних технік викладачеві рекомендовано мати в кабінеті набір шумозвукових інструментів які сприяють кращому розвитку навик метроритмічного відчуття та роблять урок цікавішим і яскравішим.

Отже, як бачимо, музикотерапевтичні практики прекрасно інтегруються в навчальний процес і допомагають вчителю вирішувати методичні задачі при цьому не втрачаючи свій терапевтичний ефект. В наш час для кращої роботи на уроках з фаху, співу чи сольфеджіо необхідно застосовувати нові нетрадиційні методи та моделі психо-педагогічної роботи. Музикотерапія дозволяє це зробити, адже вона допомагає активізувати творчий потенціал учнів, сприяє особистісному розвитку дитини та набуттю нових навиків.

Музика пробуджує почуття та емоції через які дитина відкриває себе та своє ставлення до світу. Метод музикотерапії допомагає збудувати такий асоціативний ряд: мистецтво – творчість – переживання – творчість. А творча людина завжди знайде вихід із будь-якої складної ситуації. Це дає можливість вийти за рамки буденності, відмовитися від загальноприйнятих способів мислення та відновити здатність діяти відповідно до своїх мрій та уподобань. А згодом це і визначеність у професійній діяльності, бажання постійно розвиватися і найголовніше - вміння жити в суспільстві. Тобто творчість – це потужний адаптаційний метод, який апелює до власних внутрішніх сил людини і відкриває їй безмежний світ можливостей.

Література:

1. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку. Укладач Н.Квітка. – К.:2013. – 82 с.
2. Павлюченко С. Елементарна теорія музики: Посібник для музичних шкіл та училищ. - К.: «Музична Україна», 1980. – 159 с.

Малежик П. М.

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри програмної інженерії

Малежик М.П.

доктор фізико-математичних наук, професор,
завідувач кафедри комп'ютерної інженерії та освітніх вимірювань

Зазимко Н.М.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри освіти дорослих
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

Пріоритетним завданням вищої школи є не тільки дати знання студентам, але й розбудити особистісний мотив до навчання, потяг до самовдосконалення, тобто навчити студентів вчитися. Особливої уваги потребує в цьому плані підготовка майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій у ЗВО. Сучасні інформаційні технології надають нові перспективи для підвищення якості навчального процесу. В цих реаліях метод проєктів, сьогодні розглядається,

переважно, як технологія навчання майбутніх фахівців з реалізацією його для формування науково-дослідницьких та професійних умінь, підвищення активізації пізнавальної діяльності. Тому, важливо акцентувати увагу на ретельний аналіз і удосконалення змісту освіти та методик викладання навчальних дисциплін та на залучення студентської молоді до наукової діяльності з проведенням різноманітних експериментальних досліджень, зокрема при опануванні змістом таких дисциплін які є найбільш придатними до формування практико-орієнтованого дослідницького досвіду. В процесі навчання майбутній фахівець повинен бути поставлений в умови, наближені до його практичної діяльності за допомогою активних методів та засобів навчання, що формують готовність до професійної діяльності. Метод проєктів саме й надає таку можливість.

До засобів навчання належить той інструментарій, способи застосування якого власне і створюють метод навчання. Тому засоби ширші за методи. Засоби можуть бути предметними, практичними, інтелектуальними, емоційними. На сьогодні у педагогіці ще не сформована єдина загально визнана класифікація засобів навчання. В різні часи дослідниками були запропоновані свої власні принципи їх угруповання. Наприклад, відомий польський педагог В. Оконь групував засоби навчання відповідно до наростання можливості замінювати дії учителя та автоматизувати дії учня [172], а відомий вчений А. Савельєв [198] запропонував класифікацію засобів навчання як спеціально розроблених матеріальних об'єктів, що призначені для підвищення ефективності навчального процесу.

Отже, вибір засобів навчання залежить від дидактичної концепції, мети, змісту, методів та умов освітнього процесу. Засоби навчання виконують такі основні функції: інформаційну, дидактичну та контрольну.

За суб'єктом діяльності засоби навчання можна умовно розділити на *засоби викладання* і на *засоби навчання*. Так, обладнання демонстраційного експерименту належить до засобів викладання, а обладнання лабораторного практикуму – до засобів навчання. Засобами викладання користується переважно викладач під час лекційних та практичних занять для роз'яснення та закріплення навчального матеріалу. Засобами навчання користуються студенти для його засвоєння. Безумовно, частина засобів навчання може бути і тим , і іншим, в залежності від етапу навчання.

Засоби викладання мають важливе значення для реалізації інформаційної та управлінської функцій викладача. Вони допомагають формувати та підтримувати стійкі інтереси студентів, підвищувати надійність навчального матеріалу, зробити його більш доступним, забезпечувати більш точні відомості про явище, що вивчається, інтенсифікувати самостійну роботу студента та її темп.

Особливістю сучасної системи вищої освіти є широке використання таких складних технічних засобів навчання, як комп'ютери, мультимедійні системи, які мають змогу максимально автоматизувати і прискорити процес навчання. Особливо важливого значення набувають ці засоби навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Адже, більшість з

них, в цьому випадку, є одночасно і засобами для викладачів, а також технологіями навчання студентів.

Опираючись на результати аналізу досліджень та на своє власне розуміння, нами в проєктному навчанні майбутніх ІТ-фахівців виокремлено наступні групи засобів: дидактичні; методичні, технічні.

Рис. 1. Класифікація засобів проєктного навчання

Дидактичні засоби є обов'язковим елементом забезпечення навчального процесу, що формує разом зі змістом освіти його інформаційно-предметне середовище. Взагалі, до дидактичних засобів можна зарахувати об'єкти будь-якої природи, які є сенсомоторними стимулами, що впливають на органи чуття студентів і полегшують їм безпосереднє і опосередковане опанування професійними компетентностями та забезпечують раціоналізацію навчального процесу. До дидактичних засобів віднесемо традиційні: підручники, навчальні посібники, наочні посібники, довідники, словники, електронні засоби навчання (словники, посібники, підручники, тощо) та *індивідуалізовані дидактичні ресурси завдань*: комплекти базових типових завдань, типових розрахунків; проблемні, творчі нестандартні завдання; ситуаційні завдання та задачі прикладного спрямування; проєктні завдання.

А також *комп'ютерні дидактичні ресурси*: комп'ютерний глосарій; комп'ютерне тестування; самостійна робота з Web-ресурсами; Web-версії індивідуальних самостійних завдань; Web-квести. Віртуальні дошки оголошень; автоматизація та візуалізація за допомогою спеціалізованих програмних засобів Aida64, MHDD, Victoria, RMClock, Electronic, WorkBanch, MicroCap.

Окрім того сюди віднесемо такі комп'ютерні дидактичні ресурси, як самостійна робота з використовуваними навчальними Інтернет-ресурсами: ІТ-основи Cisco; вступ до архітектури розумних старт пристроїв; платформа Arduino та C-програмування; архітектура та організація ЕОМ; архітектура ЕОМ та мова асемблера; архітектура мікропроцесорів; архітектура паралельних обчислювальних систем; вступ до цифрової схемотехніки; вступ до цифрової електроніки.

Отже, дидактичні засоби полегшують безпосереднє пізнання і є важливим джерелом знань, умінь та навичок. Їх використовують для розвитку пізнавальних здібностей, полегшення закріплення опрацьованого матеріалу, перевірки гіпотез. Викладач при виборі дидактичних засобів повинен зважати на їх інформаційну, мотиваційну, управлінську та оптимізуючу можливості.

Методичні засоби - навчально-методичне забезпечення.

Нормативні документи: освітньо-кваліфікаційні характеристики; освітні стандарти; навчальні плани; освітньо-професійні; освітньо-наукові програми; навчальні та робочі програми дисциплін.

Вправи та методичні завдання таких типів: репродуктивні завдання; завдання на використання орієнтованої основи дій різного типу; завдання на аналіз конкретних ситуацій; завдання на моделювання конкретних ситуацій; завдання на виконання навчальних проєктів (індивідуальних, в малих групах, колективних).

Технічні засоби – це в основному апаратний та сервісний інструментарій

До технічних засобів проєктного навчання належать комп'ютерні та мультимедійні системи, мобільні менеджери. Вміння досконало володіти комп'ютером на рівні користувача формується в студентів ЗВО, майбутніх ІТ-фахівців, вже з першого навчального семестру. В освіті існує чотири напрями використання комп'ютерів: комп'ютер як об'єкт вивчення; комп'ютер як засіб навчання; комп'ютер як складова частина управління навчальним процесом; комп'ютер як елемент методики наукових досліджень.

Останнім часом помітно стрімке впровадження в організацію комунікації та педагогічної взаємодії суб'єктів навчання мобільних пристроїв, що дає змогу отримати ряд переваг: здійснення педагогічної взаємодії незалежно від місця розташування; швидке надсилання важливих подій, оголошень, новин; суб'єкти навчального процесу можуть взаємодіяти один з одним «обличчям до обличчя», оскільки мобільні пристрої невеликі за розміром і дають змогу вільно пересуватись на відміну від комп'ютерно-орієнтованого навчання, коли кожен суб'єкт навчального процесу «прив'язаний» до одного місця; звернення до викладача в будь-який час, незалежно від зайнятості, присутності/відсутності викладача в межах навчального закладу тощо; організація як індивідуальної, так і групової комунікації; подання матеріалу в мультимедійному форматі; зниження психологічного бар'єру у студентів за рахунок опосередкованого мобільними технологіями спілкування; активізація пізнавального інтересу та підвищення мотивації студентів.

Сьогодні практично всі студенти психологічно готові до педагогічної взаємодії засобами мобільних технологій, оскільки мобільні пристрої сьогодні є невід'ємним елементом сучасної людини, за допомогою яких вирішуються повсякденні завдання. Нове покоління відрізняється від минулого, орієнтованого на вивчення матеріалу за допомогою роздаткових матеріалів, лекційних конспектів, книг та посібників у бібліотекці, доступ до яких можна було отримати лише в конкретному місці. Сучасна генерація студентів прагне навчатись на місці – «тут і зараз» з використанням знайомих та інтуїтивно зрозумілих для них засобів – мобільних пристроїв [217, с. 28].

Маючи широкий набір програмних засобів, мобільні пристрої активно використовуються для різного виду комунікації серед студентів – звуковий та відеозв'язок, текстові чати, вебінари тощо. Найбільшого поширення серед студентської молоді набуває зв'язок у формі текстових повідомлень або текстових чатів, які можна організувати засобами мобільних додатків типу «месенджер». Аналіз можливостей месенджерів дає підстави стверджувати, що ці програми можуть бути використані з метою організації педагогічної взаємодії викладача та студентів у вигляді групових обговорень, індивідуальних консультацій, опитувань, анкетування, новин, оголошень тощо.

Під терміном «месенджер» розуміють систему обміну короткими текстовими повідомленнями за допомогою спеціального програмного забезпечення, мобільного додатку або веб-сервісу. Сучасні месенджери можуть містити не тільки текстові повідомлення, але й графічні та анімовані зображення, звукові та відео файли, інші мультимедійні дані. Серед поширених месенджерів доцільно відмітити кросплатформені додатки для смартфонів WhatsApp, Viber, Facebook Messenger, Telegram тощо.

Згідно даних аналітичної компанії SimilarWeb [316], яка проводилась у лютому 2017 року серед 194 країн світу, на першому місці з великим відривом знаходиться мобільний додаток WhatsApp, який використовується у 107 країнах. На другому місці – Facebook Messenger, який виявився популярним у 58 країнах. Нарешті, Viber, який ще у 2016 році посідав 3 місце та використовувався у 15 країнах світу, втратив кілька позицій. Варто зазначити, що в Україні цей месенджер залишається одним з популярних додатків і не втрачає своїх позицій.

Проведене дослідження серед студентів факультету інформатики та фізико-математичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова також вказує на пріоритетність використання додатку Viber (48%), проте помітний не менш високий рівень використання Facebook Messenger (32%) та Telegram (20%).

Отже, комплексне застосування різних засобів проектного навчання надає можливість зробити більш ефективним процес засвоєння знань студентами у стрімкому і неперервному потоці збільшення об'ємів сучасної науково-технічної, екологічної, соціальної і методичної теоретичної основи. Використовуючи інноваційні засоби телекомунікацій доступу до світових знань, такий підхід надасть можливість студентам самостійно набувати нові знання і це позитивно впливатиме на практичне впровадження теорії навчальних дисциплін

Література:

1. Малезик П.М. Технічна підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 337 с.
2. Оконь В. Введение в общую дидактику. М.: Высшая школа, 1990. 382 с.
3. Савельев А. Я., Семушина Л. Г., Кагерманьян В. С. Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. Вып. 3. – М.: НИИВО, 2005. 72 с.

Мартінова І. В.

Концертмейстер кафедри музичного мистецтва
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА

Професійна підготовка майбутніх музикантів та диригентів ставить в галузі вищої освіти серйозні завдання як перед педагогами, так і перед

концертмейстерами. Відповідно, зростають вимоги до професійної майстерності викладачів та концертмейстерів. Це передбачає не лише високий рівень володіння виконавськими навичками, а й використання педагогічних аспектів професійної музичної діяльності.

Мета статті – дослідити та обґрунтувати важливість та багатогранність роботи концертмейстера та виявити педагогічні функції як необхідної складової у вихованні майбутніх інструменталістів та диригентів у вищих освітніх закладах.

Мистецтву акомпанемента і питанням концертмейстерської діяльності присвячені дослідження Н. Крючкова “Искусство аккомпанемента как предмет обучения”, А. Люблінського “Теория и практика аккомпанемента”, Є. Шендеровича “В концертмейстерском классе”. Ці автори детально висвітлюють важливі для концертмейстера методичні аспекти роботи над музичним твором. Багато цінного матеріалу, зокрема практичних порад концертмейстерам, міститься у відомій книзі Джеральда Мура “Певец и аккомпаниатор”.

Існує думка, що акомпаніатор, концертмейстер по відношенню до соліста фігура фоновіа, другорядна, щось на кшталт "слуги" для соліста або солуючого інструменту, і що робота концертмейстера - робота службова, прикладна і тому аж ніяк не найбільш гідна з музикантських професій. Ще у 18 ст. французський композитор і клавесиніст Франсуа Куперен писав: " Я згоден, що немає нічого більш привабливого для самого себе, і ніщо нас так не зближує з іншими, як уміння бути хорошим акомпаніатором. Однак, яка несправедливість! Акомпаніатор останнім отримує похвали публіки. Під час концерту акомпанемент на клавесині можна порівняти з фундаментом, який підтримує всю будівлю і про який, проте, майже ніколи не говорять".

Концертмейстер чи не найбільш розповсюджена професія серед піаністів. Однак, багато музикантів ставляться до цієї професії дещо зневажливо. Нібито гра по нотах не вимагає великої майстерності. Проте- це хибна думка. Насправді ж у найвищому семантичному смислі соліст і концертмейстер є невідемними складовими єдиного музичного Цілого.

Так, дійсно, багато в чого в професії к наштовхує людину нетямущу на думку. що акомпанемент є чимось несерйозним, не заслуговує поваги, що концертмейстерами стають піаністи- невдахи, ті, кому не вистачило таланту, школи, нахабства, звязків або чогось ще для того, щоб зробити успішну сольну кар'єру. Звичайно, концертмейстер завжди грає по нотах, а фортепіанні партії у вокальних або інструментальних творах здаються недосвідченому слухачеві простішими, порівняно з сольними творами, такими багатими на віртуозні пасажі, каскади октав, стрибки через пів-клавіатури, перехрещення рук та іншими технічними складнощами. Тим не менше, найвизначніші, геніальні піаністи, солісти зі світовим ім'ям, такі, як Артур Рубінштейн, Сергій Рахманінов, Святослав Ріхтер, Джеральд Мур виступали в ансамблі зі співаками зовсім не вважаючи це для себе принизливим. Провідний бас першої половини двадцятого століття Федір Шаляпін говорив: " Коли Рахманінов сидить за фортепіано, треба казати, що не я співаю, а ми співаємо".

І, дійсно, спробуйте під час концерту прибрати концертмейстера зі сцени, залишивши соліста наодинці. Ви відразу відчуєте, скільки втратить виконуваний

твір без партії супроводу. Адже одна маленька лінійка сольної партії, одна мелодійна лінія, хоча і є провідною, не може вмістити все багатство змісту, закладеного у твір композитором. З огляду на все це, на нашу думку, доцільніше було б ставити питання не про акомпанемент, а про ансамбль. Водночас, існує чимало творів для духових інструментів, де фортепіанна партія настільки багата мелодично, барвиста гармонійно і темброво, настільки віртуозна, що вимагає не менше зусиль, ніж вивчення сольного твору. З певними труднощами концертмейстер зустрічається і в класі диригування, працюючи над великим оркестровими творами, де клавір являє собою перекладення складної партитурної фактури. Як відомо, оркестрова фактура в перекладенні далеко не завжди узгоджується зі специфікою фортепіанного виконавства. А це часом створює значні незручності. Концертмейстерське мистецтво доступне далеко не всім піаністам. Воно вимагає особливого покликання, високої технічної майстерності та художньої культури. Концертмейстер Великого театру В.Чачава зазначає, що "концертмейстер-піаніст -це і соліст, і рівноправний партнер, і акомпаніатор, супроводжуючий соліста. Ця триєдність і становить суть концертмейстерського мистецтва".

Окрім того, піаністи в процесі свого професійного зростання мають можливість практично ознайомитися з таким широким колом різноманітної музики, що їхня загальнохудожня культура і професійна ерудиція стають об'єктивно вищими, ніж, наприклад, у тих же диригентів, інструменталістів або вокалістів. Наявність таких знань дає право поділитися з учнями або студентами, з якими концертмейстер безпосередньо працює. Таким чином, концертмейстери, особливо ті, що в силу специфіки своєї роботи значну частину робочого часу проводять без прямої участі педагога, стають для студентів проміжною ланкою між нотним текстом фрагмента і загальною концепцією першоджерела, яка пов'язує технічні етапи роботи з високим мистецтвом і полегшує студентам підготовку до реальних умов концертного виступу. Спираючись на подібні ресурси своєї пам'яті, концертмейстер може розкрити перед учнями історичну панораму сценічного життя певного твору, показати їм сутність виконавських традицій та яскраві приклади виходу за межі таких традиційних уявлень. Зустрічі з такою живою пам'яттю мають величезне значення для творчого становлення молодих виконавців, стимулюють їхні творчі імпульси, стають на деякий час високими зразками, своє рідними еталонами виконавської творчості.

Робота над музичним твором будується на взаємній узгодженості дій, на двосторонньому впливі та врахуванні пошуку шляхів взаємодії. Разом з тим цей процес передбачає розуміння намірів партнера, але не без прояву власної індивідуальності кожного, оскільки спільне виконання – це не простий акт співтворчості, а єдине духовне усвідомлення твору музикантами, дифузія їхніх думок та відчуття композиції. Такий творчий тандем можна інтерпретувати як «мистецтво діалогу», в якому поєднуються різні творчі індивідуальності з метою втілення спільних мистецьких завдань і створення нового формату музичного твору, і чим більше точок дотику в індивідуальних прочитаннях виконавців, тим більше реалізуються їхні зусилля і тим органічніше постає перед слухачами даний виконавський союз. Коли цей момент відсутній, виконання

перетворюється на формальне відтворення авторського тексту шляхом механічного з'єднання партій. Стверджуючи необхідність паритетності описаного вище тандему, слід відхилити й назавжди попроситися з поширеною думкою обмежувати обов'язки концертмейстера лише функцією підтримки намірів соліста та його ролі. Пропонуючи свій погляд, власну інтерпретацію, концертмейстер тим самим може не тільки розширити сферу художнього втілення, а й скоригувати, збагатити прочитання твору солістом.

«Спільне виконання стає процесом діалогічної взаємодії суб'єктів (у заявленому контексті – двох), скерованим на реалізацію художньо–виконавського потенціалу музичного твору, що відбувається через спільну ритмічну дисципліну, грамотну редакцію», – зазначає Т. Молчанова у праці «Системні механізми творчої лабораторії піаніста–концертмейстера і соліста». Така лабораторія передбачає наявність специфіки у роботі концертмейстера із солістом та з виконавцями–інструменталістами. У першому випадку грає роль психологічна складова індивідуальної взаємодії, тоді як у другому – технічна та організаційна. Одночасно й там, і там виявляється увага до дихання, яке є однаково важливим як для солістів, так і для інструменталістів.

На особливу увагу заслуговує така вкрай актуальна риса професійного к як інтуїція. Інтуїція характеризується високою швидкістю вибору стратегії і креативних рішень. Інтуїція для концертмейстера - основний критерій професійної майстерності, який неможливо замінити високим рівнем виконавського мистецтва. Порівняно до інших спеціалізацій, професія концертмейстера вимагає наявності певної надрозвиненої психологічної властивості. Властивість ця- емпатія, внутрішня вроджена іманентна здатність налагоджувати з партнером ансамблю будь-якого віку, рівня виконавських здібностей, характеру музичне взаєморозуміння. Творча взаємодія, яка заснована на емпатії дає оптимальний художній результат при мінімумі спільних репетицій. Механізм інтуїтивної взаємодії в ансамблі стає зрозумілим з позицій новітніх досліджень.

Оскільки концертмейстер є не лише учасником ансамблю, а й приймає безпосередню участь у підготовчому процесі до виступу, використовуючи усі свої знання та досвід, ми можемо сказати що така робота є педагогічною. "Педагогіка" в перекладі з грецької - означає майстерність виховання. Основними категоріями педагогіки є формування особистості. І саме якраз саме концертмейстер найбільше зацікавлений у налагодженні творчого діалогу з учнем, так як під час виступу творчість відбувається саме в тандемі учень–концертмейстер. Цей творчий момент і є кульмінаційна точка заради якої відбувався увесь попередній процес.

Отже, сукупність форм і методів для передачі особистісного досвіду, які використовує концертмейстер для музичного навчання і виховання майбутнього музиканта складає цілісний процес підготовки та формування особистості. Цей процес відбувається відповідно до законів розвитку такої науки як педагогіка.

Таким чином, наукові здобутки з педагогіки, виконавства та психології як нерозривні компоненти повинні стати теоретичним підґрунтям практичної діяльності концертмейстера. Це надасть данній спеціалізації необхідну повноту

стійких професійних ознак і відкриє нові художні перспективи для подальшого вивчення методологічних, практичних і художніх ракурсів.

Таким чином, концертмейстер у своїй роботі завжди має виконувати одночасно кілька функцій. Крім власне виконання партії фортепіано, він також несе відповідальність за якість самого музичного ансамблю (досягнення ним логіки розгортання музичної ідеї, дотримання динамічного балансу тощо) і сприятливий психологічний клімат на репетиціях і в процесі концертних виступів. Це обумовлює необхідність оволодіння концертмейстером педагогічними прийомами роботи, основами диригентського мистецтва, а часто й режисерськими навичками, знаннями в області музичної психології та культури творчого спілкування.

Отже, діяльність концертмейстера є поліфункціональною та потребує подальшого системного вивчення у педагогічній освіті.

Література:

1. Готлиб А. Фактура и тембр в ансамблевом произведении // Муз. исполнительство: Девятый сб. статей / Адольф Готлиб. – [Сост. и общ ред. В. Ю. Григорьева, Н. П. Корыхаловой, В. А. Натансона]. – М. : Музыка, 1976. – С. 106 – 139.
2. Крючков Н. Искусство аккомпанемента как предмет обучения / Николай Крючков. – Л. : Музгиз, 1961. – 72 с.
3. Мур Дж. Певец и аккомпаниатор. Воспоминания, размышления о музыке / Джеральд Мур. – [Пер. с англ. В. Чачавы]. – М. : Радуга, 1987. – 432 с.

Мельник О.М.

кандидат педагогічних наук, завідувач сектору
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні, в умовах пандемії COVID-2019, як ніколи гостро виникла потреба у дистанційній формі навчання. Ні у кого не викликає сумніву актуальність організації освітнього процесу за допомогою дистанційного навчання, особливо в умовах пандемії та сьогодні, коли немає можливості навчати традиційним, звичним способом. Якщо ще декілька років тому впровадженням такої форми навчання займалися поодинокі заклади загальної середньої освіти, спрямовані на навчання дітей, які за певних обставин не могли або з інших причин не відвідували традиційні заклади освіти, ситуація в країні та світі змусила по-іншому подивитися на це питання. Зараз дистанційний формат навчання все частіше стає нормою, викликаною життєвою необхідністю.

Про можливість організації освітнього процесу в дистанційному форматі в Україні заговорили ще у 2013 році, коли на державному рівні було прийняте Положення про дистанційне навчання (далі – Положення). Саме в цьому

Положенні вперше було зазначено про реалізацію такого навчання на різних рівнях освіти: в закладах загальної середньої освіти, вищої освіти, професійно-технічної освіти та післядипломної освіти. У Положенні визначено, що «під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

Для вчителів закладів загальної середньої освіти дистанційний формат навчання став неочікуваною реальністю, до якої багато хто з них не був готовий. Ті, хто звик до традиційного викладання, відчували негайну потребу в інформаційній та методичній підтримці, розумінні, які інструменти можна застосовувати для ефективної взаємодії з учнями, де брати потрібні електронні освітні ресурси (ЕОР) для навчання, контролю навчальних досягнень учнів, підтримки наукових досліджень, які цифрові інструменти є для створення власних ЕОР та як ними користуватися. Отже, впровадження дистанційної форми навчання у зв'язку з карантинними мірами в Україні стало справжнім викликом для більшості вчителів закладів загальної середньої освіти.

Саме тому, з самого початку першої хвилі карантину, пов'язаної з пандемією COVID-2019, співробітниками сектору науково-методичного розвитку інформаційно-цифрової компетентності ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» на сторінці у Фейсбуці «Цифрова освіта» було створене віртуальне освітнє середовище на допомогу вчителям з питань організації дистанційної форми здобуття освіти (<https://cutt.ly/rynlF9T>).

Основні цифрові інструменти, або складові, необхідні для організації ефективного дистанційного навчання, можна поділити на групи, зокрема:

- для організації онлайн-зустрічей або відеоконференцій,
- для належного управління такою формою навчання,
- ЕОР навчального призначення та для підтримки наукових досліджень, наявні у вільному доступі в інтернет-просторі,
- бібліотеки ЕОР, які розміщені у відповідних репозитаріях,
- для створення вчителями власних ЕОР різних типів.

Вчителям було запропоновано ознайомитися з такими інструментами, як: Moodle, Google Classroom і Microsoft Teams, ClassDojo. Були розміщені також посилання на навчальні відео та дистанційні курси з опанування навичками їх застосування в освітньому процесі.

Але на практиці виявилось, що окрім проблеми відсутності досвіду організації дистанційного навчання у вчителів, можливості та готовність учнів, особливо молодшої та середньої школи, до такого навчання іноді також були недостатніми. Тобто і вчителі, і учні потребували певної підготовки та адаптації до нових умов навчання.

Ще одним викликом стало те, що на початку карантину вчителі різних предметів обирали найзручніший для них спосіб організації дистанційного навчання, не узгодивши це питання з учнями та іншими вчителями, що в них

також викладають. Тому склалася ситуація, коли дуже часто учителі різних предметів в середніх класах застосовували різні цифрові інструменти для відеозв'язку та зворотного зв'язку, що призводило до додаткового навантаження та психологічного напруження учнів.

Вчителів було ознайомлено з 10 сервісами для створення власних ЕОР у вигляді тестів, вікторин, опитувань, кросвордів, логічних ігрових ресурсів, інфографіки тощо, а саме:

1. <https://edpuzzle.com/> – сервіс, що дозволяє створювати відеофрагменти зі звуком і текстом, а також інтерактивні вікторини та завдання до них, створювати класи та відслідковувати, хто з учнів переглянув відео та як вони впоралися із запропонованими завданнями.
2. <https://www.liveworksheets.com/> – сервіс, що дозволяє перетворити матеріали формату docx, pdf, jpg і png в інтерактивний матеріал для самоперевірки.
3. <https://onlinetestpad.com/ua/> – сервіс, що містить конструктор зі створення тестів, опитувань, вікторин, кросвордів, логічних ігор тощо, а також безліч готових ЕОР з різних предметів.
4. <https://learningapps.org/> – сервіс, який складається з конструктору створення власних інтерактивних вправ та колекції розроблених іншими вчителями вправ з різних предметів та тем.
5. <https://h5p.org/> – засіб створення навчального контенту в форматі HTML5 для всіх типів пристроїв: комп'ютерів, планшетів, смартфонів з багатьма можливостями для вивчення навчального матеріалу та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.
6. <http://www.flubaroo.com/> – доповнення до Google Forms для перевірки тестів. Цей інструмент дозволяє перевірити відповіді учнів на запитання тесту, отримати звіт і аналіз навчальних досягнень по кожному учню, відправити учням оцінки з їх результатами тесту з ключем до тесту або без нього тощо.
7. <http://crosswordcreator.homacosoft.com/index.htm> – програма, що дозволяє легко створювати кросворди.
8. <https://kahoot.com/> – онлайн сервіс Kahoot!, який дозволяє створювати електронні освітні ігрові ресурси, а також вікторини, тести, опитування тощо.
9. <https://www.classmarker.com/> – конструктор тестів, який дозволяє створювати до 100 тестів на місяць безкоштовно, додавати до них зображення, відео, аудіо файли, формули тощо.
10. <https://piktochart.com/> – інструмент для створення інфографіки в мережі, якою можна поділитися в соціальних мережах, зберегти на свій ПК, отримати код і посилання для вбудовування інфографіки на сайт.

Також учителям було запропоновано переліки ЕОР навчального призначення з різних предметів та освітніх платформ з колекціями таких ЕОР, які на час карантину пропонують свій контент безкоштовно.

Вчителів було ознайомлено з різними освітніми YouTube каналами з короткими відеоуроками з різних шкільних предметів.

Пошук наявних у вільному доступі, безкоштовних ЕОР для підтримки наукових досліджень, віртуальних лабораторій з предметів природничо-математичного циклу виявив, що їх кількість досить обмежена. Одним з

небагато таких ресурсів, де можна знайти україномовні матеріали, є платформа Go-Lab (<https://www.golabz.eu/labs>).

Серед вітчизняних розробок на допомогу вчителям природничо-математичного циклу хотілося б зазначити віртуальний STEM-центр Малої академії наук України (<https://stemua.science/>) та проєкт Малої академії наук «Експерименти тижня» (<https://exweek.stemua.science/>), розпочатий під час першої хвили карантину.

Ще однією проблемою впровадження дистанційного формату навчання, яку було з'ясовано, виявилось незнання учнями, а іноді й батьками та вчителями правил інтернет-етикету або онлайн гігієни. Фахівці з ГО «Центр кращого Інтернету» наголошують, що перед публікацією інформації про дитину в онлайн-просторі варто пам'ятати, що інформація, опублікована у відкритому доступі онлайн, може стати доступною Будь-де, Будь-кому, Будь-коли, і, на жаль, використана з Будь-якою метою. Тому з огляду на повагу до права дитини на приватність, а також аби убезпечити дітей від можливого негативного впливу публікації, варто утриматися від публікації приватної інформації про дитину: фото, імені, назви школи тощо в інтернеті [2]. Більш детально про те, яка інформація має бути та навпаки, яка заборонена для розміщення на офіційному вебсайті (сторінці в соцмережах) закладу освіти можна дізнатися з методичних рекомендацій [3].

Визначені проблеми пов'язані з неочікуваним і раптовим переходом до дистанційної форми навчання, а також необхідністю підвищення кваліфікації вчителів з питань організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Література:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання / М-во освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 01.03.2021).
2. Центр кращого Інтернету : website. URL: <https://betterinternetcentre.org/> (дата звернення: 25.02.2021).
3. Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі). Київ : ВІАТЕ, 2020. 20 с. URL: <https://cutt.ly/DysBhtg> (дата звернення: 01.03.2021).

Ніколенко І. А.

*директор закладу дошкільної освіти № 791
м. Київ*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ, СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. На тлі глобалізації в Україні європейських освітніх тенденцій з впровадження інклюзії, створення інклюзивного простору з

включенням усіх членів суспільства (багатоманітності суспільства), освіта зазнає значних змін, постає проблема яким чином реалізувати та впровадити інклюзивну освіту та створити інклюзивне освітнє середовище в межах Закладу дошкільної освіти.

Зазначимо, що важливою умовою для реалізації ідей інклюзії є педагогічний фахівець який здатний працювати в умовах нових методологічних орієнтирів у сфері інклюзивної освіти, а саме дошкільної освіти, початкової ланки в системі загальної структури освіти. Розбудова інклюзивної освіти та інклюзивного освітнього середовища в Закладі безпосередньо залежить від фахівців професіоналів готових працювати в умовах сучасних викликів громадянського суспільства та забезпечувати високий рівень поінформованості серед громадськості та спроможність здійснювати освітню діяльність на засадах рівноправності, багатоманітності, не дискримінації, доступності, якості, толерантності.

Метою статті є розкриття напрямів розбудови і впровадження інклюзивної освіти, формування інклюзивного освітнього середовища в межах закладу дошкільної освіти (далі - Заклад).

Створення ефективного інклюзивного освітнього середовища на засадах універсального дизайну як складової інклюзивної освіти є запитом суспільства та відповідає суспільним потребам сьогодення.

Для розвитку інклюзивної освіти та створення ефективного інклюзивного освітнього середовища в Закладі, визначено розвивати такі взаємопов'язані напрями, як:

- освітня політика на рівні закладу (внутрішні нормативні документи);
- організаційна культура;
- інклюзивна практика.

Щоб впровадити Політику інклюзивної освіти на рівні Закладу приймається ряд управлінських рішень: проводиться SWOT-аналіз, аналізуються сильні і слабкі сторони Закладу (матеріально-технічне забезпечення, готовність персоналу сповідувати філософію інклюзії, рівень освіченості персоналу, архітектурна доступність, соціальний запит тощо). Після аналізу сильних і слабких сторін, можливостей та перспектив приймається колегіальне рішення педагогічного колективу і батьківської громади. Трансформація закладу освіти та створення умов для інклюзивного навчання відбувається за ефективною взаємодією освітньої (педагоги, діти, батьки) та місцевої громад ґрунтуючись на гуманістичних підходах гетерогенності і багатоманітності суб'єктів освітнього процесу.

Напрямок щодо запровадження Політики інклюзивної освіти на рівні Закладу відображається в усіх нормативних документах Закладу (Наприклад: Штатний розпис, Річний план на навчальний рік та оздоровчий період в якому одним із завдань визначено формування інклюзивного освітнього середовища Закладу з урахуванням принципів універсального дизайну та розумного пристосування, наказ про організацію інклюзивного навчання у 2020-2021 н. р., наказ про створення команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми

потребами, зміст та форми методичної роботи з колективом Закладу, робота з громадськістю, календарне планування педагогів, Протоколи засідань педагогічної ради, Протоколи засідань КППС тощо).

Організаційна культура Закладу це усвідомлення та сповідування місії Закладу та її відмінності від інших закладів, а також цінностей та норм, на які вона спирається в своїй роботі.

Для визначення можливостей та умов, які дадуть змогу встановити єдність у ціннісних орієнтаціях колективу Закладу, адміністрація Закладу організовує спільну діяльність на основі бажаних ціннісних орієнтацій таких як: (рівність, довіра, повага до різноманітності, толерантність, любов тощо.). Тому ефективний результат інклюзивна освіта має тоді, коли весь колектив Закладу готовий реалізовувати її ідеї в повсякденній діяльності.

Заклад прагне задовольняти освітні, емоційні і соціальні потреби дітей, бути готовим до змін та адаптацій відповідно до потреб усіх дітей, а не навпаки. Для задоволення усіх вище перелічених потреб Заклад має створювати відповідне освітнє середовище яке є адаптивним та універсальним для усіх учасників освітнього процесу. Інклюзивне освітнє середовище створюється з урахуванням універсального дизайну – це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм, що забезпечує їх максимальну придатність для використання усіма учасниками освітнього процесу без необхідних адаптацій та спеціального дизайну. [8]

Універсальний дизайн включає окрім архітектурної доступності, освітній напрямок роботи, освітні програми та плани, методи навчання, якість навчання, оцінювання результатів навчання. Універсальний дизайн в освіті базується на таких принципах як: рівність і доступність використання, гнучкість використання, зручність і простота використання, сприйняття інформації незважаючи на сенсорні можливості осіб або зовнішні умови, мінімізація помилок, незначні фізичні зусилля, наявність необхідного місця, простору. [8]

Інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. [5]

Тож для впровадження напряму організаційної культури колективу актуальним є:

- професійне зростання і розвиток усього колективу Закладу, орієнтація на гетерогенність і багатоманітність суб'єктів освітнього процесу, створення інклюзивного освітнього середовища на принципах універсального дизайну та розумного пристосування;

- перетворення Закладу на організацію, що безперервно навчається;
- перетворення культури Закладу на культуру освітніх змін;
- дизайн універсальності закладу транслюється на усіх учасників освітнього процесу.

Щодо напрямку інклюзивної практики у Закладі було налаштовано такі кроки:

1. Формування команди психолого-педагогічного супроводу (далі – КППС) дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП).

2. Створення позитивного емоційного клімату та позитивні взаємовідносини між усіма учасниками КППС.

3. Обов'язковим є планування і проведення психолого-педагогічного вивчення (кожним фахівцем окремо за своїм напрямком роботи) індивідуальних потреб, можливостей, здібностей, нахилів, інтересів, соціальних, комунікативних компетенцій дитини з ООП, з метою розробки індивідуальної програми розвитку (далі - ІПР) один з розділів якої включає освітню програму (наприклад за якою працює заклад) шляхом її адаптації/ модифікації, враховуючи індивідуалізацію освітнього процесу;

4. Розроблення плану і організація засідань членів КППС:

- розгляд, вивчення усіх рекомендацій висновків Інклюзивно-ресурсного центру щодо організації освітньої діяльності дитини з ООП відповідно до кожної дитини індивідуально;

- визначення фахівця зі складу КППС (наприклад вчителя-дефектолога) який буде відповідати за написання ІПР та модерувати взаємодію педагогів, фахівців різних галузей задля індивідуалізації освітнього процесу, враховуючи індивідуальні потреби, нахили, здібності, інтереси дітей через реалізацію ІПР;

- долучення до співпраці батьків дитини з ООП, з метою вивчення сильних сторін та бар'єрів дитини як додаткового ресурсу для організації успішного освітнього процесу, при написанні ІПР .

- за результатами вивчення висновків ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), минулорічних ІПР (якщо дитина перебуває в закладі другий рік і більше) зібраних результатів комплексного психолого-педагогічного вивчення по кожній дитині окремо з урахуванням рекомендацій усіх членів КППС , батьків дитини з ООП, перед початком написання ІПР, розділу освітньої програми ставимо ряд запитань:

- які адаптації/модифікації змісту освітньої програми потрібно зробити?

- які адаптації освітнього середовища групи необхідно зробити?

- яке спеціальне обладнання потрібно залучити для якісного здійснення освітнього процесу?

- чи потребує змін розклад навчальних занять?

- у яких сферах розвитку необхідно надати допомогу?

- яким чином організувати психолого-педагогічну адаптацію?

- у яких заходах буде брати участь дитина (окрім навчальних занять)?

- яким чином організувати взаємодію дитини з ООП з її однолітками?

- чи потрібно змінювати зміст освітньої програми?

Відповіді на які допоможуть врахувати адаптацію/модифікацію освітнього середовища, психолого-педагогічну адаптацію, адаптацію навчального матеріалу, адаптація/ модифікацію змісту навчального матеріалу, необхідність спеціального обладнання тощо відповідно індивідуальних особливостей конкретної дитини з ООП.

- Кожен фахівець після проведення психолого-педагогічного вивчення особливостей розвитку дитини спочатку наголошує на сильних сторонах, потім повідомляє про бар'єри .

- Враховуємо і дотримуємось правил про конфіденційність отриманої інформації про особливості розвитку дитини з ООП.

5. КППС спільно пише ІПР, обов'язково враховуючи думку батьків, у термін чотирнадцяти днів з моменту початку навчального року, затверджує у керівника закладу і підписує у батьків дитини з ООП.

6. ІПР пишеться КППС на кожен квартал окремо.

7. При написанні ІПР заповнюючи розділ освітня програма якою користується вихователь групи (наприклад Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років).

- КППС враховує можливість *адаптації чи модифікації освітнього середовища групи* для дитини з ООП, а саме враховує: доступність, освітлення, рівень шуму, осередок у групі або окреме приміщення для усамітнення (сенсорна кімната, полісенсорний осередок тощо);

- *психолого-педагогічна адаптація*: використання візуального розкладу, збільшення часу на виконання завдань, збільшення обсягу допомоги (навідні запитання, уточнення, демонстрація зразка, нагадування тощо), руховий режим, напрацювання системи заохочень, доцільність використання засобів концентрації уваги;

- *адаптація/модифікація навчального матеріалу*: картки-підказки, картки-інструкції, засоби альтернативної комунікації, скорочення змісту навчального матеріалу, зниження вимог до виконання завдань тощо;

- *необхідність використання спеціального обладнання* (набір тактильних букв, цифр, знаків, моделі для немовленнєвих засобів спілкування, друковані картки для індивідуальної роботи, логопедичне дзеркало, лампа настільна для індивідуального освітлення, дидактичні набори з підсвітленням тощо).

8. Для кожної дитини з ООП складаємо індивідуальний освітній план (розділ ІПР) на основі Базового компонента дошкільної освіти, *за освітніми розділами (лініями)* освітньої програми (наприклад Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років), де визначаємо послідовність, форму і темп засвоєння дитиною з ООП у закладі дошкільної освіти компонентів адаптованої/модифікованої загальноосвітньої програми з метою реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії.

9. В індивідуальному освітньому плані прописуємо розділи програми, Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років, які відповідають назві освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти (наприклад «Дитина в соціумі»), де визначаємо навчальні цілі (наприклад: до кінця травня 2020 сформувати навичку самообслуговування – прибирати і складати навчальні матеріали у визначене місце), з цією метою використовуємо методику SMART, введenu американським науковцем Пітером Друкером. Суть якої полягає у відповідності цілей п'яти критеріям, зокрема цілі мають бути дуже конкретними, вимірюваними, досяжними, доцільними (які відповідають можливостям дитини) і визначені у часі; зміст (трудове виховання) реалізація коротких проміжних завдань: наприклад, скласти за допомогою вихователя, скласти з допомогою інших дітей, скласти за допомогою інструкції, скласти за допомогою нагадування, скласти самостійно); педагогічні технології спрямовані на

реалізацію цілей (моделювання ситуацій, заохочення, позитивний приклад іншої дитини тощо), очікувані результати (формування навички самообслуговування з самостійного прибирання і складання навчальних матеріалів); моніторинг та оцінювання досягнень, помісячно. Сторінки до розділу Індивідуальний освітній план дитини розробляються і додаються до ІПР по кожній освітній лінії окремо та нумеруються за номером розділу ІПР (сторінка 7-а, 7-б, 7-в тощо).

10. КППС при написанні індивідуального освітнього плану враховує пріоритетність цілей: безпека, соціалізація, комунікація, поведінка, самостійність, мотивація до навчання. Щоб досягти очікуваних результатів потрібно цілі реалізувати через короткострокові завдання. [9]

Відповідно до Закону України «Про освіту» ІПР – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Адаптація – зміна характеру подачі матеріалу, при цьому не змінюється зміст та складність навчального матеріалу.

Модифікація – зміна змісту та спрощення навчального матеріалу.

Впроваджуючи інклюзивну освіту, створюючи інклюзивне освітнє середовище у процесі освітньої діяльності, передбачаємо надання всім дітям відповідної підтримки. Розвиваючи практику, спрямовану на поліпшення навчального досвіду для кожної дитини, Заклад врахував, що:

- ефективність навчальної діяльності дітей і ступінь їхнього залучення підвищується, якщо технологія організації заняття передбачає створення сприятливих умов із надання підтримки та є водночас достатньо гнучкою;
- педагоги працюючи з дітьми, заохочують їх до формування дружніх і позитивних стосунків; для цього педагог створює на занятті та в закладі освіти середовище з можливостями для позитивної соціальної взаємодії, яка відбувається природно;
- деякі діти потребують додаткової допомоги в налагодженні стосунків з однолітками. Взаємна підтримка і повага дітей одне до одного, незалежно від сформованих уявлень про статус і рівень здібностей, - важлива передумова набуття соціального досвіду, участі в освітньому процесі для засвоєння знань, умінь і навичок.

Інклюзивне навчання передбачає використання особистісно орієнтованого педагогічного підходу, індивідуалізації освітнього процесу, яке дає змогу залучати до спільної роботи дітей з особливими освітніми потребами разом із ровесниками роботи:

- представлення навчального змісту різними способами;
- подання різних варіантів для демонстрації знань, умінь і навичок, використання різних способів контролю;
- подання різних варіантів для залучення та мотивації
- надання різних рівнів підтримки у запропонованих видах діяльності.

Висновки. При впровадженні інклюзивної освіти та створенні ефективного інклюзивного освітнього середовища на засадах універсального дизайну та розумного пристосування, враховуючи гетерогенність і багатоманітність суб'єктів освітнього процесу в Закладі підтримуються такі правила:

1. Заклад розпочинає розбудову інклюзивної освіти за такими напрямками як освітня політика закладу, організаційна культура, інклюзивна практика.

2. Весь колектив Закладу сповідує принципи та цінності інклюзії. Заклад забезпечує права і доступ усіх дітей до освітньої діяльності. Заклад реалізує якісний освітній процес на гуманістичних засадах, при цьому інтегруючи та розвиваючи дітей з особливими освітніми потребами, фокусуючись на потенційних можливостях та потребах усіх дітей.

3. Заклад приймає і цінує різність людей. Діти з особливими освітніми потребами мають різні здібності, особливості і потреби в освіті, а Заклад проектує і реалізує освітній процес з урахуванням цього розмаїття (гетерогенність, багатоманітність).

4. Заклад залучає в освітній процес усіх дітей, забезпечує гнучкість освітнього процесу та відповідні адаптації до потреб дитини.

5. Інклюзивне навчання проектується та відображається у всіх видах планування закладу освіти.

6. Адміністрація закладу проводить аналіз впровадження інклюзивного навчання, планування, виявляє нові пріоритети та удосконалення діяльності.

7. Заклад транслює перевагу інклюзивного навчання та поширює ефективні практики інклюзії. Заклад та учасники освітнього процесу є прихильниками філософії інклюзії. Впроваджують інклюзивні практики, поширюють цінності інклюзії в суспільстві, організують заходи з залученням батьків та місцевої громади.

8. Заклад освіти створює інклюзивне освітнє середовище (універсальний дизайн освітнього середовища, сукупність чинників: предметних, архітектурних, методичних, дидактичних, емоційних, навчальних програм, послуг тощо які особистісно зорієнтовані на навчання) яке максимально сприяє особистісному зростанню кожної дитини в тому числі дитини з особливими освітніми потребами.

Отже, інклюзивне освітнє середовище є багатоманітним та набуває ознак гетерогенності (неоднаковості) в силу того, що дитячий колектив складається з багатьох гетерогенних груп до яких входять діти з ООП, діти з сімей мігрантів, діти з соціально неблагополучних сімей, діти з поведінковими проблемами, обдаровані діти, діти з нормотиповим розвитком. Діяльність педагогічних працівників в умовах гетерогенності і багатоманітності, полягає в неоднаковості соціальних, психофізичних, економічних, культурних умов життєдіяльності дітей, потребує набуття певних етичних компетенцій таких як: рівність, недискримінація, здатність до ціннісного сприйняття кожної особистості, толерантність тощо. Цінність кожної дитини, гуманізація освітнього процесу, етика турботи, толерантності, рівності, довіри, любові, єдності формує основу інклюзивної корпоративної культури закладу освіти. Тож інклюзивне освітнє середовище – це багатогранний мікс, що включає філософію інклюзії,

інклюзивну корпоративну культуру закладу, освіченість педагогічних фахівців і готовність працювати в інклюзивному Закладі, інклюзивну практику, матеріально-технічну базу, універсальний дизайн закладу освіти, адаптовані/модифіковані освітні програми, навчальні матеріали, багатоманітність, гетерогенність дитячого і педагогічного колективу тощо, взаємопов'язаний структурними складовими які в процесі своєї діяльності трансформують в суспільство ідеї інклюзивної освіти які базуються на гуманістичних підходах до ціннісного сприйняття і важливості кожної особистості, що є додатковим ресурсом для успішного розвитку нової парадигми інклюзивної освіти перехід суспільства на вищий щабель розвитку (інклюзивного суспільства).

Література:

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua>.
2. Горбенко І.В. Як створити інклюзивне середовище в закладі освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/664734>
3. Горбенко І.В. Організуємо інклюзивне навчання: з чого розпочати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/664502>
4. Горбенко І.В. Як у дитячому садку організувати інклюзивний простір: дії директора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naseminar.com.ua/seminar/457-yak-u-dityachomu-sadku-organzuvati-nklyuzivniy-prostr-d-direktora>
5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикєєва О.О., Дятленко Н.М., Софій Н.З., Найда Ю.М. Під заг. ред. Шинкаренка В.І. – К.: Тов. «Видавничий дім «Плеяди». – 2011.
7. Лорман Т. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» / Т. Лорман // Міжнародний журнал цілісної освіти. Том 3, № 2, 2007.
8. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / М.А. Порошенко / - К.: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с.
9. Примірне Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/>

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва сьогодні спрямована на діяльність в умовах особистісно-орієнтованої парадигми освіти, на опанування суб'єктами освітнього процесу комунікативної компетентності. Саме комунікація між учасниками освітнього процесу дає можливість поглиблення емоційно-естетичного досвіду (Т. Строгаль), реалізовувати особистісний потенціал кожного оркестранта, а також вибудовувати спільні завдання, досягати результату, який планує диригент.

Формуванню професійних комунікативних умінь майбутнього вчителя музики присвячено роботи М. Виговської, А. Хмелевої, С. Аржанухіної та О. Нечитайло,

В статті ми розглянемо деякі особливості розвитку комунікативних навичок майбутніх вчителів музики в умовах дистанційної освіти засобами ансамлевого музикування.

Процес професійної підготовки майбутнього вчителя мистецтва включає цикл дисциплін (основний музичний інструмент, методика навчання гри на інструменті, оркестровий клас, цикл музично-теоретичних дисциплін, постановка глосу тощо), спрямованих на всебічне опанування суб'єктами освітнього процесу базовими компетентностями. Зокрема, комунікативні навички, на нашу думку, найкраще розвивати під час спільного музикування (вокального та інструментального) [4;5].

Дамо визначення поняття «комунікативні навички» та «ансамблеве музикування». Комунікативні навички – це здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, розрізняти та передавати інформацію, що базується на формуванні впевненості в собі та розвиває творчі здібності. Розвиток комунікативних навичок є важливою умовою творчого зростання майбутнього вчителя мистецтва, необхідною передумовою роботи з будь-яким колективом (класом, хором, оркестром, ансамблем тощо). Ансамблеве музикування – це колективна форма гри на музичних інструментах, в процесі якої учасники розкривають художній зміст твору за допомогою засобів виконавської виразності [5]. «Бажаних результатів можна досягти, лише спрямовуючи діяльність учасників на розвиток їх сенсорних, рухових, інтелектуальних, вольових, емоційних і мотиваційних сфер. Для цього, крім формування знань і спеціальних умінь, треба вжити заходи із загального розвитку учасників і, перш за все, посилити творчий потенціал усього процесу навчання в ансамблі» [1, с. 215]. Сучасник педагог І. Польська зазначає, що «суть ансамблевого виконання складає процес людських духовних стосунків, особливої психологічної взаємодії людей за допомогою сумісного виконання (інтерпретації) музики» [5, с. 33].

Ансамблеве музикування сприяє невербальній комунікації між учасниками оркестру, сприяє «інтенсивному надбанню студентами педагогічних умінь, шляхом до професійного «дозрівання» молодого фахівця» [Каленик, Журальова С. 33]. Автори зазначають, що «Роль спілкування в ансамблі зростає до рівня духовних, особистісних взаємин. Окрім розвитку професійних умінь і навичок, гра в ансамблі вчить розуміти партнера, прислухатись до нього» [Каленик, Журавльова, С.32]

Дистанційна освіта внесла свої корективи в процес спілкування між студентами та викладачем, а також між учасниками ансамблю. Нові умови репетиційного процесу змушують всіх учасників цього виду діяльності знаходити нові шляхи досягнення ефективного результату. Ансамблеве музикування в умовах дистанційної освіти має свої переваги та недоліки.

До переваг дистанційного ансамблевого музикуванні віднесемо:

- можливість співпрацювати з кращими диригентами близького та далекого зарубіжжя, створення спільних творчих проєктів, участь у віртуальних ансамблях разом зі світовими знаменитостями;
- відсутність потреби у репетиційному залі
- взяти участь у репетиції можна з будь-якого куточка планети, якщо є інтернет мережа
- час, витрачений на дорогу можна спрямувати на заняття, що підвищує ефективність навчання майбутніх вчителів мистецтва;
- можливість слухати в запису настанови керівника, відпрацьовувати свою партію під запис інших учасників;
- можливість брати участь у майстер-класах з відомими оркестровими диригентами тощо.

Окрім переваг, існує ряд недоліків щодо дистанційної освіти для солістів, ансамблістів та оркестрантів. Наприклад:

- відсутність можливості виправляти недоліки та збільшення прокрастинації під час навчання;
- дефекти звуку, які виникають через неякісний інтернет-зв'язок;
- наявність сили волі та вміння організувати свій робочий час визначає і якість виконаної роботи;
- важко розвивати такі якості як робота в команді та дисципліна.

Розвивати комунікативні навички в умовах дистанційної освіти непросто. Робота з оркестром та ансамблем в такому форматі вимагає акумулювання спільних зусиль диригента та оркестрантів. Однак така форма роботи (ансамблеве музикування в онлайн-форматі) може суттєво збагатити музичний досвід майбутнього вчителя музичного мистецтва, посприяти розвитку його комунікативних навичок та вмінню в складній ситуації максимально проявити свої музичні таланти.

Література:

1. Андрущенко І. Д. Педагогічні принципи і методи виховання естетичної культури учасників ансамблю ложкарів / І. Д. Андрущенко // Проблеми мистецької освіти: Збірник науково-методичних статей. Вип. 3. / Відп. ред О. Я. Ростовський. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 315 с.

2. Каленик І.В., Журавльова Н.І. Підготовка майбутніх учителів музики до навичок ансамблевого виконання в курсі «Концертмейстерський клас» (фортепіано) /І.В. Каленик, Н.І.Журавльова // Актуальні питання мистецької педагогіки, випуск 5, 2016. – С. 29 – 34.
3. Польская И. И. Камерный ансамбль: история, теория, эстетика: [монография] / И. И. Польская. – Харьков.: ХДАК, 2001. – 396 с.
4. Скрипниченко В.І. Специфіка інструментальної підготовки майбутніх учителів музики / В.І. Скрипниченко // Наукові записки. Збірка наукових праць НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія «Педагогічні та історичні науки». – Вип. 119. – К.: НПУ, 2014. – С. 109 - 113.
5. Скрипниченко В.І. Технологізація процесу підготовки студентів інститутів мистецтв педагогічних університетів до продуктивної роботи зі школярами // Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту імені В.О.Сухомлинського: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». /В.І.Скрипниченко. – Вип. 1.44 (102). – Миколаїв, 2014. – С. 132 - 137

Павлюк Ю. М.

аспірантка

НПУ імені М.П.Драгоманова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ ТЕХНІКИ СКРИПАЛЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна соціокультурна ситуація в країні сприяє появі нових методик та технологій навчання гри на музичних інструментах суб'єктів освітнього процесу різних рівнів. Зокрема, нові підходи активно впроваджуються в закладах вищої освіти (далі - ЗВО). Наявність значної конкуренції між закладами мистецького профілю стимулює викладачів шукати ефективні прийоми та методи оптимізації формування виконавської техніки скрипалів. У статті розглянемо сучасні можливості оптимізації техніки скрипалів, які активно впроваджуються в закладах сучасної мистецької освіти.

Під час тривалих занять, які є необхідною передумовою формування виконавської техніки у студентів-скрипалів можуть виникати біль у м'язах або «переграні руки». Це завжди неприємно як для концертуючих-музикантів так і для студентів ЗВО мистецького профілю, а іноді навіть може призвести до непрацездатності в музичній сфері. Через ці проблеми музиканти звертаються до лікарів. Але знайти справжнього спеціаліста, який володіє всіма нюансами таких професійних захворювань, непросто. Іноді лікувальні процедури можуть допомогти полегшити симптоми, але повернення до активної діяльності, найчастіше, супроводжується поверненням больових відчуттів.

Клінічні прояви травм перенапруги у музикантів (Тендовагініти, тунельні синдроми та ін.) не мають істотних відмінностей від подібних станів у спортсменів або робітників. В монографії «Musculoskeletal and Associated Conditions in the Instrumental Musician »2020 року, написаної фахівцями Медичного коледжу Морсани при Університеті Південної Флориди (США)

наводиться дуже зручна для практики класифікація загальноклінічних проявів СП у музикантів, яка виділяє 5 ступенів тяжкості (або стадій розвитку).

I ступінь — біль локальна і з'являється тільки під час гри на інструменті; II ступінь — біль відзначається в кількох зонах; III ступінь — біль присутній під час гри і зберігається тривалий проміжок часу після припинення виконання, крім того відзначаються ті чи інші порушення координації рухів в ураженій кінцівці; IV ступінь — до вище перелічених симптомів додається посилення болю в повсякденному житті при побутових фізичних навантаженнях, у відповідь на холод чи інші фізичні дії; V ступінь - біль присутній постійно і супроводжується порушеннями чутливості і рухової активності в ураженій кінцівці.

Оскільки в навчальних закладах немає дисципліни, яка могла б пояснити причини професійних захворювань, а інтерес до наукових досліджень за цією тематикою виникає тоді, коли проблема вже існує, ми вирішили акцентувати увагу на цьому питанні. Для дослідження даної теми була використана література присвячена профілактиці та лікуванню професійних захворювань музикантів (ПЗМ). Особливу увагу потрібно приділити дослідженням Б. Потеряєва, А. Гвоздева, В. Безруцького та М. Березуцької, В. Гутерман, А. Шмідт-Шкловської.

Сучасні викладачі струнних інструментів вважають що з причинами «скутості» кожен студент може впоратись самостійно, і не приділяють цьому уваги. Але важкі випадки професійних захворювань, які можуть зустрічатися навіть у класах відомих професорів, часто замовчують. В таких випадках студенти часто або покидають ЗВО та музику, або з розбитими надіями і хворими руками завершують навчання.

За дослідженнями В. Березуцького та М. Березуцької, основною причиною ПЗМ є фізіологічно несприятлива поза музиканта-виконавця. Вчені з Університету Прикладних наук Оснабрюке в Німеччині вивчали вплив пози музикантів-струнників на розвиток м'язовоскелетних захворювань у музикантів [3, С. 43]. Вони переконливо довели, що основним провокуючим фактором травм перенапруги у скрипалів є саме асиметрична ігрова постава і пов'язана з нею м'язова активність. [3, С.43-44]. Вчені зосередили свої дослідження на з'ясуванні принципів відмінностей між виконавцями з розвиненим синдромом перенапруження (СП) і без таких. З'ясувалося, що це – виконавська техніка, яка і визначає позу виконавця і розподіл навантаження на м'язово-сухожилльні групи [3].

Дослідники встановили, що спочатку високий ергономічний ризик мав місце у 92 % виконавців, також був виявлений сильний прямий зв'язок між рівнем ергономічного ризику (несприятливі пози при виконанні музики, перенавантажуючі окремі м'язово-суглобові групи) і частотою розвитку синдрому перенапруження у музикантів (92 %). Ступінь ергономічного ризику знаходиться в зворотній залежності від рівня виконавської техніки музиканта (тобто від його професійної майстерності) [6].

Міждисциплінарний підхід в даному дослідженні дозволив розкрити кілька важливих аспектів патогенезу СП у музикантів. Виявилось, що у 95,2 % музикантів з СП виконавська техніка яких була визнана недосконалою як

педагогами-музикантами (з точки зору музичної майстерності), так і лікарями (профпатологами і реабілітологами) з точки зору ергономіки. У решті 7,8 % музикантів з СП виконавська техніка була визнана бездоганною усіма експертами. Однак у цих музикантів були виявлені схильність до розвитку СП особливо опорно-рухової системи в вигляді низької сили м'язів і відхилень обсягу рухів в суглобах. Таким чином, занадто «Затиснутий» або занадто «розмашистий» руховий стереотип негативно позначається як на якості звучання, так і на його здоров'ї [3].

Другою причиною професійних захворювань музикантів є навчальні плани консерваторій. У всьому світі досі не викладають дисциплін, що забезпечують майбутніх музикантів знаннями, необхідними для збереження здоров'я в умовах професії. Міждисциплінарна команда австралійських фахівців встановила, що більш висока частота СП у студентів пов'язана не стільки з інтенсивною виконавською практикою в період освоєння професії, скільки з дефіцитом знань про профілактику професійних захворювань рук музикантів. [3]. Команда австралійських вчених у 2019 році, опублікувала результати масштабного системного аналізу (160 досліджень, кілька тисяч музикантів). Встановлено, що поширеність СП серед музикантів-професіоналів досягає 68 %, а серед студентів-музикантів – 86 %. Був виявлений низький рівень знань про ергономіку виконавської техніки, як у студентів, так і у педагогів, і зроблено висновок про необхідність реорганізації системи навчання музикантів-інструменталістів. В якості найважливішої умови такої реорганізації передбачено введення в навчальну програму дисципліни, забезпечує санітарну освіту студентів в питаннях професійного здоров'я.

Третьою причиною за В. Гутерман є ізольовані рухи та багатогодинні тренування без перерви. Виконуючи будь яку просту дію, тим чи іншим задіюється цілий механізм м'язів. Це допомагає кращому контролю рухів та точним діям. Використовуючи обмежений резерв м'язів, відбувається надмірне напруження в певних частинах і при багаторазовому повторенні, цей стан посилюється, що може призвести до важких захворювань або «переграних рук». Щоб уникнути зайвої перенапруги Б. Потеряєв вважає доцільним використовувати методику гри без інструменту (ідеомоторна підготовка) з метою зменшення фізичних перевантажень і збільшення уваги до змістовної і емоційно-образної сторони виконання. [2]

Відомо, що при правильній організації музичної діяльності ідеомоторні тренування зберігають техніку складних вправ після перерви в заняттях, загальну працездатність, істотно підвищують «м'язову витривалість» та сприяють кращій регуляції емоційних станів. «Ідеомоторне тренування усуває зайві, мимовільні, неконтрольовані рухи або дезорієнтацію, яка буває особливо важлива там, де тимчасово не можна здійснити реальні тренування відповідних складних рухів. В. Петрушин зазначає, що точність виконання ігрових рухів безпосередньо пов'язана з точністю і ясністю програм цих рухів у свідомості музиканта, і акцентує увагу на дотриманні ряду умов при використанні ідеомоторних образів. Ясне та обдумане розуміння задачі допомагає виконавцю за менший проміжок

часу зробити програму набагато швидше та більш усвідомлено уникаючи надмірної фізичної праці.

Вченими виявлено важливе явище, якщо руки музиканта хворі, то виявляється ураженням і його виконавський слух. Одужання ж починається з моменту, коли затиснутий м'яз «пробуджується до життя». При цьому музикант починає чути всі відтінки виконання. [2, С. 79-80]

Головною причиною виникнення професійних захворювань рук музикантів А. Шмідт-Шкловська, як і В. Гутерман бачила в погрішності виховання виконавця. Прихована напруга при видобуванні звуку, якщо педагог вчасно не зверне на неї уваги, може увійти в звичку, стати основою неправильного прийому гри. З іншого боку, трапляється, що сам педагог не завжди розуміє деякі природні прийоми учня, який підсвідомо пристосовується до інструменту...» [4, с. 13] А. Шмідт-Шкловська — піаністка і музичний педагог, учениця Ф. Блуменфельда, автор оригінальної методики лікування професійних захворювань піаністів, розробила велику кількість вправ, призначених для приведення в робочий стан всього організму і особливо рук. Вона була переконана, що педагог зуміє самостійно вибрати із запропонованого комплекс саме тих вправ, які допоможуть відновити форму конкретного учня. На противагу фахівцям, які перебільшують роль розслаблення, вона виступає за оптимальний «пружний, активний тонус м'язів» [4, с. 14].

Останньою причиною виникнення ПЗМ за А. Гвоздевим є уникнення використання інерційних пружних властивостей струн, волосу смичка, пружини його тростини, які проявляють себе переважно в діях правої руки (звуковидобування, штрихова техніка) [1]. М'язи не повинні перебувати в постійній нарузі, вони мають чергувати стан активності і пасивності. Отже, стратегічна задача пасивних сил заключається в тому, щоб гармонізувати рух, повідомляти йому ряд найцінніших властивостей (легкості, рухливості, еластичності), які іншими засобами недоступні. Помітно спрощуючи і раціоналізуючи всі рухові процеси, вони покращують якість високотехнологічної координації, як між окремими частинами кожної з рук, так і між лівою і правою сторонами ігрового апарату скрипаля. Крім того, «природні» сили покликані розвивати до можливої межі природність професійних навичок, керованості ним, співставні з аналогічними якостями повсякденних дій. [1]

Отже, на основі даних матеріалів можемо виділити 4 основні аспекти ПЗМ: 1) фізіологічно несприятлива поза музиканта-виконавця; 2) недостатня проінформованість студентів ЗВО на рахунок профілактики ПЗМ; 3) ізольовані рухи та багатогодинні тренування без перерви; 4) уникнення використання інерційних пружних властивостей інструменту (струн, волосу смичка, пружини його тростини).

Професійні захворювання музикантів є важливою проблемою в музичній сфері. Невчасна профілактика даних захворювань може спричинити больові відчуття або іноді навіть стати завершенням кар'єри музиканта. Для вирішення даної проблеми потрібен комплексний підхід, а саме спільна робота студента, викладача і лікаря.

Література:

1. Гвоздев, А. В. Об игровом движении скрипача / А. В. Гвоздев // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – Самара: Изд-во Самарского научного центра РАН, 2012. – Т. 14, № 2 (3). – С. 811 – 817;
2. Потеряев Б. П. «К вопросу о предупреждении и преодолении профессиональных заболеваний рук музыкантов». Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. 2010 / 3 (23) С. 79 - 80;
3. Березуцкий, В.И. та Березуцкая, М.С. (2020) «Переигранная рука» или синдромы перенапряжения у музыкантов. Часть I : этиопатогенез, диагностика. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник української медичної стоматологічної академії, 5. С. 41 - 49;
4. Шмидт-Шкловская, А. А. О воспитании пианистических навыков / А.А. Шмидт-Шкловская. – Л.: Музыка, 1971. – 71 с.
5. Narducci D. M. Musculoskeletal and Associated Conditions in the Instrumental Musician Perspectives in Performing Arts Medicine Practice / editor Nicosia S. Springer: Cham, 2020. P. 197–239. doi.org/10.1007/978-3-030-37480-8_13
6. Ozdemir F., Tutus N., Akgun S. O. & Kilcik M. H. Evaluation of work-related musculoskeletal disorders and ergonomic risk levels among instrumentalist musicians Age. 2019. Vol. 25, P. 4–17. doi: 10.5455/annalsmedres.2019.08.454»

Поліхун Н.І.

к.п.н., с.н.с., провідний науковий співробітник
Національного центру «МАН України»

Постова К. Г.

к.психолог.н., науковий співробітник
Національного центру «МАН України»

**ОСВІТНІ ПРОГРАМИ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ НАУКОВОГО
СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ**

Стратегічна проблема підготовки фахівців для майбутнього, формування навичок дослідництва, конструювання винахідництва має стати обов'язковою складовою на різних етапах шкільного навчання. Не випадково більшість програм підтримки і розвитку обдарованості пов'язані із залученням учнівської молоді до дослідницького пошуку, інженерного дизайну, соціальних проєктів, винахідництва, підприємництва, що поряд з усім, сприяє ранньому професійному самовизначенню, готовності здобувачів освіти до усвідомленого вибору майбутньої професії тощо. Саме тому проблема наукової освіти з раннього віку наразі актуалізується світовою освітянською спільнотою.

Важливими компонентами інноваційного освітнього середовища, де реалізується наукова освіта є: інтегровані навчальні програми, які об'єднують декілька галузей знань (програми STEM/STEAM-освіти тощо); міждисциплінарні засади навчання, які спрямовані на вирішення реальних практичних завдань, акцент на робиться на проєктній, командній та груповій роботі учнів;

домінантними організаційними формами є проекти, інтегровані уроки, квести, кейси, екскурсії, тематичні дні, конкурси, наукові виставки, фестивалі інженерних проектів, хакатони тощо; сучасні засоби навчання, серед яких навчальні роботи-конструктори, які дають змогу в ігровій формі ознайомитися з основами робототехніки, електроніки, механіки, програмування, висувати власні ідеї, створювати складні конструкції, цифрові вимірjuвальні комплекси, мікропроцесори та засоби програмування, мережеві та дистанційні інструменти співпраці та ведення проектів; залучення ресурсів і співпраця між шкільними колективами і зовнішніми учасниками: закладами вищої освіти, академічними науковими установами, науково-дослідними лабораторіями, музеями, природничими центрами, підприємствами, бізнес-структурами, громадськими та іншими організаціями; активна взаємодія з батьками; спеціальні середовища навчання з використанням ІКТ, онтологічні кабінети, віртуальні STEM-лабораторії, музеї науки тощо [8].

Варто зазначити, що з початку ХХІ ст. стрімко зростає популярність залучення дітей та учнівської молоді до участі в різноманітних навчально-розвивальних програмах наукового спрямування, які в різних країнах світу реалізуються на законодавчому рівні, або як приватні освітні ініціативи, програми при університетах, наукових установах, наукових центрах, лабораторіях та ін.. Означені програми створюються із залученням експертів, враховують актуальні соціальні виклики та переслідують такі основні завдання: формування і вдосконалення навичок самостійної роботи; здобуття дослідницьких, конструкторських вмінь; розвиток міждисциплінарного мислення; набуття досвіду спільної роботи; ознайомлення з рольовими моделями спілкування із творчими, мотивованими, висококваліфікованими фахівцями; надання можливостей спілкування з викладачами, вченими, спеціалістами різних галузей знань, здібними, мотивованими однолітками; надання допомоги у виборі подальшого професійного шляху.

Протягом останніх років в Україні сформована нормативно-правова база, яка дозволяє розгорнути цілеспрямовану роботу з обдарованими дітьми в закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування, залучивши їх до вирішення навчальних практичних завдань, об'єднуючи творчість, дослідницьку та інноваційну діяльність і створюючи горизонтальні зв'язки між галузями знань, суспільством і навколишнім світом [1, 2, 3, 5, 6]. Цілеспрямований аналіз законодавчої бази надав можливість структурно представити перелік закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування (СОНС), відповідно до кожного з них основні профілі і спеціалізації СОНС, особливості та умови здобуття СОНС, типи і види освітніх програм які передбачають досягнення учнями результатів навчання, визначених державними стандартами (освітня програма спеціалізованої освіти наукового спрямування початкового рівня – раннього виявлення і загального розвитку індивідуальних здібностей; основного рівня (розвиток стійких інтересів здобувачів базової середньої освіти до дослідницької, конструкторської, винахідницької діяльності); вищого рівня (професійного спрямування для обдарованих здобувачів освіти); спеціальна освітня програма наукової освіти для

дітей з особливими освітніми потребами) й відповідні види навчальних програм (модельні навчальні програми; коротко тривалі; середньо тривалі, довготривалі).

В результаті проведеного нами дослідження встановлено, що освітня програма спеціалізованої освіти наукового спрямування (СОНС) – це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом спеціалізованої освіти наукового спрямування для досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування результатів навчання. Освітня програма СОНС може бути розроблена на основі відповідної типової освітньої програми або освітніх програм, розроблених суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджена центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти відповідно до вимог чинного законодавства [4, 7].

Варто зазначити, що розроблення освітніх програм наукового спрямування передбачають інтеграцію формальної та неформальної освіти й відповідну взаємодію між педагогами, фахівцями, науковцями різних напрямів, представниками адміністрації закладів формальної та неформальної освіти, державних і приватних структур, які зацікавлені у фаховій підтримці спеціалізованої наукової освіти. Освітня програма спеціалізованої освіти наукового спрямування передбачає *міждисциплінарну інтеграцію* (синтез знань широкого кола наук і мистецтв) на основі *компетентнісного підходу*, максимальну орієнтацію на *творчий початок* у дослідницькій діяльності, отримання учнями власного досвіду соціальної активності, практичної реалізації соціально-значущих проектів; *професійну* спрямованість (відтворення елементів реальної професійної діяльності, формування навичок для кар'єри ХХІ ст.), *практико орієнтованість* (обираються для досліджень практичні проблеми з життя, долучаються артефакти, мистецькі твори, експонати, зразки, робочі моделі, пристрої тощо); *міждисциплінарний зміст*, що розбудовується на основі соціально значимих наскрізних змістових ліній (екологічна безпека та сталий розвиток, зміна клімату та її екологічні, соціальні й економічні наслідки, громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, підприємливість і фінансова грамотність тощо) [9, 10].

Отже, створення і впровадження в освітню практику програм наукової освіти сприяють вирішенню основних завдань Нової української школи, надають реальні можливості комплементарного об'єднання формальної й неформальної освіти; міждисциплінарної інтеграції, залучення до освітнього процесу всіх небайдужих суб'єктів громадського виміру; налагодження зв'язків між наукою, промисловістю, бізнесом та освітою.

Література:

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 7 лют. 2019: (офіц. текст) – Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2019. – 136 с.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – редакція від 01.08.2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX?fbclid=IwAR3HPX7nGuTO1v2MGtHJ1p0zWxrQUiuf7N07Ir3-KCwI-Ed2fpo9nbDPwRY#Text>.

3. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text>.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування» від 16.10.2019 № 1303 [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-spryamuvannya>.
5. Постанова кабінету міністрів України від 22 травня 2019 р. № 438 «Про затвердження Положення про науковий лицей та науковий лицей-інтернат» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2019-п?lang=en#Text>.
6. Розпорядження кабінету міністрів України 5 серпня 2020 р. № 960-р «Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)» [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-р#Text>.
7. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
8. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н.І. Поліхун, К.Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. – 80 с.
9. Iryna Slipukhina, Nataliia Polikhun, Ihor Chernetskiy Principles of Implementation of Specialized Science-Oriented Education in Ukraine Theory and Practice of Science Education Vol.1 Issue 1, 2019 – P. 30 - 39.
10. Постова К. Г. Методичні основи створення спеціальних освітніх програм наукового спрямування за сприяння природничих музеїв Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Київ — Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019.— С. 153 - 156.

Прокопська А.

магістрантка

НПУ імені М.П.Драгоманова

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ З ДОПОМОГОЮ ТЕХНІК МОВНОЇ КРЕАТИВНОСТІ

Сучасне життя підростаючого покоління цікаве та динамічне. Учні молодших класів сьогодні мають доступ до різноманітних гаджетів (телефонів, смартфонів, планшетів, ноутбуків) та часто користуються ним ще до того, як навчаться читати та писати. Молодші школярі вміють надсилати голосові

повідомлення, передати картинки, фото, записати відео. З одного боку, такі способи комунікації розвивають молодших школярів та дають можливість спілкуватись між собою та з дорослими, застосовуючи різні способи передачі інформації. Проте з іншого боку, саме через таке різноманіття способів передачі інформації молодші школярі мають недостатній словниковий запас для передачі текстових повідомлень та вербалізації власних меседжів.

Ускладнюється проблема розширення словникового запасу молодших школярів з інтелектуальними порушеннями (далі - ІП). На відміну від відносно здорових дітей, молодші школярі з ІП мають порушення першої сходинки пізнання - сприйняття, недостатньо сформований рівень мисленневих операцій, мають слабку пам'ять, нестійку увагу.

Емоційно-вольова сфера молодших школярів з ІП характеризується нестійкістю, неадекватністю емоцій. Школярі шукають легких шляхів вирішення проблеми, таких, де не потрібно демонструвати вольові якості характеру.

Учні молодших класів з ІП можуть навчатись та розвиватись, а тенденції розвитку таких дітей та ж самі, що й у відносно здорових однолітків. Саме тому своєчасна правильна організація виховання, ранній початок навчання можуть сприяти корекції та попередженню відхилень молодших школярів з ІП.

Загалом, причини збідненого словникового запасу у дітей з ІП можуть виникати через мовленнєві порушення, які, в свою чергу, можуть мати внутрішні та зовнішні причини. Коротко зупинимось на них. Зовнішніми причинами мовленнєвих порушень можуть бути: фізіологічні та соціальні фактори, які впливали на дитину в перші роки життя (побічні дії медикаментозного лікування, ускладнення після інфекційних хвороб, травми голови, фізіологічні та психічні хвороби та їх ускладнення, дефектність мовлення оточення тощо). До внутрішніх причин відносять фізіологічні чинники, які вплинули на плід в утробі матері, травми під час пологів та в перший рік життя (захворювання матері під час вагітності, шкідливі звички батьків, психічні перевантаження вагітної тощо).

У статті пропонуємо розглянути дієві техніки мовної креативності, адаптовані нами до роботи з молодшими школярами з ІП на уроках та під час індивідуальних занять.

Молодші школярі з ІП мають збіднене мовлення, а запас слів характеризується примітивністю, містить повтори, типові звороти тощо. Молодші школярі з ІП повільно засвоюють навчальний матеріал, а запам'ятовування нових слів викликає серйозний спротив [3]. Проблеми з вербальною пам'яттю молодших школярів частково можна вирішувати, застосовуючи інноваційні методики навчання. До них належать техніки мовної креативності, які будуть описані в нашій статті.

У молодших школярів з ІП часто зустрічаються і порушення мовлення, які, в свою чергу, можуть бути первинними (алалія, дитяча афазія тощо) та вторинними (при порушеннях зору, слуху, інтелекту).

Варто зауважити, що мовлення школярів поділяють на експресивне та імпресивне, кожне з них потребує розвитку і має свої особливості.

Імпресивне мовлення (мовлення «про себе») – внутрішнє мовлення, яке передбачає підготовку до процесу висловлювання власної думки, планування

речення, створення мовленнєвої конструкції «в голові». До імпресивного мовлення належать так звані «внутрішні діалоги», які є показником розвитку критичного мислення та здатності аналізувати явища навколишньої дійсності, формувати власне ставлення до того, що відбувається, здатності до рефлексії. В ситуаціях, коли молодший школяр взагалі не може говорити (т.зв. «немовленнєві діти»), К. Зелінська-Любченко зазначає: «Формування зв'язного мовлення допомагає закріпленню отриманих раніше навичок, розвитку розуміння мовлення, граматичної складової частини мовлення. Головне завдання – навчити дитину допомагати собі у важких ситуаціях жестами, кроками, стрибками, ударами» [2; С. 172].

Експресивне мовлення (зовнішнє, власне, те, що людина виголошує) - це вербальне вираження думок, почуттів та переживань учня, вміння виголосити фразу або речення. Експресивне мовлення може бути монологічним або ж діалогічним, що, в свою чергу, є результатом певних мисленнєвих операцій, не завжди однаково доступними дітям з ІІІ [1; 3]. Як зазначає сучасний науковець Н. Кравець, «в учнів з інтелектуальними порушеннями недоліки мислення проявляються насамперед у недорозвитку його евристичного начала, зокрема, їм недоступне виконання навіть простих проблемних завдань» [4; С. 91]. Цю проблему можна вирішувати через поєднання жестів та слів, що дозволяє одночасно впливати на обидві півкулі головного мозку.

Підтвердження цієї думки знаходимо у К.Зелінської-Любченко, яка зазначає: «Одночасно із вдосконаленням мовних можливостей ускладнюються і примножуються рухи руки, переходячи від активності плечового і ліктьового суглобів до дрібної моторики пальців. Поступова модифікація природної голосової реакції в мовленнєві звуки, склади, слова допомагає вибудовувати граматично вірне розгорнуте мовлення» [2; С. 171].

Мовна креативність – це напрям арт-терапії, під яким розуміємо здатність за мінімальний час знаходити максимально точні та ефективні мовленнєві засоби для результативного спілкування з людиною будь-якого віку, інтелектуального рівня, матеріального та соціального статусу [5; С. 11].

На нашу думку, молодші школярі з ІІІ можуть активно використовувати наступні техніки (у супроводі корекційного педагога):

Техніка «15 слів». Техніка виконується в парах і передбачає роботу зі словами на задану тему. Педагог пропонує учню назвати 15 слів на певну літеру (15 слів – предметів, що його оточують, можна зробити темою кольори, їжу, емоції тощо). Педагог пояснює учню, що час обмежений і потрібно якнайшвидше назвати 15 слів на задану тему. Якщо пауза між словами, які називає учень занадто довга, він може разом з педагогом виконувати нескладні фізичні вправи (плескати в долоні, присідати, перебирати пальчиками дрібні предмети тощо), доки не згадає наступне слово. При повторенні техніки протягом тижня або двох відчувається прогрес. Техніка стимулює збагачення словникового запасу, додає віру в себе, покращує навички комунікації.

Техніка «Слово-жест-слово» передбачає роботу з двома різними темами, до яких підбираються слова та жестів, якими вони можуть супроводжуватись. Наприклад, педагог обирає для роботи дві теми: «одяг» та «їжа». Далі фахівець

пропонує учневі назвати щось із предметів одягу, повторити за ним жест і тоді назвати слово з теми «їжа». Наприклад, «сорочка – (руки догори) - огірок». Спочатку учень відтворює такі «трійки з допомогою педагога, пізніше – вчиться робити це самостійно.

Техніка «Іменник-прикметник-дієслово» передбачає виголошення різних частин мови за обмежений час. Педагог фіксує, скільки іменників учень називає за одну хвилину, потім повторює вправу з прикметниками та дієсловами. Іменники є показником вміння учня мислити «базовими» категоріями, висловлювати власні думки; прикметники – вміння висловлювати емоцій та почуття; дієслова – діяти, досягати результатів [5].

Техніки мовної креативності в поєднанні з невербальними засобами спілкування дають змогу покращити якість життя учнів молодших класів з ПП: збагатити словниковий запас, налагодити комунікацію з дорослими та однолітками, підвищити рівень інтелекту, поліпшити пам'ять.

Література:

1. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. / Укл. Л.О. Прядко, О.О. Фурман / Методичний посібник. – Суми : РВВ СОІППО. – 2015. – 114 с.
2. Зелінська-Любченко, К. О. Теоретичні засади формування експресивного мовлення у безмовленнєвих дітей / К. О. Зелінська-Любченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – Вип. 60, т. 1. – С. 170 - 173.
3. Кравець Н.П. Літературні ігри і виховання розумово відсталих учнів як активних читачів. Ministry of Education and Science of Ukraine National ... 2015. С.155 – 173.
4. Кравець Н.П., Бондар Н.В. Розвиток мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями в руслі концепції «нова українська школа». Редакційна колегія, 91. 2020.
5. Тарарина Е. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Днепропетровск: Середняк Т.К., 2014. – 160 с.

Пятковська О.

магістрантка

НПУ імені М.П.Драгоманова

КОРЕКЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

Однією з суттєвих характеристик особистості молодшого школяра з інтелектуальними порушеннями є незрілість його емоційної сфери. Відповідно, у таких школярів відчутно виражені первинні зміни в емоційній сфері, що сприяють психопатологічному формуванню характеру, його негайних рис, що різко ускладнює моральне виховання та корекцію психічних дефектів.

Проблеми морального виховання особистості з порушеннями у розвитку висвітлювали у своїх дослідженнях психологи та педагоги А. Белкін, І. Бгажнікова, О. Винникова, Л. Виготський, Г. Карпова та інші. Зокрема, питання морального виховання молодших школярів досліджували О. Безверхий, Н. Білоусова, О. Гордійчук, О. Гудима, Н. Лещенко, О. Чорна, Н. Шагай.

Інтелектуальні порушення у молодших школярів – це група синдромів органічної природи, що проявляються вираженням загальним психічним недорозвитком з переважною недостатністю інтелектуальних здібностей [5]

Інтелектуальні порушення часто стають головним джерелом труднощів у взаємостосунках між людьми. Такі порушення в молодшому шкільному віці є однією з найбільш гострих проблем, які постають перед педагогами, психологами, батьками, усіма об'єктами освітнього процесу. Важливою умовою корекції інтелектуальних порушень молодших школярів є формування педдагогом позитивного ставлення до навчання, створення сприятливої атмосфери на уроках, налагодження особистісного контакту з учнями.

Одним із ефективних способів корекції інтелектуальних порушень молодших школярів є казкотерапія.

Казкотерапія – це метод, який застосовує форму для інтеграції особистості, розвиває творчі здібності, розширює свідомість, є засобом удосконалення взаємодії з оточуючим світом. Відомі психологи (Е. Фром, Е. Берн, Е. Гарднер, Т. Зінкевич-Євстігнеєва, І. Данилюк, О. Тригуб), педагоги (О. Казачінер, І. Садова, О. Філь, О. Федій та інші) активно застосовують казкотерапію в роботі зі здоровими учнями та учнями з особливими потребами.

На програму Т. Зінкевич-Євстігнеєвої [2] звертала увагу усвоїй статті І. Садова. Звернімось і ми до цієї праці. Варто зауважити, що Т. Зінкевич-Євстігнеєва виокремлює 5 видів казок: художні, дидактичні, психокорекційні, психотерапевтичні, медитативні [2].

Зміст казкотерапевтичної роботи з молодшими школярами ґрунтується на наступних *принципах*: сугестивному, наочності, доступності, зв'язку навчання з життям.

Сугестивний принцип – передбачає вплив на емоції, що дозволяє сформувати надзапам'ятовування (через емоційне навіювання в стані неспання). Цей принцип є частиною сугестопедичного навчання, що позитивно впливає на здоров'я учнів та учителів. В основі сугестивного принципу лежить ефект релаксу під час навчання, що дозволяє створити сприятливий емоційний фон для навчання молодших школярів з особливими потребами.

Принцип наочності дозволяє залучати до процесу навчання різні органи чуття, тобто впливати на молодшого школяра через різні модальності (зорову, слухову, кінестетичну). Залучаючи під час навчання моторні, кінестетичні, зорові та слухові відчуття, молодші школярі з інтелектуальними порушеннями мають можливість знайомитись з різноманітними життєвими явищами (в символічному або ж натуральному вигляді).

Принцип доступності передбачає врахування особливостей розвитку учнів, їх можливостей, грамотного підбору доступного матеріалу, організація робочого часу та місця таким чином, щоб молодші школярі уникали перенавантажень

(фізичних, моральних, інтелектуальних тощо). Поступове збільшення труднощів дає змогу керувати процесом усвідомлення пройденого матеріалу та враховувати емоційно-вольові й фізичні можливості учнів під час навчання.

Принцип зв'язку навчання з життям дозволяє застосування життєвого досвіду учнів на уроках та заняттях, а також моделювання ситуацій з життя, де саме можуть знадобитись набуті знання та уміння. Цей принцип передбачає розкриття практичного значення набутих знань та їх закріплення через дії.

Таким чином, обрані нами принципи розкривають особливості авчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Впроваджувати ці принципи в роботу можуть корекційні педагоги, вчителі, психологи, батьки. На нашу думку, цікавим та дієвим методом роботи з молодшими школярами, який дозволяє залучити всі перераховані принципи, є казкотерапія.

Казкотерапія належить до здоров'язберігаючих технологій, є ефективним психотерапевтичним та розвиваючим засобом в роботі з дітьми, що мають інтелектуальні порушення.

Розглянемо форми і методи роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями засобами казкотерапії:

- аналіз казки;
- розповідь (переказ) казки або її елементів;
- переписування казок;
- інсценування казки;
- програвання казки на музичних інструментах (казкотерапія в поєднанні з музичною терапією);
- малювання казки з подальшим обговоренням сюжетних ліній.

Поєднувати роботу над казкою можна з рольовим програванням ситуацій, пантомімою, розігруванням пластиних етюдів, музичною інсценізацією тощо.

Програвання казки одразу під час її зачитування дає змогу розвивати розвивати сприйняття, увагу, сприяє тісній взаємодії в групі, закріплення розуміння казкових образів через пластику рухів.

Як зазначає Н. Кравець, «для дітей з інтелектуальними порушеннями характерна відсутність потреби в говорінні – мотивації мовлення, яка у них спонтанно не розвивається, тому вони зі значними труднощами переходять з позиції слухача на позицію мовця, оскільки не виявляють зацікавленості в отриманні інформації» [3, С.65]. Саме тому поєднання проговорювання казки з програванням, інсценізацією, переписуванням частини казки дає позитивний ефект: учні з цікавістю застосовують нові форми роботи, а корекційний педагог має змогу відслідковувати, які зміни відбуваються з учнями в процесі такої взаємодії. Наприклад, під час програвання та проспівування діалогів казки можна звернути увагу на емоційний стан школяра, відмітити, що його зацікавило, на що учень звернув увагу. Поява інтересу до вивчення казки – перший крок до опанування важливими навичками (читання, переказ, інсценізація тощо).

Застосування казкотерапії в роботі з молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями сприяє розвитку зв'язного мовлення, активізації та збагаченню словникового запасу, накопиченню соціального досвіду, формуванню цілепрямованої діяльності, підвищенню стресостійкості та уваги

дитини. Слухаючи казку, школярі поринають в чарівний світ, повний пригод та таємниць. Все це сприяє формуванню емпатії, розвитку уяви, мислення та пам'яті.

Казкотерапія – дієвий інноваційний метод, ефективність якого щоразу доводять фахівці під час практичних занять з учнями молодшого шкільного віку.

Література:

1. Березка С. В. Аналіз ефективності застосування арт-терапевтичних методів для психокорекції дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2018. № 3. С. 202 - 207.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Проективная диагностика в сказкотерапии / Т. Зинкевич-Евстигнеева, Е. Тихонова.- СПб. : Речь, 2003. – 316 с.
3. Кравець Н.П. Підготовка майбутніх корекційних педагогів до застосування інноваційних технологій навчання на уроках української літератури / Н.П. Кравець // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів : матеріали III Міжнародної інтернет-конференції, 24 жовтня 2019 р. / відп. ред. В. В. Макаручук. - Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2019. - С. 64 - 66.
4. Кравець Н. П. Сторітеллінг на уроках літератури з метою творчого розвитку підлітків з порушеннями інтелекту. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 3 жовтня 2018 р.). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 241 - 245.
5. Петрова В.Г., Белякова И.В. Психология умственно-отсталых школьников: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. – М.: Академия, 2002 – 160 с.
6. Kravets N. P. Literary games and perception of mentally retarded pupils as active readers / N. P. Kravets // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 155 – 173.

Семененко М. О.

викладач образотворчого мистецтва,

спеціаліст вищої категорії, старший викладач

КУ «Пологівська районна дитяча школа мистецтв»

ТРУДНОЩІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Проблема: Труднощі соціалізації обдарованих дітей, їх взаємодія зі шкільним колективом, визначення комфортних умов для подальшого розвитку здібностей.

Актуальність питання: більшість обдарованих дітей не знаходять взаєморозуміння серед однолітків і педагогів в силу своєї «нестандартності». Їхнє світосприйняття і сприйняття самих себе в навколишньому середовищі різке

відрізняється від загальноприйнятого внаслідок чого такі діти знаходяться в ситуації ризику соціальної ізоляції та відчуження з боку однолітків.

В умовах сучасного світу перевага креативності над сталим мисленням є беззаперечною. У сфері культури творчі особистості є її рушійною силою, яка стимулює все суспільство, надихає та рухає до здійснень. Виховання й розвиток творчих особистостей починається з визначення обдарованості дитини та подальшого її розвитку не лише в школі, позашкільному закладі а й в сім'ї.

Проблема розвитку й збереження здібностей творчо обдарованих дітей, виховання творчої особистості є актуальною як для педагогів так і для батьків, які не завжди усвідомлюють, чому їхня дитина відрізняється від інших. Тому важливо стежити за тим, щоб дорослі не «експлуатували» здібності дитини на шкоду іншим її інтересам, контролювати нервово-фізичне навантаження дитини, яке утворюється внаслідок діяльності і вимог педагогів і батьків також. За умови відсутності психологічного супроводу саме педагог може допомогти батькам і дитині у визначенні ефективного стилю спілкування, адекватності оцінювання вчинків дитини, розуміння її поведінкових проявів.

Творчість – це найвища форма людської життєдіяльності, що зароджується у трудових процесах при активному функціонуванні мислення і почуттів.

Д. Леонт'єв виокремлює творчість як універсальну натуральну функцію, притаманну всім дітям, які нормально розвиваються, і творчість як вищу психічну функцію, в яку вона трансформується в дорослому віці. Перехід від першого до другого відбувається через подолання неминучої конфронтації з соціумом. Результат залежить від особистісних якостей індивіда (мужності, стресостійкості, цілеспрямованості). Творча особистість відкрита до можливостей у світі, до отримання будь-якої зовнішньої інформації.

Творча дитина більш уразлива в силу своєї відкритості світу та в силу більш тонкої та складної внутрішньої організації. В підлітковому віці внутрішній конфлікт, що виникає на фоні філософських питань «Навіщо я живу?», «Яка моя роль у цьому світі?», конфлікти в шкільному середовищі, завантаженість обов'язками та навчальним матеріалом можуть спровокувати придушення творчості, впадання дитини в депресію. В дорослому віці така людина може виявитися неуспішною у ставленні до власного життя не тільки за критеріями адаптації і позитивних емоцій, але й за критеріями само-реалізованості, стосунків з іншими людьми, змісту буття.

Але дезадаптація зовсім не є неминучим наслідком креативності. Згідно з дослідженням С. Мадді було виявлено, що поряд із варіантами поєднання креативності з дезадаптацією виокремлюється група людей, у яких креативність поєднується з хорошими показниками особистісного здоров'я. Подібні результати були отримані і в дослідженнях обдарованих дітей (Д.Б. Богоявленська), що заперечувало обов'язкову їх «проблемність». Таким чином, спостерігаємо ще один тип особистості, для якої творчість є рушійною силою, джерелом натхнення, смыслом існування.

Обдаровані діти – діти які виявляють загальну або спеціальну обдарованість (до музики, малювання, математики тощо)[1]. Обдарованість діагностують за темпом розумового розвитку і визначається трьома взаємо-

пов'язаними параметрами: порівняно швидким розвитком пізнання, особливостями психологічного розвитку та певними фізичними характеристиками.

1. Активність – обдаровані діти завжди чимось зайняті (можливо, навіть кількома справами водночас). Вони прагнуть більше за інших працювати на уроці, або займають себе самостійно, і дуже часто справами, що не стосуються уроку безпосередньо.

2. Наполегливість - обдаровані діти наполегливо досягають мети, яку самі ставлять перед собою.

3. Допитливість. Їм необхідно дослідити світ довкола. Навчання їм подобається. Вони набувають знань, не сприймаючи навчальні заняття як силування.

4. Самостійність. Такі діти вміють і загалом люблять працювати самостійно. При цьому їх вирізняє здатність класифікувати та категоризувати інформацію і досвід.

5. Обдаровані діти вміють критично розглядати дійсність довкола і прагнуть проникнути в сутність речей та явищ. Уже в ранньому віці вони зазвичай здатні відстежувати причинно-наслідкові зв'язки та робити відповідні висновки. Тому урок особливо цікавий для них тоді, коли використовуються дослідницькі методи.

6. Вони, зазвичай, мають хорошу, і навіть чудову пам'ять, яка базується на ранньому мовленні та абстрактному мисленні. Для них характерний великий словниковий запас. Вони здатні до тривалої високої концентрації довільної та післядовільної уваги.

Але є й такі якості, які при своїй позитивності з одного боку, можуть заважати успішній соціалізації обдарованого індивіда:

1. Перфекціонізм – прагнення робити все найкращим чином, що може призвести до постійного невдоволення собою, яке призводить до заниженої самооцінки та погіршення стосунків з оточенням. Нерідко обдаровані діти надто вимогливі до себе.

2. Самостійність як здатність формувати власну точку зору на будь-яку ситуацію, що нерідко робить таких дітей «незручними» для їх оточення.

3. Егоцентризм – обдарованим дітям (особливо у підлітковому віці) складно зрозуміти що інші люди відрізняються від них у своїх думках, бажаннях та діях.

Слід зазначити, що одним із найважливіших чинників успішної соціалізації обдарованих дітей є доброзичливе ставлення оточення. Зокрема батьки повинні з великим терпінням і спокоєм сприймати емоційні перепади своєї дитини [6]. Таким дітям потрібно дбайливо доводити, що не всі коментарі і зауваження оточуючих спрямовані саме на них, що люди діють не так, як хотілося б саме їм, і не намагаються завжди завдати шкоди.

Велику роль в становленні обдарованої особистості відіграє підтримка сім'ї. Нерідко батьки самі не здатні зрозуміти потреби обдарованої дитини. Намагаючись відповідати завищеним очікуванням або добиваючись схвалення

від батьків дитина стикається з непорозумінням, що може спровокувати серйозні психологічні проблеми.

Інша ситуація, коли дитина від народження включена в певну творчу діяльність разом з батьками, в такому випадку можна очікувати позитивного розвитку її особистості.

Процес соціалізації обдарованих дітей тривалий і дуже складний. Суспільство має бути зацікавленим в прийнятті і засвоєнні встановлених норм кожною дитиною, адже саме суспільство впливає на особистість через виховання та освіту. Але внаслідок непередбачуваності впливів різних чинників ми не можемо спрогнозувати результат взаємодії дитини з соціумом.

Література:

1. Богоявленская Д.Б. Рабочая концепция одаренности /Д.Б. Богоявленская, А.В. Брушлинский, Бабаева и др../ Под ред.. В.Д.Шадрикова. – М., 1998.
2. Кульчицька О.І. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей /О.І. Кульчицька //Обдарована дитина. 2007. -№1. – С. 42 - 44.
3. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2007.
4. Леонтьев Д. Пути развития творчества: личность как определяющий фактор// Воображение и творчество в образовании и профессиональной деятельности. Материалы чтений памяти Л.С. Выготского: Четвертая Международная конференция. - М.: РГГУ, 2004. – С. 214 - 223.
5. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С. Литвиненко. // Серія “Педагогічні науки”. – 2006. – №3. – С. 215 – 219.
6. Степанов С.С. Психологический словарь для родителей / С.С. Степанов. – М., 1996. – 154 с.

Сергієнко В.П.

доктор педагогічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту неперервної освіти
*Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На відміну від класичної моделі системи підвищення кваліфікації учителів, яка вже не здатна конкурувати з викликами цифрового суспільства: неперервне навчання впродовж життя, мобільність і розвиток інтернаціоналізації, гнучкість освітніх програм, інтегрування цифрових технологій до освітніх програм та наукової діяльності, доступність навчання тощо. Тому, одним із основних напрямів нашого дослідження стала підтримка та реалізація цифрової трансформації післядипломної освіти, яка відповідає вимогам та можливостям ринку, реалізує інтеграцію з глобальним інформаційним відкритим освітнім

простором, що передбачає вільний доступ усіх учасників освітнього процесу до відкритих цифрових ресурсів світу, задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу в навчально-методичних матеріалах в цифровому форматі (Інтернет-речей), а також ефективну е-комунікацію та е-співпрацю всіх учасників освітнього процесу.

З метою забезпечення наступності в процесі модернізації системи підвищення кваліфікації учителів було здійснено пролонгацію та концентроване подання навчального матеріалу, форм, методів, засобів навчання в системі підготовки майбутніх учителів та створено педагогічні умови для розвитку професійних компетентностей учителів впродовж життя, побудови власної траєкторії їх самоосвітньої діяльності. Такий підхід реалізовано в процесі створення відкритого освітнього середовища навчання, спрямованого на підвищення якості освіти, її доступності та сприяння її змінам у забезпеченні професійного зростання вчителів, успішного просування кар'єрними сходами завдяки спрямованості на індивідуалізацію та гнучкість освітнього процесу.

Уся система традиційних занять і занять з використанням технологій інтерактивного навчання побудована з методичним супроводом формування готовності вчителів до реалізації концепції нової української школи, на базі 15 оновлених й нових програм підвищення кваліфікації вчителів за основними галузями знань. Забезпечено проведення діагностики готовності вчителів до реалізації концепції «Нова українська школа» із використанням розробленого інструментарію за відповідними критеріями.

Нагального розв'язання потребувала проблема організації освітнього процесу в умовах уведення карантинних обмежень і пов'язаної з ними віддаленості учасників освітнього процесу. Проведено пошук інноваційних рішень, які забезпечили не лише високий рівень підвищення кваліфікації і професійного розвитку учителів нової школи, а й створюють передумови для забезпечення належної якості управління освітнім процесом. Здійснене нами поєднання існуючих освітніх платформ та нових інструментів Google технологій дало можливість створити багатоцільовий, динамічний навчально-методичний комплекс з впровадженням нових цифрових рішень, спрямованих на здійснення освітнього процесу в режимі online з максимальним наближенням до очного навчання, забезпечення професійного розвитку слухачів і в міжкурсовий період за власною траєкторією самоосвітньої діяльності тощо.

Обґрунтовувалася потреба розвитку компетентності учителів у галузі STEAM навчання, яка визначається як інтегрована характеристика якостей фахівця, що відображає рівень його природничо-наукового світогляду, ціннісних орієнтацій, досвіду пізнавальної та практичної діяльності достатнього для здійснення професійної діяльності в умовах реалізації концепції «Нова українська школа».

На основі теоретичних й емпіричних досліджень розроблено й апробовано модель навчання інтегрованого природничого курсу, що забезпечує досягнення визначених компетентностей й результатів навчання здобувачів освіти. Розроблено методіку викладання інтегрованого курсу природничого циклу у закладах загальної освіти, запровадження якої сприятиме розв'язанню проблеми

викладання шкільних предметів за інтегрованим підходом з урахуванням новітніх тенденцій розвитку системи загальної середньої освіти, визначених концепцією Нової української школи.

Реалізація і впровадження результатів дослідження здійснювались через систему науково-практичних заходів: системне проведення занять за усіма напрямками, вебінари, флеш-курси; спецкурси, діджитал-діалоги, науково-практичні конференції і семінари. Розпочато роботу Міжнародної мистецької школи-хабу для забезпечення неперервного професійного розвитку вчителів.

Головним засобом здійснюваної нами модернізації системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах концепції нової української школи стало веб-орієнтоване відкрите освітнє середовище, використання якого дало змогу інтегрувати сучасні освітні ресурси, навчальні програми, засоби, інформаційно-комунікаційні технології в єдину систему та автоматизувати процеси. Веб-орієнтоване відкрите освітнє середовище реалізовано на базі традиційних методичних систем навчання (навчально-методичне забезпечення предметів, підручники, посібники, додаткові ресурси) та веб-орієнтованих систем – хмаро-орієнтовані сервіси, системи управління вмістом сайтів загального призначення, системи управління навчальними матеріалами, системи для спільної роботи (рис.1). Дозволяє неперервно забезпечувати освітній процес у нових форматах: флеш-курсів; спецкурсів; вебінарів; діджитал-діалогів.

Водночас, веб-орієнтоване відкрите освітнє середовище не є структурним об'єктом, програмою чи окремою системою управління навчанням, а є сукупністю інформаційних ресурсів – форм, методів, засобів, інструментів, технологій, сервісів, використання яких сприяє досягненню освітніх цілей розробленої нами методичної системи. Діяльність викладача з використанням ресурсів веб-орієнтованого відкритого освітнього середовища може здійснюватися опосередковано через використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема веб-орієнтованих, або безпосередньо в умовах традиційного навчання.

Основними перевагами запропонованого варіанту інформаційного середовища навчально-методичної підтримки освітнього процесу на безперервній основі є універсальність технологічних процесів створення, зберігання та використання навчально-методичних ресурсів, що забезпечують проведення процесу підвищення кваліфікації через Інтернет; можливість формування каталогів інформаційних ресурсів мережевого навчання. Все це сприяє формуванню інформаційно-комунікаційного ландшафту відкритої освіти на засадах доступності, системності, а також безкоштовності ресурсів для впровадження.

Упровадження такої моделі освітнього середовища відкриває можливість реалізовувати гнучкі та ефективні навчальні й управлінські програми, оптимізує процес передавання інноваційної інформації від наукових досліджень до практики викладання. Вбачається перспектива перетворення резервів середовища в цінний актив випереджаючої модернізації системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах концепції нової української школи.

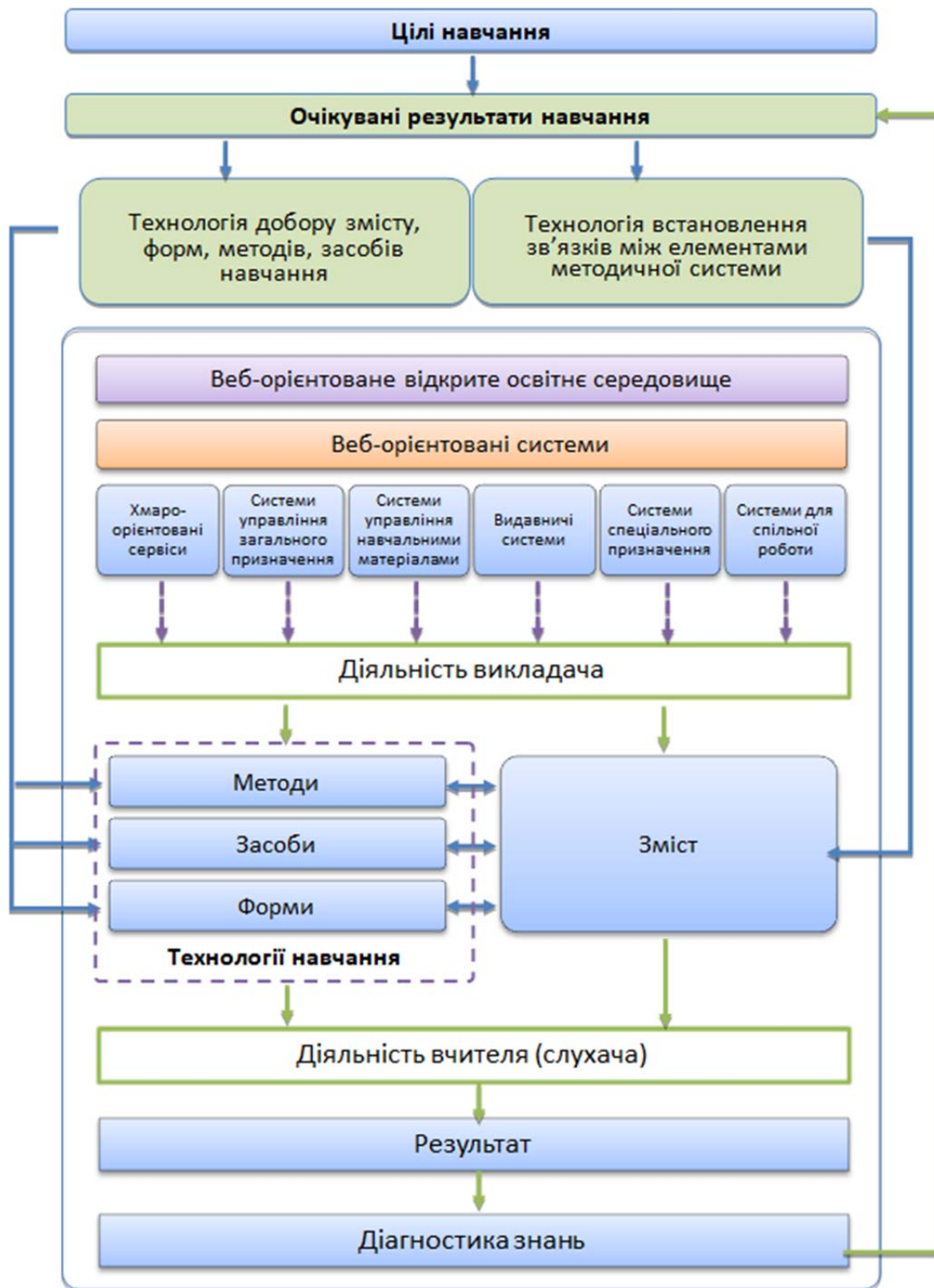

Рис. 1. Структура методичної системи підвищення кваліфікації вчителів

Здобуті теоретичні й практичні результати є вагомим внеском у розвиток конкурентоздатності системи освіти України відповідно до Рекомендацій Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Вперше застосовується на практиці структурно-логічна модель цілісного андрагогічного циклу сприяння освіти для сталого розвитку суспільства; упроваджено інтегровану технологію розвитку професійних компетентностей вчителів на базі відкритого освітнього середовища, що сприяє також успішній

реалізації ідей STEAM – навчання. Створено і впроваджено нові напрями підвищення кваліфікації учителів на принципах доступності, сконцентрованості і системності навчального матеріалу. Іншою вагомою перевагою здобутих результатів є те, що удосконалено педагогічні умови, що забезпечують ефективність неперервного розвитку професійних компетентностей вчителя.

Таким чином, запропонована модель модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, а також досвід її впровадження у Навчально-науковому інституті неперервної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова, сприяють побудові Нової української школи як школи успіху і творчого задоволення для учнів та учителів відповідно до кращого світового досвіду.

Šebeň V.

associate professor and doctor of pedagogical sciences
head of the Department of Physics, Mathematics and Technology
The University of Prešov, Prešov, Slovakia

Kľučarová A.

doctor of natural sciences
PhD student at the Department of Physics, Mathematics and Technology
The University of Prešov, Prešov, Slovakia

Šterbáková K.

doctor of natural sciences and doctor of philosophy
assistant professor at the Department of Physics, Mathematics and Technology
The University of Prešov, Prešov, Slovakia

CRITICAL THINKING IN SCIENCE EDUCATION

This paper is focused on the importance of critical thinking in science education. It deals with the use of non-numeric tasks for students which can be implemented into physics lessons as well as other school science subjects. The authors of the paper analyse the topic of critical thinking in a theoretical way. Moreover, they present some examples of activities prepared in order to develop certain cognitive functions of students.

Keywords: Education. Science. Physics. Critical thinking.

INTRODUCTION. Times which we currently live in are permanently influenced by intensive running development of science and technology. Modern technologies have already become a part of our lives, especially during these days of distance education and home office work. There is no doubt that today's society is technologically-oriented. This fact is reflected by the employers who put higher demands on individual critical thinking and intelligence of their employees. Schools as the key educational institutions have to respond to the current situation in the society. Therefore, development of critical thinking has become one of the general goals of modern teaching and has been implemented into the Slovak national curriculum of education.

1 SCIENCE EDUCATION. Since ever, education has been an integral part of human needs. This need is one of the basic needs of all human-beings. It characterizes a person by the philosophical term Subject in question [1]. By the term education we mean the acquisition of complex of knowledge structure consisting of a selected system of generalized knowledge about nature, social sciences or information and communication technologies. The main features of education are related to the systematicity of gaining knowledge, logical organization and focus on reaching the goal of education. Reaching the educational goal means obtaining required education [2].

Nowadays, current modernization trends in education emphasize the need for developing the highest cognitive abilities of students. For this reason, one of the key tasks of modernizing the educational process has become the effort to provide the students with problem-solving tasks, inquiry-based learning and activities focused on independent students' thinking. In the context of these facts, the importance of new teaching methods and activities done with students during the science lessons come to the fore [3].

2 CRITICAL THINKING. Despite the fact that critical thinking is a relatively modern term, its history began to be written in the ancient past. It dates back to ancient Greece and is directly associated with a famous philosopher called Socrates [4]. Socrates was of the opinion that one must not blindly, immediately or automatically accept the thoughts of others, even if they were the thoughts of scholars or lords. He has succeeded in proving that even high-ranking people in position of power and influence can be deeply confused internally and act irrationally [5]. Therefore, he recommended that any new information, ideas, statements or philosophies must be questioned at first, then examined in detail, and finally evaluated for its truthfulness and credibility. Only when that last requirement is fulfilled, they deserve to be accepted. It follows from Socrates' teaching that before we start to believe someone or something, we should make a complete in-depth thought analysis [6].

Didactic educational theories explain the term of critical thinking as a cognitive ability of students to think about the relevance of new information, an ability to assess it after a careful and detailed examination from multiple points of view. Moreover, students are capable of formulating the conclusions about the verity or non-verity of the statements, about their relevance and last but not least, they can assess the significance of new ideas and information [7]. Development of students' critical thinking at the teaching-learning process requires several necessary conditions to be satisfied. One of them is the time-factor. Teachers have to plan their lessons in such a way that they have enough time to do creative, problem solving or inquiry-based activities. Moreover, it is very important to give students sufficient time to think about the subject matter, do the activities and solve the problem-solving tasks. If there are very little or no opportunities for students to try critical thinking out, to think freely and to speculate, it is difficult for critical thinking to be developed [8].

3 CRITICAL THINKING PHYSICS TASKS. The process of critical thinking involves three main levels of thinking named after the key cognitive processes being used. The first, simplest one, is related to the analytical way of thinking. Therefore, this level is called Analysis. The higher level, Synthesis, requires the ability to combine and

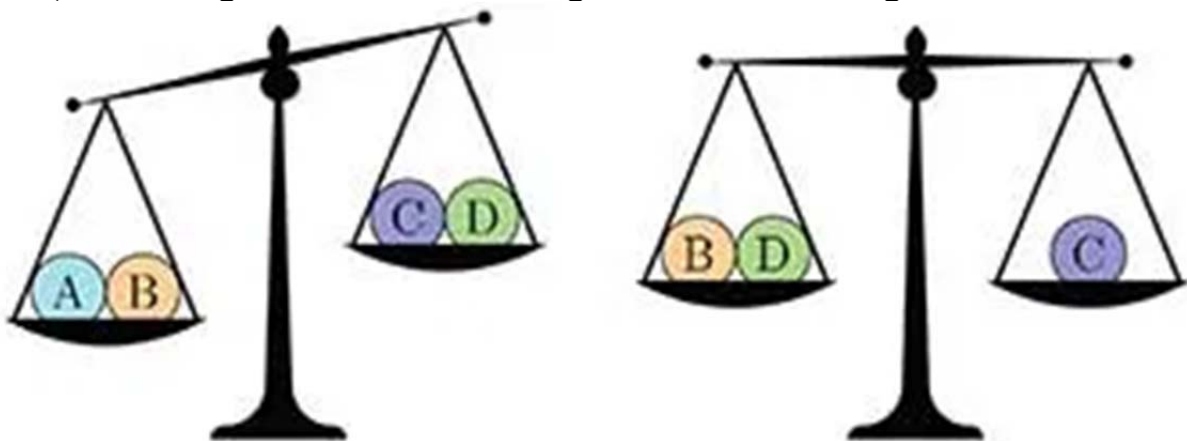
synergistically synthesize knowledge. Finally, the highest level of critical thinking includes the assessment. The Assessment level is about choosing true and false conclusions [9]. In the following text we present some physics tasks focused on the levels of critical thinking.

Task 1: In the first column of the table, there are 5 groups of words. Each group consists of 3 words. Add one word into each group according to the logical meaning. Use the words in the first line of the table and make a tick (✓) into the proper cell. Each word can be used only once.

	newton	melting	scales	millimetre	distance
– kilometre – metre – centimetre					
– heat – temperature – degree of Celsius					
– friction – force gauge – force					
– velocity – acceleration – time					
– kilogram – gram – weight					

Task 2: Look at the pictures of physics scales below. What can we say about the weight of the balls? Choose one statement that is incorrect.

- Weight of ball C equals weight of ball B and ball D.
- Total weight of the balls A+B is greater than total weight of the balls C+D.
- Total weight of the balls C+D is smaller than total weight of the balls A+B.
- Total weight of the balls A+B is the same as total weight of the balls B + 2xD.
- Total weight of the balls A+B is greater than total weight of the balls B + 2xD.

Conclusion. Critical thinking represents a significant characteristics demanded from people living in the current era of technologies. Today's people of information society have to learn how to assess the information properly and to separate the true ones from hoaxes. In other words, they have to learn to think critically. Schools are the right places where to start learning it. The authors of this paper offer several ideas on practicing critical thinking at physics lessons.

References:

1. DOSTÁL, M. 1975. K základním problémům obsahu vzdělávání. Praha: SPN.
2. PELIKÁN, J. 1995. Výchova ako pedagogický problém. Ostrava: Amosium Servis. ISBN 80-85498-27-8.
3. ŠEBEŇ, V., BIRČÁK, J. Modernization of physics classrooms in the current school environment. In: 19th Conference of Czech and Slovak physicists. 1. edition. Košice:Slovak physical society. 2017, p. 9-13. ISBN 978-80-89855-04-09.
4. NOVÝ J. a A. SÍČÁK. 2008. Dejiny kritického myslenia. Prešov: Rokus. ISBN 978-80-89055-80-7.
5. PAUL, R.W., ELDER, L. a T. BARTELL. 1997. California Teacher Preparation for Instruction in Critical Thinking: Research Findings and Policy Recommendations. California: Foundation for Critical Thinking.
6. HUDEČEK, T. et al. 2007. Kritické myslenie. Prešov: Rokus. ISBN 978-80-89055-75-3.
7. GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ E. a NOVOTNÝ, P. 2000. Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků. Olomouc: HANEX, 159s. ISBN 80-85783-28-2. LEPIL, O. *Vybrané kapitoly k modulu: Didaktika fyziky*. 1. edition. Olomouc: Univerzita Palackého. 2012. 45 p. ISBN 978-80-244-3297-7.
8. GAVORA, P. 1995. Kritické myslenie – prehľad situácie v zahraničí. In: KOLLÁRIKOVÁ, Z. a kol., eds. *Výchova ku kritickému mysleniu: teória a prax*. Bratislava: ŠPÚ PF v Bratislave, s. 7 – 22. ISBN 80-85756-18-8.
9. PAUL, R., ELDER, L. 2005. *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. 2nd ed. Prentice Hall. 544 s. ISBN-10: 0131149628.

Сліпухіна І. А.

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу створення навчально-тематичних систем знань
Національного центру «Мала академія наук України», м. Київ, Україна

Чернецький І. С.

кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу створення навчально-тематичних систем знань
Національного центру «Мала академія наук України», м. Київ, Україна

ІНЖЕНЕРНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНИХ STEM-ПРОЄКТАХ

Схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) [1] і плану заходів щодо її впровадження [2] визначає актуальність відповідних психолого-педагогічних досліджень, особливо тих, що стосуються

проектної діяльності здобувачів освіти. Визначення категорії майбутнього дослідження на етапі створення його методики детермінує використання однієї з двох процедур: відповідно до кроків наукового методу, або до процедури інженерного дизайну [3].

Слід зауважити, що відмінності у діяльності інженера і науковця не є чітко вираженими: інженери використовують наукові закони, правила і принципи, проводять дослідження, а науковці часто діють як інженери, наприклад, на етапі створення установки для дослідження. Підґрунтям є, власне, мета діяльності. Так, науковці ставлять запитання щодо опису закономірностей перебігу природних чи соціальних явищ. Вочевидь, наукові відкриття не одразу можуть знайти практичне застосування. Натомість інженерна діяльність за своєю природою спрямована на вирішення конкретної потреби, а її результат одразу втілюється в житті у вигляді певних артефактів, винаходів і розробок.

Інженерна справа пройшла доволі непростий, історично довгий шлях становлення: діяльність перших інженерів спиралася головним чином на практичні, дослідні знання, кожного інженера можна було вважати вченим, філософом, письменником. Першим видовим розподілом функцій інженерної праці стало виокремлення конструкторської і налагоджувальної діяльності. Сутність діяльності сучасного інженера відображається у її функціях, серед яких в освітньо-кваліфікаційних характеристиках фахівців виокремлюють: аналізу і технічного прогнозування, дослідницьку, проєктувальну, конструкторську, технологічну функції, а також функції регулювання виробництва, експлуатації та ремонту обладнання і системного проєктування [4].

Навчальна діяльність у STEM проєктах має ознайомити здобувачів освіти зі спектром майбутніх професій. Зокрема, нині існує шість напрямів практичної (інженерної) діяльності людини, в основу яких покладено виробництво знання (наукову діяльність): виробництво інформації, енергії, сировини, матеріалів, виробів і транспорт, які пов'язані між собою і визначають тип інженерної професії. Раніше техніку можна було розділити на чотири основні галузі: механічну, хімічну, цивільну та електричну, з підгалуззями кожної дисципліни. Однак, нині кількість доступних інженерних спеціальностей різко зросла. Зокрема, виокремлено такі основні галузі техніки: механічна (зокрема, механічні системи, аерокосмонавтика, біомедична, біомеханічна, автомобільна), хімічна (хімічна інженерія, екологічна, матеріалознавство, агрокультура, інженерія паперового виробництва, інженерія сталого розвитку), цивільна (архітектура, містобудування та інфраструктура), електрична (енергетика, комп'ютерна інженерія, електроніка, мехатроніка, робототехніка і мікроелектроніка), управлінська (інженерія управління, MBA в інженерії, індустріальна інженерія, системна інженерія, мануфактурна інженерія) та геотехнічна (видобувна, геологічна, ядерна, морська, інженерна фізика, фотоніка, нанотехнології, гірнична і металургійна промисловість, геоматика, менеджмент проєктів) і буквально сотні різних підкатегорій для кожної з галузей [5].

Не зважаючи на широкий спектр проблем, які охоплює інженерна діяльність, існує загальна методологія, якої дотримуються інженери, вирішуючи поставлені перед ними питання. В її основу покладено ітерації (повторення)

послідовності певних етапів: визначення потреби (завдання), проведення попереднього дослідження, визначення вимог до конструкції та дизайну продукту, мозковий штурм, розробка прототипу та діючої моделі, тестування та перепроектування, повідомлення результатів [3].

Вже на етапі пошуку ідеї, розроблення методичних підходів до організації STEM-проєкту і його педагогічного супроводу (тьюторінгу), педагогу варто ставити запитання про те, чи може його реалізація стати основою майбутнього стартапу – виробу, технології, послуги, інновації, покликаної змінити на краще життя людей і їх майбутнє (сталий розвиток).

Цікаві методики STEM – проєктів на основі використання методу інженерного дизайну запропоновано на онлайн-ресурсі Національного центру «Мала академія наук України» – «STEM лабораторія МАНЛаб» [6].

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) Розпорядження Кабінету міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 960-р. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konserciyi-rozvitku-a960r> (дата звернення 26.02.2021)
2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 13 січня 2021 р. № 131-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-sh-a131r?fbclid=IwAR0wAdPwkgIGHfQVvwQphNLBys7zn8hvAfHLgXh6g-kZIynYXJuwTIuUc1w> (дата звернення 25.02.2021)
3. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К.Г. Постова, І.А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019, 80 с.
4. Сліпухіна І. А. Формування технологічної компетентності майбутніх інженерів з використанням системи комп'ютерно орієнтованого навчання: монографія / І. А. Сліпухіна. – Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, 2014, 356 с.
5. Type of engineering degrees: веб-сайт. URL: <https://typesofengineeringdegrees.org> (дата звернення 23.02.2021)
6. STEM лабораторія МАНЛаб / веб-сайт. URL: <https://stemua.science/> (дата звернення 23.02.2021)

Струтинська О.В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій і програмування,
заступник декана з наукової та міжнародної діяльності факультету інформатики
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Єфименко Т.О.,

старший викладач кафедри інформаційних технологій і програмування,
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ НАВЧАННЯ STEAM В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Високі темпи розвитку науки й техніки, сучасних цифрових технологій суттєво впливають на всі галузі суспільства: змінюються виробництво, освіта, медицина, ринок праці, засоби спілкування, опрацювання і передавання даних тощо. І цей вплив постійно зростає. У зв'язку з цим на теперішній час цифрова трансформація є пріоритетним напрямом для глобальних змін в багатьох країнах.

Такі тенденції призводять до необхідності швидкої зміни затребуваних на ринку праці професій і, відповідно, професійних вимог до компетентностей фахівців. Як наслідок, виникає потреба у кардинальних змінах в системі освіти: оновленні змісту та методів навчання, пошуку інноваційних форм навчання, розширенні доступу до освітніх ресурсів, реалізації можливостей навчання без обмежень за просторовою та часовою ознаками, впровадженні нових підходів до організації надання освітніх послуг в цілому.

Враховуючи інтенсивні темпи розвитку цифрових технологій, зміни на ринку праці та нові вимоги до навичок і компетентностей працівників, зазначимо, що до основних характеристик, якими на сьогодні повинен володіти майбутній фахівець, належать: аналітичне, системне, критичне, креативне та інноваційне мислення; знання кількох мов, уміння працювати в міжкультурному середовищі; комунікація; ефективна робота над проєктами в команді, в тому числі в режимі багатозадачності й умовах невизначеності; інформаційна і медіаграмотність, розуміння важливості питань кібербезпеки; навички ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Збільшення затребуваності зазначених компетентностей тісно пов'язане зі STEM/STEAM підходом і впровадженням принципів STEM/STEAM-освіти у навчальний процес закладів освіти, яка є інструментом підготовки фахівців, здатних створювати інновації та мислити креативно.

За останні роки Україна здійснила ряд важливих кроків у цьому напрямі. Зокрема, у 2020 році затверджено “Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)”, реалізація якої спрямована на модернізацію STEM/STEAM-освіти, її широкомасштабне впровадження на всіх рівнях освіти, встановлення партнерства з роботодавцями і науковими установами, їхнє

залучення до розвитку природничо-математичної освіти. Відповідно до Концепції навчальні методики і навчальні програми STEM/STEAM-освіти повинні бути спрямовані на формування й розвиток умінь і навичок, актуальних на ринку праці: критичного, інженерного, алгоритмічного мислення, навичок опрацювання й аналізу даних, цифрової грамотності, креативних якостей, інноваційності, навичок комунікації.

Для підготовки молоді до майбутніх професій у галузі високих технологій до основних складових STEM/STEAM-освіти важливо також залучати й сучасні галузі, що на теперішній час швидко розвиваються. Зокрема, до таких напрямів належать 3D технології і робототехніка [1]. Таким чином, для підготовки учнівського молоді до майбутніх професій необхідне оновлення освітніх програм підготовки майбутніх учителів, розробка нових курсів й підтримка змісту навчання існуючих профільних інформатичних дисциплін в актуальному стані з урахуванням розвитку сучасних ІКТ та цифрових технологій [2, с. 21].

Відповідно до вимог цифрового суспільства для вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів інформатики на факультеті інформатики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова в 2017-2019 рр. було оновлено освітні програми для підготовки студентів за спеціальністю 014.09 "Середня освіта (інформатика)". Зокрема до навчального плану підготовки майбутніх учителів інформатики введено такі предмети, як: "Основи комп'ютерного дизайну", "Основи веб-технологій та веб-дизайну", "Основи 3D технологій", "Основи робототехніки" та ін.

Одним із шляхів реалізації ідей STEAM-освіти у процесі підготовки сучасної молоді є впровадження в освітній процес дослідницьких проєктів. Прикладом інтеграції знань з різних STEAM-предметів, їх практичного використання можуть слугувати проєкти, запропоновані студентам за результатами навчання основ комп'ютерного дизайну та основ 3D технологій.

Постановка задачі:

На факультеті інформатики заплановано оновлення емблеми факультетського сайту. Студентам необхідно розробити власні варіанти емблем і запропонувати їх для конкурсного відбору.

Для потреб факультету інформатики та університету необхідно розробити 3D моделі (як брендову сувенірну продукцію). Студентам необхідно створити власні варіанти 3D моделей і запропонувати їх для конкурсного відбору.

Мета: оновлення факультетської емблеми, розробка брендової сувенірної продукції університету.

Завдання: Розробити емблеми для факультетського сайту та 3D моделі факультетських і університетських емблем як брендової сувенірної продукції.

Виконання наведених проєктів пропонується студентам факультету інформатики після опанування курсів "Основи комп'ютерного дизайну" та "Основи 3D технологій" під час проходження ними безвідривної практики з виготовлення мультимедійних освітніх ресурсів.

Приклади емблем, розроблених студентами для факультетського сайту, наведено на рис. 1:

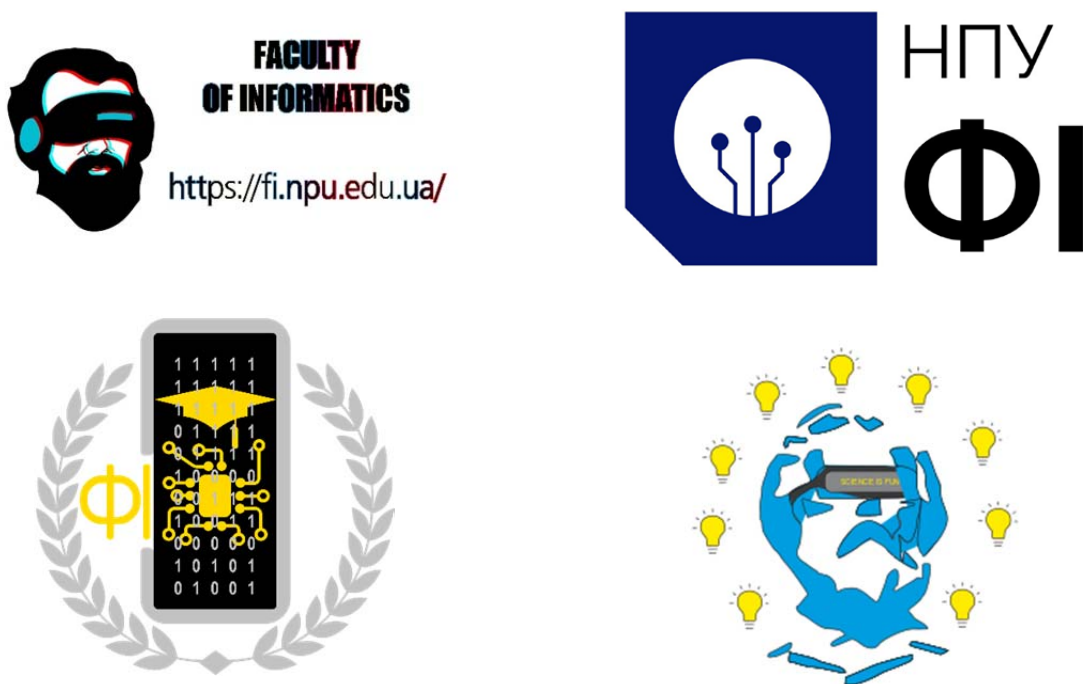

Рис. 1

Приклади 3D моделей емблем, створених студентами, подано на рис. 2:

Рис. 2

У процесі виконання подібних проєктів студенти використовують знання STEAM-предметів: *математики* (побудова плоских і стереометричних фігур, масштабування, робота з перерізами фігур), *інформатики* (володіння навичками використання спеціального програмного забезпечення), *технологій* (володіння навичками використання технологій проєктування, 3D друкування, розробки моделей), *дизайну* (створення унікальних форм моделей, підбір кольорової гами, дотримання принципів ергономічності), *фізики* (створення 3D моделей стійких

конструкцій, що відповідатимуть вимогам до 3D друкування тривимірних об'єктів).

Ідеї запропонованих проєктів і робота над ними отримали позитивні відгуки від студентів. Результати дослідження також свідчать про значне підвищення мотивації студентів до навчання. Зокрема зростання мотивації підтверджується тим, що кількість студентів, які консультувалися з викладачами в позааудиторний час, подвоїлася.

Застосування такого підходу дозволяє якісно підготувати сучасну молодь до умов інтенсивного розвитку цифрових технологій, навчити їх застосовувати засвоєні знання, набуті уміння й навички, сформовані компетентності в практичних ситуаціях, що, в свою чергу, надасть їм можливість в майбутньому стати конкурентоспроможними фахівцями ІТ-індустрії та/або висококваліфікованими вчителями інформатики.

Література:

1. Strutynska, O., & Umryk, M. (2019): Learning StartUps as Project Based Approach in STEM Education *In: E. Smyrnova-Trybulska (ed.). E-learning and STEM Education "E-learning"*. Vol. 11. (pp. 529-555). Katowice-Cieszyn: Studio Noa for University of Silesia. ISSN: 2451-3644 (print edition) ISSN 2451-3652 (digital edition) ISBN: 978-83-66055-05-6., [online] available at <https://us.edu.pl/wydzial/wsne/wp-content/uploads/sites/20/2020/01/E-learning-11.pdf> (accessed on 03.03.2020), (in English).
2. Рамський Ю.С., Струтинська О.В., Умрик М.А. Модернізація змісту навчання майбутніх учителів інформатики в умовах становлення інформаційного суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. 22 (29). С. 17 - 25.

Тороп К.С.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології та патопсихології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

STEM В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Необхідність модернізації сучасної освіти вимагає пошуку способів реалізації компетентнісного підходу в освіті. І змістовна, і процесуальна складові компетентнісного підходу спрямовані на досягнення нового цілісного освітнього результату, який віддзеркалює підсумок одночасного засвоєння змісту освіти й розвитку особистості, що опанувала значущий для неї зміст. В умовах компетентнісного підходу здебільшого акцентують увагу на результаті навчання, при цьому як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність дитини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід засвоєної діяльності в певній сфері. Навчання, що базується на компетентностях, є функціональним підходом до освіти, оскільки воно підкреслює, що учні повинні

отримати необхідні знання, навички, розуміння та ставлення чи цінності, щоб успішно працювати і жити. Формування ключових компетентностей має супроводжуватися змінами в шкільній культурі та потребує скоординованого підходу по всіх предметних областях. На практиці, навчання на основі компетентностей може набувати найрізноманітніших форм, та також використовувати системи, моделі або стратегії, створені державними освітніми установами або зовнішніми освітніми організаціями, як це відбувається на заході.

На думку численних вчених, посилити ефективність використання компетентностей практично допоможе створення інтерактивного навчального середовища. Таке середовище передбачає вирішення проблем і завдань в ході дебатів, експериментів, досліджень, творчої діяльності, із використанням освітніх та технічних інноваційних технологій.

Отримані результати досліджень вчених, які підтверджені педагогічним досвідом свідчать, що використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), STEM-освіти та гейміфікації в навчальному процесі значно підвищують мотивацію учнів до активного включення в освітній процес, позитивно впливають на результати їх навчання та розвивають ключові компетентності.

Сьогодні задає попит на виховання творчої особистості, індивідуальності, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Аналіз наукових досліджень свідчить, що формування ключових компетентностей передбачає запровадження інтерактивного навчання, зокрема використання STEM-технологій, що дає змогу демонструвати дітям можливість застосування науково-технічних знань у реальному житті, сприяє формуванню певного набору практичних навичок, здійснює навчання через дослідження проблеми та пошук шляхів її вирішення, набуття власного досвіду

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) – це набагато більше, ніж просто акронім. Це філософія! STEM є цінним для підвищення якості повсякденного життя дітей, у тому числі для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. STEM-технології допомагають учням підвищувати якість життя, створюють для дітей такі можливості, які дозволяють їм бути більш активними, впливають на здатність вільно висловлювати власну думку, відстоювати власні інтереси, вчаться правильно формулювати та презентувати свою роботу, прививають інтерес до навчання.

Дослідниця О. Плужник вказує, що STEM-освіта «забезпечує особливим дітям доступність, різноманітність та динамічність навчання, роботу в команді, можливість застосування отриманих знань у реальному житті, розвиток критичного мислення, впевненість у власних можливостях, прямий шлях від навчання до кар'єри».

Дослідження І. Гладченко, Г. Блеч, С. Трикоз та ін. вказують на важливість та корекційні можливості математично-природничих та гуманітарних навчальних дисциплін як таких, що сприяють формуванню здатності до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розвитку пізнавальних процесів, пам'яті, мислення, комунікативних здібностей у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

STEM надає можливість помістити учня в центр досвіду, що дозволяє не тільки вивчати теоретичний матеріал, але і закріплювати знання за допомогою можливостей практичного застосування різноманітних завдань та використовувати міждисциплінарні зв'язки. Дітям необхідно надати можливість вивчати один і той же матеріал в різних умовах і використовуючи різні методи. Використання STEM-технологій в освітньому процесі учнів із порушеннями інтелектуального розвитку можуть зробити навчання настільки цікавим, що складнощі при виконанні завдань не викликатимуть неприйняття в учнів, що особливо важливо у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

STEM є інструментом, завдяки якому дитячі інтереси та досвід перетворюються в навчання.

Література:

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці / І. Д. Бех // Виховання і культура. – 2009. - № 1 - 2 (17-18). – С. 5 - 7.
2. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. – 233 с.
3. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти : посібник для вчителя / [Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.] ; за наук. ред. Л. Масол . – К.: Педагогічна думка, 2010. – С. 5 - 17.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А.В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». - 2002. - С. 7. – Режим доступу до журн. : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
5. STEM/STEAM/STREAM-освіта – новий тренд в українському освітянському дискурсі», Світлана Куцепал, доктор філософських наук, професор URL: http://som.org.ua/files/f_3725_el_2018_1_Kutsepal.pdf

Турчин Т.М.

завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту, професор, доктор педагогічних наук,
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ

Система пластичної виразності, що називається “класичний танець”, у результаті тривалої еволюції та вдосконалення знайшла своє естетичне втілення в усьому світі. У цьому танці техніка не самоціль, а тільки засіб вираження. Сучасну школу класичного танцю відрізняє, і це головне, чітка простота ліній, відпрацьованість поз, нестримність стрибків і обертань, багатство пластичних відтінків, поетична надхненність. Формуючись, класичний танець насичувався мотивами національного фольклору. Класичний танець і в балетних школах, і в

навчальних закладах є основою, першим етапом навчання танців. Розвиток і формування школи класичного танцю і методики викладання його основних елементів відібрані, узагальнені і систематизовані видатними хореографами, зокрема професором А.Я.Вагановою в її відомій праці “Основи класичного танцю”, уперше виданій у 1934 році [1].

Педагогічні завдання класичного танцю полягають в умінні вести урок так, щоб розвинути в учнів інтерес до заняття та предмета в цілому; умінні правильно показати і пояснити рух; навчити учня володіти м'язами свого тіла; виховувати в учнях самоконтроль через фізичне відчуття, що є запорукою подальшої самостійної роботи.

Розвиток танцювальних здібностей учнів.

Гнучкість суглобів (спини, стопи, лопатки, тазостегнового суглобу тощо). Гнучкість на де пластику рухам.

Стійкість, без якої немає техніки рухів. Виробляти її потрібно починаючи з виворітних положень, із вивчення позицій ніг (навчити впевнено стояти на ногах), на двох виворітних, потім на одній. Стійкість залежить від правильної постави ніг та корпусу.

Координація – це свобода рухів без напруження окремих частин тіла (у точних позиціях і положеннях відповідно до класичного танцю). Координація – це поєднання рухів, ніг, рук, голови тощо, навіть настрою та погляду.

Сила ніг – сформовані сильні ноги дають можливість вільно рухатися, це досягається постійними тренуваннями, повтореннями та збільшенням кількості рухів.

Музичність. Увага, пам'ять.

Ритм сценічного дихання – це не лише техніка правильного дихання, але і вираження емоційного життя актора, пов'язане із змістом і характером сценічної дії. Тому не можна встановити незмінні виконавські формули дихання для кожного окремого руху. Дихання танцівника повинне не лише безперервно відновлювати його працездатність, але й слугувати засобом акторської виразності [1].

Показ нових рухів відбувається спочатку в чистому вигляді, особливо в молодших і середніх класах. Показ повільний і детальний, повторення руху в чистому вигляді, поки клас не засвоить його на елементарному рівні, потім рух доопрацьовується в комбінаціях.

Особливості побудови уроку класичного танцю.

Готуючись до уроку, викладач, передусім, повинен визначити його зміст, тобто той навчальний матеріал, із якого він складається. Кожен урок класичного танцю починається із повторення пройденого матеріалу, щоб зберегти й надалі удосконалювати накопичені вміння, знання та навички, а тако вивчати новий матеріал. Викладачу – початківцю потрібно керуватися такими правилами підготовки до уроку:

- підібрати нові приклади відповідно до завдань кожної частини уроку для подальшого зміцнення і вдосконалення накопичених умінь, знань та навичок учнів;

- визначити новий матеріал у різні комбіновані завдання для подальшого зміцнення і розвитку виконавських навичок учнів;

- визначити спільно з концертмейстером відповідні розміри і характер музичного супроводу кожної частини уроку [2].

Будь – який урок класичного танцю складається з декількох розділів: екзерсис біля станка, екзерсис на середині залу, адажію, аллегро. Завершальна частина уроку призначена для того, щоб організм учнів після напруженої роботи остаточно прийшов в стан спокою за допомогою виконання форм de bras.

Починається і закінчується урок уклоном, в молодших класах після уклону йде марш.

Така побудова уроку дозволяє проводити його з поступовим ускладненням, без різних підйомів чи спадів. Кожна частина уроку також повинна мати свою крив уз поступовим наростанням і деяким спадом у кінці, що дозволяє учням починати виконання наступної частини уроку зі свіжими силами. Подібна побудова уроку обумовлюється психофізичними особливостями організму учнів і оберігає їх від можливого пошкодження суглобо – зв'язкового апарату, розладів серцево – судинної діяльності тощо.

Перший рік навчання.

Його основним завданням є постановка корпусу, ніг, рук і голови на простих вправах, розвиток елементарних навичок координації. Починаючи показ вправ, потрібно пояснити поняття опорної та робочої ноги.

Опорна нога підтримує корпус у русі, переймаючи на себе його вагу. Робоча нога виконує рух [1].

Усі вправи виконуються по черзі з правої і лівої ноги.

На першому році навчання з перших занять потрібно вводити трамплінні стрибки, виробляти правильне відштовхування п'ятами від підлоги, учити під час моменту стрибка витягувати коліна, підйом, пальці. Стрибки починають вивчати стоячи лицем біля станка. Як тільки засвоєна елементарна точність виконання, вивчення стрибків переноситься на середину залу.

Другий рік навчання.

Вправи біля станка: удосконалюються форма і техніка виконання раніше вивчених рухів у збільшених кількостях і дещо прискорених темпах. Низка рухів ускладнюється за рахунок виконання їх в ераulement, поза з plie releve.

Вправи на середині залу виконують, зберігаючи ту ж послідовність чергування й той же методичний підхід, що і біля станка. Для засвоєння вправ в ераulement їх роблять спочатку на середині залу, починаючи вивчати з пози croise як простішої за будовою [3].

Третій рік навчання.

Як і в попередніх класах, поряд з повторенням раніше пройдених рухів засвоюються їх складніші форми і вивчаються нові елементи екзерсису біля станка. Найбільш складні рухи екзерсису біля станка виконуються на півпальцях. Починається вивчення турів. Скорочується кількість музичних доль такту. Усі долі екзерсису біля станка в порівнянні з попередніми класами виконуються в швидкому темпі. Збільшується тривалість навантаження на одну ногу. Частіше задаються вправи, які вимагають не лише роботи ніг, але і рук, корпусу,

поворотів і нахилів голови. Вводяться обертальні рухи в різних комбінаціях екзерсису біля станка.

Вправи на середині залу вивчають у тій самій послідовності, наслідуючи ті ж методичні вказівки, що і біля станка. Нові рухи програми вивчають спочатку в чистому вигляді, потім в нескладних поєднаннях з рухами, пройденими раніше, домагаючись, передусім правильності, чистоти і виразності виконання. Екзерсис на середині залу складається так, щоб залишився час на виконання стрибків або вправ на півпальцях.

Основними завданнями перших трьох років навчання є засвоєння основ класичного танцю. Розвивається виворотність ніг, танцювальний крок, правильна постановка корпусу, гнучкість, стійкість, легкість тощо [1].

Четвертий рік навчання.

Разом з розвитком витривалості, сили і стійкості виховують вільніше володіння корпусом, рухами голови й особливо рук, які мають бути не лише пластичними, виразними, але й активно брати участь у виконанні турів та стрибків. Для досягнення цього у четвертому класі вводяться комбінації з різним, складнішим поєднанням рухів – *pas de bourre, coupe, passé* тощо. Головне – якість виконання [1].

На уроці класичного танцю музика повинна за своєю формою підкорятися руху.

Отже, опанування студентами методики викладання класичного танцю дає можливість осмислення творчої педагогічної роботи та її значення у процесі викладання дітям різних вікових груп. Розуміння впливу їхньої практичної роботи на формуванні художньо – естетичного смаку дітей та хореографічної культури дає змогу виховати правильний стиль, манеру викладання та розкрити особливості відображення своїх індивідуальних поглядів у пластичних образах.

Література:

1. Солонець Ю.Ю. Педагогічні особливості викладання основних напрямків хореографії дітям різних вікових груп: навч. – методичний посібник. Чернігів: Редакційно – видавничий відділ Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, 2015. – 152 с.
2. Солонець Ю.Ю. Особливості розвитку гнучкості та методи її вдосконалення у студентів факультету фізичного виховання у процесі засвоєння хореографічних дисциплін // Молодіжний науковий вісник ВНУ імені Л.Українки. Серія: Фізичне виховання і спорт: зб. наук. праць – луцьк: ВНУ імені Л.Українки, 2010. – С. 48 – 52.
3. Ростовська Ю.О. Формування педагогічних переконань майбутніх учителів музики і хореографії у процесі методичної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. – 226 с .

ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ

Ми живемо в дивовижний період. З кожним роком світ стрімко змінюється. Неймовірно швидко зростає кількість інформації в освітньому просторі. Потенційним учням і студентам стає складніше приймати рішення відносно того, кого із педагогів обрати серед такої великої кількості пропозицій.

Персональний бренд педагога дозволяє взяти під контроль інформаційні потоки навколо себе та свого професійного життя, дозволяє визначити хто ви, про що і як розмовляєте із цим світом, дозволяє створити свою унікальність і привабливість до своєї аудиторії.

Вивченням питання побудови та активації персонального бренду займаються: М. Азарьонк, А. Федорів, І. Манн, К. Кононова, Т. Пітерс, П. Браун, К. Азізова, М. Ліндстром та інші. Розкриємо детальніше поняття «персональний бренд».

Марія Азарьонк, експерт по персональному брендингу та нетворкінгу: «Ми йдемо від глянцю і постановочних фотосетів до реального життя тут і зараз. Людина, яка будує свій бренд, буде більш успішною, коли буде ближче до своєї аудиторії і зможе продемонструвати не тільки професійні аспекти в своїй ніші, але і те, що покаже її багатогранність саме як особистості».

Вікторія Єсауленко, директор по маркетингу ЮФ «Астерс», бізнес-тренер: «Людина-бренд – це людина, якій не треба представлятися, тому що її і так усі знають».

Створення гармонійного, естетично привабливого, ефективно презентабельного, цінного та унікального образу, на який будуть іти потенційні учні, студенти, партнери, інвестори - саме це маємо на увазі, коли говоримо про персональний бренд.

Персональний бренд - це про те, який я є насправді, про відкритість, про довіру до себе та своїх людей, про чесність, про якість, про бажання іти вперед і досягти найвищої точки майстерності.

Персональний бренд - це маркетинговий інструмент, який підвищує ККД вашої взаємодії зі світом [1].

Для створення персонального бренду педагогу потрібно усвідомити: хто я? Куди іду? Як і з ким іду? Навіщо? Відповіді на ці запитання формують фундамент бренду. На цьому етапі педагогу важливо бути максимально щирим і чесним, бо це запорука його подальшого успіху у професійній діяльності.

Наступний крок у процесі побудови персонального бренду - стратегія. Тут створюється загальний план, який охоплює довготривалий проміжок часу, спосіб досягнення важливої мети - бути впізнаваним, зрозумілим, затребуваним.

Третій крок - упаковка. На цьому етапі педагог ідентифікує себе за допомогою зовнішнього образу, свого унікального стилю викладання, манер поведінки, способу взаємодії з аудиторією тощо.

Завершальним етапом у процесі побудови персонального бренду педагога є комунікації. Різного роду партнерства, нетворкінг, колаборації з іншими педагогами - все це сприяє активації бренду та швидкому його розвитку.

Збільшення аудиторії клієнтів, підвищення експертності і статусу педагога в ніші надання освітніх послуг можливе завдяки грамотному просуванню персонального бренду.

Розглянемо основні шляхи просування, які педагоги можуть використовувати у своїй професійній діяльності.

Серед них:

- просування через експертний статус
- засоби масової інформації
- нетворкінг
- таргетинг.

Чим більше способів просування персонального бренду є в арсеналі у педагога, тим швидше потенційні учні (студенти) можуть дізнатися про нього, його пропозиції та унікальність.

Таким чином, персональний бренд допоможе педагогам:

- визначити нішу і стати в ній успішним;
- налаштувати правильну комунікацію із зовнішньою аудиторією (потенційними клієнтами, партнерами, інвесторами);
- прописати персональну унікальність;
- підібрати ті інструменти, які будуть розвивати компетентність педагога і викликати довіру від аудиторії (адвокати бренду);
- вибрати найбільш оптимальні шляхи просування.

Персональний бренд - це інструмент, який завжди з нами. Він буде еволюціонувати, стане вірним помічником у педагогічній діяльності і його ефективність, при правильному підході, буде тільки зростати.

Персональний бренд педагога є однією з головних складових успіху в професійному та особистому житті педагога.

Кожен педагог має прагнути до створення свого персонального бренду, аби увесь світ міг отримувати висококваліфіковані освітні послуги, якісний педагогічний сервіс, унікальні та корисні продукти.

Література:

1. Мария Азаренок «Активируй свой персональный бренд! 100 кейсов для повышения эффективности бизнеса», 2019. - 480 с.
2. Игорь Манн «Номер 1. Как стать лучшим в том, что ты делаешь», 2014. – 146 с.
3. Екатерина Кононова. «Личный бренд с нуля. Как получить признание, популярность, славу, когда ты ничего не знаешь о персональном PR», 2019. - 256 с.
4. Томас Питерс. «Преврати себя в бренд! 50 верных способов перестать быть посредственностью», 2012. – 240 с.

5. Полін Браун «Эстетический интеллект. Как его развивать и использовать в бизнесе и жизни», 2020. – 320 с.

Франчук В. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри комп'ютерної інженерії та освітніх вимірювань
*Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

АРХІТЕКТУРА ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

В сучасній системі організації навчального процесу в закладах вищої освіти застосування технологій дистанційного навчання є невід'ємною умовою забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців та підвищення кваліфікації вчителів. Використання хмарних технологій в освітньому процесі значно розширює можливості організації дистанційного навчання, що сприяє підвищенню мотивації до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та її результативність [4].

Центральною ланкою фахової підготовки в системі підвищення кваліфікації вчителів може бути веб-орієнтоване відкрите освітнє середовище, використання якого дає змогу інтегрувати сучасні освітні ресурси, навчальні програми, засоби, інформаційно-комунікаційні технології в єдину систему та автоматизувати управління освітнім процесом (рис.1). Веб-орієнтоване відкрите освітнє середовище реалізовано на базі традиційних методичних систем навчання (навчально-методичне забезпечення предметів, підручники, посібники, додаткові ресурси) та веб-орієнтованих систем – хмаро-орієнтовані сервіси [3], системи управління вмістом сайтів загального призначення, системи управління навчальними матеріалами, системи для спільної роботи тощо.

Успішність реалізації запропонованої моделі веб-орієнтованого відкритого освітнього середовища в системі підвищення кваліфікації вчителів залежить від багатьох чинників, зокрема від наявної сучасної матеріально-технічної бази, формування ефективних методик інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема веб-орієнтованих, організаційних чинників, підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, певних структурних змін.

Основним засобом формування веб-орієнтованого відкритого освітнього середовища може бути використана система MOODLE, на основі чого забезпечується учасникам навчального процесу (викладачам, слухачам) доступ до навчальних курсів. За допомогою цієї системи, використовуючи стандартні модулі (плагіни) можна налаштовувати різноманітні ресурси веб-орієнтованого навчального курсу.

Веб-орієнтований навчальний курс – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням веб-орієнтованих технологій.

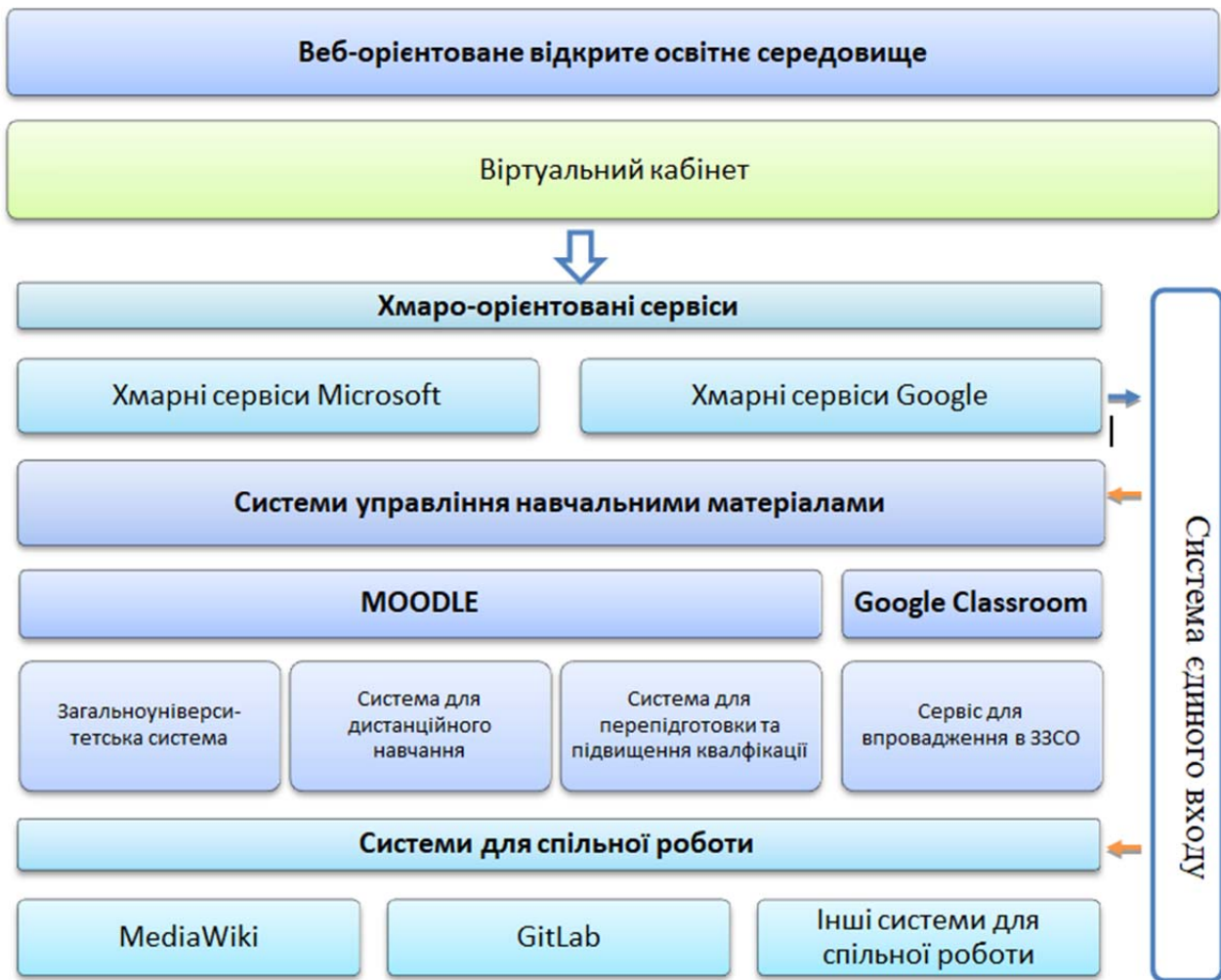

Рис. 1. Архітектура та основні інструменти відкритого освітнього середовища

Основною особливістю веб-орієнтованого навчального курсу для підтримки навчального процесу на всіх формах (стаціонарна, заочна, дистанційна) навчання полягає у тому, що такий навчальний засіб призначений для оволодіння навчальним матеріалом під керівництвом викладача.

Викладач має змогу самостійно (або за допомогою методиста, модератора) вносити навчальні матеріали до навчального курсу, надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, проводити анкетування та тестування, вести електронні журнали обліку оцінок та відвідування, налаштовувати різноманітні ресурси курсу тощо [2].

Доступ до ресурсів навчального курсу – персоніфікований. Логін та пароль доступу викладача чи слухача курсів підвищення кваліфікації отримують за допомогою облікового запису електронної пошти, який використовується, як елемент технології єдиного входу (SSO, англ. Single Sign-On). Кожний користувач має доступ лише до тих електронних навчальних курсів, на яких він зареєстрований для участі у навчальному процесі. Реєстрація користувачів (слухачів) до навчального курсу здійснюється методистом або модератором системи.

За допомогою веб-орієнтованих систем навчання можна організувати дистанційне, мобільне та змішане навчання, в зв'язку з чим в закладах вищої

освіти повинні створюватися сучасні навчальні середовища, через які слухачі можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, що робить процес навчання більш привабливим, продуктивним, комфортним і стимулює слухачів до самоосвіти та навчання [5, 1]. На основі таких технологій сьогодні можна забезпечувати доступ до широкого кола інформаційних ресурсів – від засобів, призначених для допомоги у виконанні конкретного завдання, до мережевих навчальних курсів з проблемно орієнтованим програмним забезпеченням, що функціонує на сервері. Відкритість, розширюваність та швидкий розвиток веб-орієнтованих систем навчання сприяє їх широкому застосуванню у різних видах навчальної діяльності як вчителів, так і учнів, через що забезпечується гнучкість і задовільнення широкого кола освітніх потреб під час підвищення кваліфікації вчителів.

Література:

1. Жалдак М.І., Франчук В.М. Хмарні технології на уроках математики. Математика в рідній школі. №2. 2020. С. 32-38.
2. Сергієнко В.П., Франчук В.М. Методичні рекомендації зі створення тестових завдань та тестів у системі управління навчальними матеріалами MOODLE. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 58 с.
3. Франчук В.М., Галицький О.В. Використання хмарних сервісів у навчальному процесі Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2016. № 18 (25). С. 39-42.
4. Франчук В.М. Методика навчання інформатичних дисциплін в педагогічних університетах з використанням веб-орієнтованих систем: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 434 с.
5. Франчук В.М., Микитенко П.В. Використання Open Source Physics у LCMS Moodle. Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. № 1 (45). С. 156-168. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1187/899#>.

Франчук Н. П.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теоретичних основ інформатики

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Однією з актуальних проблем дошкільної освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі закладів дошкільної освіти. З використанням комп'ютерних засобів у дітей підвищується увага та зацікавленість до заняття, бо саме через різноманітні мультиплікації, звук, яскраву кольорову гаму та динаміку рисунків можна відтворити реальні сюжети. Саме через це вихователь закладу дошкільної освіти повинен вміти добирати, гармонійно поєднувати, використовувати та створювати

актуальний зміст для дітей дошкільного віку. На курсах підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти головний акцент зроблений на особливостях використання технічних характеристик комп'ютера та використанні в процесі роботи з дітьми програмних засобів навчального призначення (розвивальні програми, дидактичні ігри, навчально-ігрові комплекси тощо). Значна увага приділяється формуванню обізнаності щодо ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою організації навчально-виховного процесу для виконання різноманітних навчально-виховних завдань. Вихователям розповідають основні етапи організації навчального процесу з використанням комп'ютерних технологій.

В процесі навчання розкривають теоретичні та методичні основи роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти під час використання комп'ютерних технологій – системи умов, використання яких дозволить поєднувати ігри й заняття на комп'ютерах з різноманітними традиційними іграми та заняттями. Ознайомлюють із сучасними науковими дослідженнями та наробками практичних працівників закладів дошкільної освіти в галузі розвитку особистості дитини через використання в навчально-виховному процесі розвиваючих і навчальних комп'ютерних програм для дітей. Показують доцільність використання програм-додатків і прикладних програмних засобів для підготовки якісних дидактичних матеріалів. Наводять основні аспекти застосування комп'ютерно-орієнтованих систем у процесі їхньої професійної діяльності.

В умовах сьогодення кожен вихователь повинен вміти вдало користуватись мобільними пристроями, використовувати камеру, різноманітні месенджери та електронну пошту. Вихователям пропонується створити обліковий запис користувача (zareєstrуватися) в системі Google (<http://google.com.ua>) та ознайомитися зі службою електронної пошти (Gmail), в якій створити мітки, список користувачів та групи. Ознайомлюють та демонструють роботу з службою Диск (*Робота з папками. Робота з текстовими документами. Робота з електронними таблицями та формами. Робота з електронними презентаціями.*). Досить цікавою є тема пов'язана з наданням прав спільного доступу користувачам (доступ на редагування, коментування та перегляд документів). Вихователі вчать використовувати Google Classroom та створити свій сайт – власне портфоліо вихователя, яке буде складатись із таких структурних компонентів як: загальні відомості про вихователя, досягнення (нагороди, грамоти, листи подяки), науково-методична діяльність, виховна робота, он-лайн скарбничка, контакти для зв'язку [3].

Вихователі навчаються створювати, опрацьовувати, зберігати та подавати матеріали з використанням сенсорної дошки. Навчаються поєднувати два різні інструменти: традиційну маркерну дошку та екран для відтворення матеріалу.

Для ефективної навчально-виховної роботи дітей вихователі повинні використовувати певні документи, зокрема: Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти України) [1] та програми розвитку дітей [2]. Кожен з цих документів доповнює один одного і ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого, інтегрованого та діяльнісного підходів до розвитку, виховання та навчання дошкільників, тісних взаємозв'язків закладу освіти та

родини у формуванні основ їхньої елементарної життєвої обізнаності перед вступом до школи. А отже заняття побудовані таким чином, щоб вихователі опиралися на зміст нормативних документів та в подальшому змогли вдало добирати відповідні технології для належного проведення занять. Такий підхід орієнтований на формування знань, умінь і навичок та основ професійної і загальної культури, а також наукового світобачення [4].

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: [затв. рішенням Колегії МОН України і Президії НАПН України] / науковий кер.: Богуш А. М., дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л. та ін. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Програми розвитку дітей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (Дата звернення: 10.03.2021).
3. Франчук Н.П. Деякі аспекти використання комп'ютерних технологій під час навчання майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, (22(29)), 58-62. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series2.2020.22\(29\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series2.2020.22(29).08)
4. Франчук Н.П. Особливості навчання студентів бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта курсу «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми». Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018. С. 206-208.

Хмарна Л.В.

Старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
(м. Краматорськ, Україна)

КУРС «МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА» В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО»

Проблеми формування медіаграмотності громадян наразі є ключовим елементом політики України в сфері споживання інформації. Вирішення цих проблем стає можливим лише за умов уведення до освітньої системи спеціальних курсів у навчальних планах, модулів до робочих програм /календарних планів дисциплін вищої /загальноосвітньої школи. Відповідно до Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [1], багато уваги питанням формування й розвитку медіаграмотності приділяється під час підвищення кваліфікації вчителів в інститутах післядипломної педагогічної освіти, це стосується й учителів освітньої галузі «Мистецтво».

Медіаграмотність учителів мистецьких дисциплін розглядається нами як результат їхньої медіаосвіти, як процес розвитку особистості за допомогою і на

матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки. Медіаграмотність є одним із складників більш широкого поняття медіакомпетентності як здатності особистості використовувати, критично аналізувати, оцінювати і передавати медіатексти в різних видах, формах і жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі [2].

Для вчителів музичного мистецтва, які підвищують кваліфікацію в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (м. Краматорськ, Україна) розроблено спеціальний курс «Медіаграмотність вчителя музичного мистецтва». Курс розрахований на 30 аудиторних годин. Наведемо його зміст.

Модуль 1. Медіаграмотність в умовах сьогодення (12 год.)

Медіаграмотність, медіакомпетентність, медіакультура та медіаосвіта: поняття і терміни.

Медіаграмотність вчителя мистецьких дисциплін закладу загальної середньої освіти, її складники.

Освітні можливості медіазасобів. Вплив засобів мистецтва на зміст медіаповідомлень.

Модуль 2. Використання медіазасобів на уроках освітньої галузі «Мистецтво» в школі (18 год.).

Використання відео- та аудіоматеріалів на уроках музичного мистецтва

Інтернет-ресурси: способи пошуку, обробки та передачі інформації з різних видів мистецтва. Медіатекст

Онлайн-сервіси в роботі вчителя музичного мистецтва для редагування контенту та створення власних медіапродуктів

Наразі відбувається змістове наповнення курсу на основі вивчення науково-теоретичних розвідок у сфері медіа, опрацювання онлайн-ресурсів та платформ (Kahoot, Mentimeter, Padlet та ін.) для організації онлайн-тренінгів з медіаграмотності, а також проведення опитування вчителів музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти Донецької області, реалізованого в сервісі Google Form. Курс наповнюється навчально-методичними матеріалами, онлайн-ресурсами, цифровими навчальними засобами.

Література:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні : нова редакція / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/>.
2. Гаврілова Л. Г., Хмарна Л. В. Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін як теоретична проблема. *Інноваційна педагогіка*, 2019. Спецвипуск. С. 122–128. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/specvipusk/specvipusk_2019.pdf.

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ ТА ФОРМ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» СТУДЕНТАМИ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Музична психологія є однією з новітніх галузей наукового пізнання. Проблеми музичної психології досліджуються на перетині загальної психології та музикознавства. Наукові інтереси в такому аспекті, хоча і подібні, але мають дещо різні вектори спрямування. Увагу психологів привертають питання, по'язані з опосередкованим впливом музики на розвиток когнітивних процесів психіки, функціонування механізмів навчання, поведінки, тощо. Музикознавці аналізують психічні явища з точки зору історичних та теоретичних особливостей розвитку музичного мистецтва, практичної діяльності, процесу розвитку та вдосконалення професійних музично-виконавських вмінь та навичок.

Дисципліна «Музична психологія», яка викладається у ВНЗ мистецького спрямування - одна з базових, фундаментальних музикознавчих дисциплін, є необхідним компонентом загальнотеоретичної та професійної підготовки митців (виконавців-музикантів) і педагогів. Актуальною постає проблема отримання психологічних знань студентами для застосування в своїй майбутній виконавській і педагогічній діяльності.

Студентський період охоплює вік від 14 до 22 років, що охоплює період від ранньої юності до ранньої зрілості. Когнітивні структури у цей період набувають складної будови та індивідуальної своєрідності, розвивається здатність до інтроспекції та рефлексії, завдяки чому студенти можуть здійснювати критичний і ретроспективний аналіз особистісних досягнень, заглиблюватись у питання саморозвитку, самовдосконалення, самоцінності. На наш погляд, музично-терапевтичні форми і методи в умовах активної інтеракції, можуть сприяти таким цілям.

В залежності від музично-терапевтичного процесу і поставлених завдань, музикотерапія може бути представлена в пасивній (рецептивній) та активній формах [1. с. 142]. У кожній з цих форм задіяні різні методи музично-терапевтичного впливу, які можуть бути інтегровані у процес вивчення дисципліни «Музична психологія».

Рецептивна музикотерапія, як зазначає Х. Швабе, передбачає використання музичної комунікації у формі репродуктивно-рецептивних дій, а саме реактивних (спрямованих на досягнення катарсису), регулятивних (спрямованих на зниження психічної напруги) та комунікативних (сумісне прослуховування музики, спрямоване на підтримку взаємних контактів, взаєморозуміння й довіри) [8]. Таким сприйняття музики може проводитись у вигляді пасивного або активного прослуховування.

В енциклопедії музикотерапії Йоханнес Т. Ешен визначає «активну музикотерапію як збірне поняття для всіх видів музикотерапії, в яких з допомогою музичного інструменту або голосу приймає участь сама людини» [5, с. 9-10]. Активні засоби музичної терапії відкривають простір як для внутрішніх, так і міжособистісних переживань, де можна випробовувати на практиці нові знання та новий досвід. Основними засобами активної музикотерапії є вокалотерапія (індивідуальна вокалізація або хоровий спів) та гра на музичних інструментах.

Інтегративні засоби активної музикотерапії поєднують психотерапевтичний вплив музики з іншими видами мистецтв (малювання під музику, пантоміма, музична психодрама, танцювально-рухова імпровізація, застосування прийомів казкотерапії, елементів body percussion, тощо).

Зупинимося на деяких формах та техніках.

Техніка «Малювання образу музичного твору» може бути застосована як аналітичний метод пізнання художнього образу музичного твору, так і для осягнення глибинних несвідомих емоційних переживань, викликаних музичними образами. На рівні свідомого пізнання дана техніка може бути представлена у наступному форматі: «Графічно (у вигляді позначок, символів) або за допомогою кольорових комбінацій, необхідно зобразити основні засоби музичної виразності, наприклад логіку розвитку мелодичної лінії, метроритмічні пульсації, тембрально-динамічні зміни, тощо. Основна умова – вправа виконується безпосередньо під час звучання музичного твору. Завершальним етапом вправи може бути колективне обговорення та порівняння малюнків учасниками даного процесу. У результаті виконання даної техніки, студенти проявляють, з одного боку, свою емпатичність під час слухання музичного твору, з іншої сторони, свої аналітико-синтетичні здібності в процесі свідомого музичного сприйняття. Аналіз малюнку є узагальнюючим елементом в роботі над усвідомленням образу музичного твору.

«Малювання образу музичного твору» може бути використана також у якості проєкції психічного змісту актуальних переживань студентів на несвідомому рівні. Музика у такому випадку поглиблює відчуття семантико-звукових образів, що, опираючись на термінологію В. Медушевського, відповідає поняттю «протоінтонація». «Протоінтонація тяжіє до прадавніх метадумок, які закодовані у «колективному несвідомому» [3. с. 105].

Засновник аналітичної психології, швейцарський психіатр, культуролог, філософ К. Г. Юнг, зазначав у одному з листів до Сержа Море от 20-го січня 1950 року, що «музика має справу з глибинним архітиповим матеріалом, який необхідно використовувати у психоаналітичній роботі» [4].

У даній вправі можна використовувати метод спонтанного малюнку або монотипії. Рекомендовано звернуту увагу студентів на символіку образів та кольорів при аналізі малюнку.

Вправа «Малювання образу музичного твору» може бути використана як практичний елемент, при вивченні тем «Психологія музичного сприймання»; «Музичне мислення»; «Свідоме та несвідоме в музичному мистецтві», тощо.

Музично-інструментальна імпровізація – це творча гра, яка дозволяє зануритись у емоційні переживання та поведінкові механізми психіки людини. Характер гри на музичному інструменті засвідчує наявність певних емоцій та почуттів, що потребують негайного виходу або, навпаки, сигналізують про недостатність і гостру потребу в них.

У музично інструментальній імпровізації виокремлюють наступні форми:

Структурована імпровізація, умовами якої можуть виступати різні музичні правила, наприклад, домовленість спершу вслухатись у звучання звуку і свою гру починати лише після того, як він зовсім затихне; розділення імпровізації на окремі одиниці гри; домовленість у групі, як приклад, задавання ритму всієї групи, задавання початку і закінчення імпровізації [6, с. 169]. Описана форма імпровізації може бути залучена при вивченні таких тем дисципліни, до прикладу «Психологія музичних здібностей», «Музичний слух та чуття метроритму»; «Психологія творчої діяльності», тощо.

Тематична імпровізація, на думку німецької дослідниці Сандри Гохройтнер, образно підхоплює теми, які турбують внутрішній стан людини або пов'язані з його оточенням. Сюди належать, до прикладу, інструментальне відтворення почуттів (як звучить моя радість, мій гнів, мій страх, моє горе?), тілесних відчуттів (як звучить мій неспокій, мій біль, моя сила?). Взаємодія музики та різних тем, з одного боку, стимулює здатність людини переживати та виражати себе, а з іншого боку, дає вираження на символічному рівні внутрішніх психологічних переживань, а в ідеальному випадку навіть інтегрує їх [6]. Даний спосіб імпровізації може бути застосований при вивченні таких тем курсу, як «Емоції в музичному мистецтві»; «Темперамент», тощо.

Імпровізація-проба направлена на усвідомлення власної поведінки, фіксування на ситуаціях, які можуть скластись у майбутньому, наприклад, майбутня важлива розмова, очікуваний стан фрустрації, або навіть ситуація з минулого, яку б хотілось пережити по іншому, зазначає музичний терапевт Доротея Обергелсбахер [7, с. 46]. До прикладу, даний спосіб імпровізації може бути застосований як практичний елемент роботи над темою «Психологічна підготовка музиканта до концертного виступу».

Комунікативна імпровізація фіксується на контакті, діалозі, взаємодії між учасниками процесу. Відповідно, мовою інструментальних звуків створюється діалогове спілкування, що дає можливість більш глибоко і, водночас безпечно, зануритись у власні емоції, а слухачам зрозуміти емоційний світ переживань іншої людини. Така форма імпровізації може бути об'єднана з елементами музичної психодрами (музичний діалог, обмін музичними ролями, музичне дзеркало, музичне моделювання) [2] та застосована при вивченні тем «Психологія спілкування»; «Психологія особистості. Образ «Я»».

Вільна імпровізація виникає Тут і Тепер особи, яка імпровізує, на фоні її особистої історії та досвіду. Вона обмежена у кінцевому рахунку лиш потенціалом внутрішньої свободи людини – тобто страхами, реальними фактами, які є загрозливими, а також ступенем і якістю безпеки, підтримки, захисту та довіри, наголошує Т. Тіммерманн [9]. Даний спосіб імпровізації може бути використаний як заключний етап роботи на практичному занятті.

Отже, застосування технік музичної терапії в процесі вивчення дисципліни «Музична психологія», на наш погляд, сприятиме поглибленню знань та розумінню глибинних процесів психіки, формуванню свідомого відношення до своїх дій в процесі сприймання, виконання та створення музики, пробудженню інтересу до пізнання не тільки власної особистості, але й особистості учня.

Література:

1. Драганчук В. М. Музична психологія і терапія : навч. посіб. для студ. спец. «Музичне мистецтво» [Електронний ресурс] / Вікторія Драганчук ; передм. Л. Кияновської ; Східноєвр. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – 230 с.
2. Морено Дж. Включи свою внутренню музику: Музыкальная терапия и психодрама / Пер. с англ.- М.: Когито-Центр, 2009. – 143 с.
3. Психология музыкальной деятельности: Теория и практика. Под ред. Г.М. Цыпина. –М.: Изд. центр «Академия», 2003. –368 с.
4. Юнг К. Г. Письма. В 4-х частях. Часть 1: 1906-1943; Часть 2: 1944-1951; Часть 3: 1944-1956; Часть 4: 1957-1961.
5. Eschen J. T. Aktive Musiktherapie. In Н.Н. Decker-Voigt & E. Weymann (Hrsg.), Lexikon Musiktherapie (2. Aufl., S. 9-10). Göttingen: Hogrefe. 2009
6. Hochreutener L. Methoden der Musiktherapie mit Kindern und Jugendlichen. Göttingen: Hogrefe., 2009.
7. Oberegelsbacher D. Musiktherapeutisches Improvisieren als Mittel der Verdeutlichung in der Psychotherapie., 1997.
8. Schwabe C. Methodic of Music therapy / C. Schwabe. – Leipzig Borth. 1980. – 248 p.
9. Timmermann T. Transgenerational Interactions in Music Therapy. First Published June 1, 2011

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«СВІТОВІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ: СТВОРЕННЯ ТВОРЧОГО СЕРЕДОВИЩА
STEAM - НАВЧАННЯ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ONLINE - КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Київ, 25-27 березня 2021 р.

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Підписано до друку 07.04.2021 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Ум.др. арк. 7,89. Обл.-вид. арк 8,53

Зам. № 104

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.